

**A MAGYARORSZÁGON ÉLŐ NEMZETISÉGEK JOGAINAK VÉDELME T ELLÁTÓ
BIZTOSHELYETTES**

A Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó biztoshelyettes

3/2018.

ELVI ÁLLÁSFOGLALÁSA

**A nemzetiségi kulturális autonómia érvényesülése
a közszolgálati médiaszolgáltatás területén**

Tartalomjegyzék

I. BEVEZETÉS.....	4
II. AZ ELJÁRÁS MEGINDÍTÁSA ÉS SZAKMAI KERETEI.....	5
III. A HAZAI JOGSZABÁLYI KÖRNYEZET STRUKTÚRÁJA ÉS JELENLEGI HELYZETE.....	8
1. Az állam jogai és kötelezettségei a közszolgálati médiaszolgáltatással kapcsolatban	8
1.1. A véleménynyilvánítás szabadsága	8
1.2. Sajtószabadság	10
1.3. Intézményvédelem	11
1.4. Közszolgálati médiaszolgáltatás.....	12
1.5. A közszolgálati médiaszolgáltatás szabályozásának alkotmányos keretei	13
1.6. A médiaszabályozás és intézményi struktúra változásai 2010 után	15
1.6.1. Szabályozás	15
1.6.2. Intézményrendszer	19
2. A közszolgálati médiaszolgáltatás és a nemzetiségi tartalom	22
2.1. Alapvető jogszabályok.....	22
2.1.1. Anyaországi médiatartalmakhoz való hozzáférés biztosítása	23
2.1.2. Közösségi médiaszolgáltatás engedélyezése és támogatása	23
2.1.3. Társadalmi szemléletformálás a nemzetiségek bemutatása révén.....	24
2.1.4. Közszolgálati médiaszolgáltatás biztosítása	26
2.2. Intézménytörténet.....	30

2.3. A kisebbségi ombudsman vizsgálatának megállapításai.....	32
2.3.1. A kisebbségi műsorok készítésével kapcsolatos megállapítások.....	34
2.3.2. Az országos kisebbségi önkormányzatok érdemi befolyásának hiánya	35
2.3.3. Az anyanyelvi tájékoztatás elégtelensége	35
2.3.4. A kulturális hagyományok megőrzésének jelentősége	35
2.3.5. A személyi és tárgyi feltételek elégtelensége	36
2.3.6. A nemzetközi kapcsolatokban rejlő lehetőségek kihasználatlansága	36
2.3.7. Az „alternatív” vagy „autonóm” kisebbségi média hiánya.....	36
2.4. A nemzetiségi közmédia helyzetének változása 2010-ig	37
IV. NEMZETKÖZI KÖRNYEZET	39
1. Európa Tanács.....	39
1.1. Az Európa Tanács Nemzeti Kisebbségek Védelméről Szóló Keretegyezménye.....	39
1.2. A Tanácsadó Bizottság szerepe és megállapításai.....	40
1.2.1. A Tanácsadó Bizottság Harmadik Tematikus Kommentárja (2012).....	41
1.2.2. A Tanácsadó Bizottság Negyedik Tematikus Kommentárja (2016).....	43
1.2.3. A Tanácsadó Bizottság médiával kapcsolatos megállapításai a Magyarországról szóló véleményben (2016).....	44
1.2.4. A Magyarországgal szomszédos országokra vonatkozó monitoring jelentések releváns pontjai	46
1.3. A Tanácsadó Bizottság nemzetiségi médiával kapcsolatos álláspontjának összefoglalása	52
2. Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet Nemzeti Kisebbségek Főbiztosa	53
V. A JELENLEGI HELYZET: EREDMÉNYEK ÉS KIHÍVÁSOK AZ ELVI ÁLLÁSFOGLALÁS LEZÁRÁSÁNAK IDEJÉN.....	57
1. A nemzetiségek reprezentációja a teljes médiapiacon	58
1.1. 2014-es helyzetkép	59
1.2. 2015-ös helyzetkép.....	60
1.3. 2016-os helyzetkép.....	62
1.4. 2017-es helyzetkép	63
1.5. 2018-as helyzetkép	63
2. Tartalom és műsorszerkesztési elvek a nemzetiségi műsorgyártás során	66
2.1. Tartalom és műsorszerkesztési elvek a Kormány és az MTVA beszámolóiban.....	66
2.2. Tartalom és műsorszolgáltatási elvekkel kapcsolatos jelzések és problémák.....	68
3. Szervezeti kérdések, intézményi háttér és infrastrukturális adottságok	71
4. Személyi állomány és utánpótlás.....	76
5. Finanszírozási környezet.....	78
6. Párbeszéd a nemzetiségi vezetők és a közmédia vezetői között	80

VI. MEGÁLLAPÍTÁSOK ÉS SZAKMAI JAVASLATOK.....	82
1. Koordináció és kooperáció	84
2. Médiakép	86
3. Infrastruktúra, szervezet és finanszírozás	87
4. Technikai hozzáférhetőség és nézettségi szokások	88
5. Átfogó koncepció hiánya	89

I. BEVEZETÉS

Magyarország Alaptörvénye és az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajb.) szerint a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó biztoshelyettes kiemelt feladata,¹ hogy figyelemmel kísérje a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak érvényesülését, és ezzel összefüggésben szerzett tapasztalatairól rendszeresen tájékoztatást nyújtson, illetve felhívja a nyilvánosság és az érintett intézmények figyelmét a nemzetiségeket érintő jogsértések veszélyére. Az alapvető jogok biztosának helyettese ezen feladatai ellátása érdekében elvi állásfoglalást adhat ki.² Az állásfoglalások célja, hogy felhívja a jogalkotó és a nyilvánosság figyelmét a hazai nemzetiségi közösségek tagjainak egyéni és kollektív jogainak megőrzésével kapcsolatos teendők fontosságára, a nemzetiségi alapjogok vagy az egyenlő bánásmód elvének sérelmével fenyegető helyzetre és aggályos gyakorlatra, illetve felmutasson olyan jó gyakorlatokat, amelyek a nemzetiségi jogok sikeres érvényesítését szolgálják.

Jelen elvi állásfoglalás kiadásával elsődleges céлом, hogy a nemzetiségek médiatartalom-szolgáltatással összefüggő jogait átfogóan és specifikusan is bemutassam, majd az egyik kiemelten fontos megvalósulási terület, a közszolgálati televízió- és rádiószolgáltatás (a továbbiakban: közszolgálati médiaszolgáltatás) nemzetiségi tartalmainak komplex helyzetét feltárjam.

Az Alaptörvény és a nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. törvény (a továbbiakban: Njt.) alapján a nemzetiségeknek joguk van az információkhoz való – saját anyanyelvükön történő – szabad hozzáféréshez és azok továbbadásához, a tömegkommunikációs eszközök útján való – anyanyelvükön történő – tájékozódáshoz és tájékoztatáshoz, médiaszolgáltatás és sajtótermék eléréséhez és terjesztéséhez. Tekintettel arra, hogy a kereskedelmi médiaszolgáltatás alapvetően profitorientált, ezért portfóliójába csak speciális esetben tartozik bele a kisebbségi érdekek megjelenítése, így a nemzetiségek leghatékonyabb és legszélesebb körű elérése két formában, az egyes nemzetiségi közösségek saját fenntartásában működő médiaszolgáltatók és a közszolgálati médiaszolgáltató útján valósulhat meg. Valamennyi nemzetiséget egységesen azonban csak utóbbi érinti, vizsgálata ezért is kiemelkedően fontos.

A közszolgálati médiaszolgáltatás közel egy évszázada a tömegtájékoztatás legfontosabb eszköze, amely a lakosság egésze számára elérhető és társadalmi, valamint kulturális értelemben egyaránt minél szélesebb közvélemény megszólítására törekszik. Ennek érdekében Európa legtöbb részén közösségi, illetve állami finanszírozással működik, a profitszerzés műsorszolgáltatásuknak nem elsődleges célja. A közszolgálati alappillére, hogy az adott médium köteles független, objektív és értéksemleges tájékoztatást adni a szolgáltatást igénybe vevők számára, valamint mind műsorstruktúrája és -tartalmi kialakításában, mind szervezeti politikájában figyelemmel kell lennie a társadalom heterogenitására. A közmédiának a széles körű, szervezett és tartós nyilvánosság révén közvetlen társadalmi szemléletformáló hatása is van, így jelentős a szerepe a társadalmi kapcsolatrendszer alakításában.

A nemzetiségi közösségek esetében különösen fontos egy olyan közvetítő közeg fenntartása, amely azonos időben és viszonylag széles körben képes elérni a célcsoporthoz tartozók többségét és akadály nélkül juttatja el a specifikus, a közösség mindennapi tájékozódása és kulturális mintázatok fenntartása miatt különösen fontos információkat az érintettekhez.

---

¹ Magyarország Alaptörvénye 30. cikk (3) bekezdés, valamint Ajb. 3. § (2) bekezdés.

² Az alapvető jogok biztosának 1/2012. (I. 2.) számú utasítása az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala Szervezeti és Működési Szabályzatáról 8. § (2) bekezdés a) pontja.

Ez különösen akkor fontos, ha – mint hazánk esetében – a közösség tagjai által lakott területek jellemzően nem tömbszerűen helyezkednek el, illetve több típusú üzenetet kell célba juttatni.

Vizsgálatom a fentiekre tekintettel egyaránt kiterjedt a nemzetiségi közösségek közszolgálati médiaszolgáltatás keretében megjelenő aktív önreprezentációs eszközeinek és lehetőségeinek vizsgálatára, a közszolgálati médiaszolgáltatást nyújtó intézmények (a továbbiakban: közszolgálati médiaszolgáltatók) ezzel összefüggő adottságaira és tevékenységére, valamint a közszolgálati médiaszolgáltatás keretében közvetett módon megjelenő nemzetiségi tartalmakra, vagyis a nemzetiségekről közvetített passzív médiaképre. Mindazonáltal már itt jelezni kell, hogy feladat- és hatásköri korlátokra tekintettel nem foglalkoztam a közszolgálati médiaszolgáltató működésével és műsorszerkesztési gyakorlatával kapcsolatos, a nemzetiségi jogok érvényesülésének területén kívül eső kérdésekkel.

Elvi állásfoglalásomban bemutatom azokat a kihívásokat, amelyekkel a közszolgálati médiaszolgáltató vezetői és munkatársai, illetve a nemzetiségi közösségek tagjai és választott vezetőik szembesülnek az említett nemzetiségi jogok biztosítása, érvényre juttatása és gyakorlása során. A dokumentumban ugyanakkor ismertetem a nemzetiségek közszolgálati médiaszolgáltatáshoz való hozzáférése és a nyelvi jogok gyakorlása terén megvalósuló hazai és nemzetközi jó gyakorlatokat is. Tapasztalataim segítségével szakmai javaslatokat teszek és elvi irányvonalakat igyekszem megrajzolni a nemzetiségek közszolgálati médiareprezentációjának fejlesztése, valamint a közszolgálati médiaszolgáltatással összefüggő kollektív nemzetiségi jogok minél hatékonyabb érvényre juttatása érdekében.

Jelen dokumentum tartalmi és szakmai szempontból egyaránt szerves egységet alkot a 4/2018. számú, A nemzetiségi kulturális autonómia érvényesülése a hazai filmművészet és filmgyártás területén című elvi állásfoglalással. A két dokumentum együtt mutatja be a nemzetiségi önreprezentáció közösség- és társadalomformáló hatás szempontjából két legfontosabb területének jelenlegi helyzetét és adottságait, valamint társadalmi hatásmechanizmusát.

II. AZ ELJÁRÁS MEGINDÍTÁSA ÉS SZAKMAI KERETEI

A 2012. január 1. óta hatályos Alaptörvény és az Ajbt. által kialakított új, egységes ombudsmani rendszerben a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelméért felelős biztoshelyettesként egyik kiemelt feladatom lett, hogy figyelemmel kísérem a hazai nemzetiségi jogok érvényesülését, és ezzel összefüggésben szerzett tapasztalataimról rendszeresen tájékoztatást nyújtsak, illetve felhívjam a nyilvánosság és az érintett intézmények figyelmét a nemzetiségeket érintő jogsértések veszélyére.

Az elmúlt évek során rendszeresen érkeztek hozzám konkrét és átfogó panaszok a közszolgálati médiaszolgáltató nemzetiségi műsorait készítő – az intézményekben dolgozó vagy onnan távozó, illetve távozni kényszerült – munkatársak, valamint a nemzetiségek választott képviselői, így az országos nemzetiségi önkormányzatok vezetői és az Országgyűlés nemzetiségi képviselője és a nemzetiségi szószólók részéről egyaránt. Ezeket az ügyeket minden esetben kivizsgáltam és megtettem a szükséges intézkedéseket az érintetteket sújtó visszasságok orvoslása érdekében.

Az egyedi panaszok mellett a témában szervezett szakmai megbeszéléseken és az érintettekkel folytatott konzultációkon is rendre olyan problémafelvetésekkel találkoztam, amelyek a nemzetiségi jogok érvényesülésével és a közszolgálati médiaszolgáltatás nemzetiségi tartalmával kapcsolatos koncepcionális és strukturális hiányosságokra, illetve megoldandó feladatokra vonatkoztak. A központi szinten jelzett problémákat az ombudsmani megjelölések során Baranya, Csongrád, Heves, Komárom-Esztergom, Tolna, Vas és Veszprém megyében a helyi közösségek tagjai, illetve vezetői részéről megfogalmazott egyedi és átfogó panaszok is megerősítették.

Az országos nemzetiségi önkormányzatok elnökei számára a nemzetiségek jogaiért felelős biztoshelyettes hivatalában szervezett szakmai megbeszéléseken a közszolgálati médiaszolgáltatás nemzetiségi műsorokat érintő problémáit többen is felvetették.

A probléma kiemelt fontosságára utal az is, hogy a kérdés és a problémák megoldásának igénye évek óta rendszeresen szerepel az Országgyűlés Magyarországi nemzetiségek bizottságának napirendjén, valamint a téma az Igazságügyi Minisztérium által koordinált Emberi Jogi Munkacsoport Nemzetiségi Ügyekért Felelős Tematikus Munkacsoportjában is többször felmerült.

A fentiekre tekintettel – a tudomásomra jutott visszajelzések összetettsége miatt és a folyamatosan változó jogszabályi környezetre figyelemmel – szükségessé vált egy komplex eljárás lefolytatása a nemzetiségi kulturális autonómia közszolgálati médiaszolgáltatás keretében történő érvényesüléséről, így az Ajbt. 18. § (4) bekezdése alapján hivatalból átfogó vizsgálatot indítottam.

Kezdeményezésem nem példa és előzmény nélküli: 2004-ben a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosa komplex vizsgálata során már áttekintette a nemzeti és etnikai kisebbségek jogainak médiában való érvényesülését. Az elmúlt másfél évtizedben új politikai, gazdasági és szakmai szempontok mentén ugyan a terület szabályozása és intézményrendszere jelentősen átalakult, alapvonalai azonban állandónak bizonyultak. Erre tekintettel a közmédia nemzetiségi tartalmának komplex elemzése során „*A nemzeti és etnikai kisebbségek jogainak érvényesülése a médiában*” című országgyűlési biztosi vizsgálat megállapításairól szóló jelentés (a továbbiakban: Médiajelentés)³ megállapításait is összevettem a jelenlegi helyzettel.

Eljárásom során az alapvető információszerzési módszer a szakmai egyeztetések tapasztalatainak összegzése mellett az érintettek szóbeli és írásbeli megkeresése útján történő tájékozódás volt, ezért az Ajbt. 3. § (2) bekezdés d) pontja és 41. § (5) bekezdése, továbbá az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló 1/2012. (I. 02.) számú utasítás 1. számú melléklet 29. § (4) bekezdése alapján 2017 és 2018 folyamán többször is részletes tájékoztatást kértem és kaptam a következő személyektől és intézményektől:

- nemzetpolitikáért, egyházügyekért és nemzetiségekért felelős miniszterelnök-helyettes;
- emberi erőforrások minisztere;
- Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap (a továbbiakban: MTVA) vezérigazgatója;
- Duna Médiaszolgáltató Nonprofit Zrt. (a továbbiakban: DMSZ) vezérigazgatója;
- Közszolgálati Közalapítvány elnöke;
- Nemzeti Média és Hírközlési Hatóság (a továbbiakban: NMHH) elnöke;

---

³ A nemzeti és etnikai kisebbségek jogainak érvényesülése a médiában című országgyűlési biztosi vizsgálat megállapításairól szóló jelentés. In: Beszámoló a nemzetiségi és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosának tevékenységéről 2004. Országgyűlési Biztosok Hivatala, Budapest, 2005.

- országos nemzetiségi önkormányzatok elnökei;
- Országgyűlés nemzetiségi képviselője és a nemzetiségi szószólók;
- Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetsége elnöke;
- nemzetiségi származású újságírók és médiaszakértők;
- egyes nemzetiségek anyaországainak nagykövetei, illetve sajtóattaséi.

Vizsgálatom során folyamatosan törekedtem a hazai nemzetiségi közösségek közszolgálati médiaszolgáltatással kapcsolatos véleményének széles körű feltárására. Kiemelten fontosnak tartottam az országos nemzetiségi önkormányzatok, a nemzetiségi képviselő, valamint a nemzetiségi szószólók álláspontjának megismerését. Erre jó lehetőséget kínáltak az Országgyűlés Magyarországi nemzetiségek bizottságának ülései, amelyeken a közmédia vezetői az elmúlt évek során több alkalommal is részt vettek, és ahol számos szószóló ismertette az általa képviselt nemzetiségi közösségnek a közmédia működésével kapcsolatos észrevételeit, kifogásait. Az ezzel kapcsolatos kérdésekről több alkalommal személyes egyeztetésre is sor került a testület tagjaival.

Az Alapvető Jogok Biztosának Hivatalában rendezett Nemzetiségi Média Fórumot, mint magas szintű szakértői kerekasztal-beszélgetést a közszolgálati médiaszolgáltatás jelenlegi helyzetének alaposabb megismerése és az esetleges problémák megoldási lehetőségeinek megvitatása érdekében szerveztem meg. A meghívott személyek körét a magyarországi nemzetiségek országos önkormányzataitól kapott tájékoztatás alapján állítottam össze, a résztvevők a bolgár, horvát, lengyel, német, roma, ruszin, szerb, szlovák, szlovén és ukrán nemzetiségi közösségeket reprezentálva vettek részt a fórumon.

A fentiek mellett tanulmányoztam az érintett területen keletkezett és rendelkezésemre álló dokumentumokat, így a releváns hazai és európai uniós jogszabályokat, nemzetközi szerződéseket, ajánlásokat, illetve a témában készült tudományos értekezéseket. Ezek segítségével nemcsak a hazai jogszabályok egymás közti koherenciáját és a gyakorlati érvényesülést vizsgáltam, hanem az európai és nemzetközi példákat is.

Vizsgálatom során az alábbi témaköröket tekintettem át, különös tekintettel a garanciarendszerekre és az átláthatóságra:

- jogszabályi környezet;
- tartalom és műsorszerkesztési elvek;
- szervezeti kérdések;
- személyi állomány és utánpótlás;
- intézményi háttér és infrastrukturális adottságok;
- finanszírozási környezet.

Szomorú tapasztalat volt, hogy a vizsgálat ideje alatt a közszolgálati médiaszolgáltató nemzetiségi szerkesztőségeiben dolgozó újságírók határozottan és következetesen elzárkóztak a szakmai egyeztetések elől, munkaadójuk ugyanis nem járult hozzá sem a személyes megbeszéléseken, sem a Nemzetiségi Média Fórumon való részvételükhöz, ezért szakmai álláspontjuk megismerésére nem nyílt lehetőségem. Hasonló ellenállással szembesültem az egyes nemzetiségi stúdiók meglátogatásának terveivel kapcsolatban is. Bár az Ajbt. alapján lehetőségem lett volna bejelentés nélküli helyszíni ellenőrzés és személyes meghallgatások elrendelésére, az érintett újságírók közül informálisan többen is jelezték, hogy az eljárás több szempontból is kellemetlen helyzetbe hozná őket. Ezzel az igen aggasztó jelenséggel kapcsolatban több alkalommal is megkerestem a korábbi főszerkesztőt⁴, felajánlva egy minden fél számára

---

⁴ A jelzett időszakban az MTVA illetékes főszerkesztője Siklósi Beatrix volt.

elfogadható szakmai egyeztetés és helyszíni tapasztalatszerzés megszervezését, leveleimre azonban érdemi válasz helyett csak formális elutasítás érkezett. A főszerkesztőváltást követően azonban az együttműködés tartalma és a kommunikáció rugalmassága is jelentősen javult, így lehetőségem nyílt arra, hogy a vizsgálat főbb megállapításairól a DMSZ központjában személyesen egyeztessenek a DMSZ vezérigazgatójával és a területért felelős főszerkesztővel.

A közszolgálati médiaszolgáltató vezetőivel, valamint a nemzetiségek reprezentatív képviselőivel történt folyamatos egyeztetést követően – a vizsgálat lezárása előtt főbb észrevételeimet széles körű koordinációra bocsátottam. Ennek a végső egyeztetésnek az volt a célja, hogy az anyagban szereplő statisztikai adatokat, egyes megállapításokat pontosítsuk.

III. A HAZAI JOGSZABÁLYI KÖRNYEZET STRUKTÚRÁJA ÉS JELENLEGI HELYZETE

1. Az állam jogai és kötelezettségei a közszolgálati médiaszolgáltatással kapcsolatban

Az alapvető jogok biztosa és a biztoshelyettesek egy adott társadalmi probléma mögött álló összefüggés-rendszer feltárása során alapjogi érveket felsorakoztatva autonóm, objektív és neutrális módon járnak el. Ugyanakkor következetesen, zsinórmértékként támaszkodnak az Alkotmánybíróság alapvető jogállami garanciákkal és az alapjogok tartalmával kapcsolatos korábbi elvi megállapításaira is, valamint – az ombudsmani jogvédelem speciális vonásainak megfelelően – alkalmazzák az alapjog-korlátozás alkotmányosságát megítélni hivatott egyes alapjogi tesztek.

Magyarország hatályos Alaptörvénye alapjogokkal kapcsolatos megfogalmazása nagyrészt megegyezik a korábbi Alkotmányban foglaltakkal, amennyiben az alapjogi követelmények és alapjogok tekintetében nem tartalmaz olyan rendelkezést, amely ellentétes lenne a korábbi Alkotmány szövegével. A normaszövegben előfordul részben eltérő fogalmazásmód, kiegészítés, kihagyás, de mindaddig, amíg az alkotmányértelmezési monopóliummal felruházott Alkotmánybíróság ellenkezően nem nyilatkozik – álláspontunk szerint – vélelmezendő, hogy az Alkotmány szövegéhez kapcsolódó korábbi alkotmánybírói megállapításokra valamennyi alaptörvény-értelmezőnek, így a nemzetiségi biztoshelyettesnek is figyelemmel kell lennie.

Az Alkotmánybíróság a 22/2012. (V. 11.) AB határozatában mutatott rá arra, hogy *„az előző Alkotmány és az Alaptörvény egyes rendelkezései tartalmi egyezősége esetén éppen nem a korábbi alkotmánybírói döntésben megjelenő jogelvek átvételét, hanem azok figyelmen kívül hagyását kell indokolni”*.

Az ombudsmani gyakorlatban továbbra is hivatkozási pontot jelent tehát az egyes alkotmányos jogokat és követelményeket értelmező alkotmánybírói esetjog.

1.1. A véleménynyilvánítás szabadsága

A véleménynyilvánításhoz való szabadságjognak kitüntetett szerepe van az alkotmányos alapjogok között. A szabadságjog különös jelentőségét az adja, hogy egyrészt az önkifejezés és az önmegevalósítás eszköze, másrészt a demokratikus társadalom működésének nélkülözhetetlen előfeltétele.

A korábbi Alkotmány 61. § (1) bekezdése értelmében: a Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van a véleménynyilvánítás és a szólás szabadságához, továbbá a közérdekű adatok megismeréséhez, valamint terjesztéséhez. A 2012. január 1. óta hatályban lévő Alaptörvény IX. cikk (1) bekezdése szerint mindenkinek joga van a véleménynyilvánítás

szabadságához. Ugyanakkor az Alaptörvény alkotmányos alapokon határozza meg a véleménynyilvánítás szabadsága korlátait azzal, hogy a IX. cikk (4)-(5) bekezdései kimondják: a véleménynyilvánítás szabadságának a gyakorlása nem irányulhat mások emberi méltóságának, továbbá a magyar nemzet, a nemzeti, etnikai, faji vagy vallási közösségek méltóságának a megsértésére. E felsorolt értékek mutatnak rá arra, hogy a vélemény szabadsága nem korlátozhatatlan, bármennyire is jelentős szerepet tölt be a modern társadalmakban.

Az Alkotmánybíróság már a 30/1992. (V. 26.) AB határozatban rámutatott, hogy a véleménynyilvánítás szabadságának kitüntetett szerepe van az alkotmányos alapjogok között, „anyajoga” többféle szabadságjognak, az ún. „kommunikációs” alapjogoknak. Az ebből eredő jogok a szólás- és sajtószabadság, továbbá az informáltsághoz való jog, az információk megszerzésének szabadsága. A véleménynyilvánítás szabadsága a szabad kommunikációt – az egyéni magatartást és a társadalmi folyamatot – biztosítja és védi, tekintet nélkül annak tartalmára. A véleményszabadság anyajog jellegét erősíti, hogy tágabb értelemben a véleménynyilvánítás szabadságához tartozik a művészi, az irodalmi alkotás szabadsága és a művészeti alkotás terjesztésének szabadsága, a tudományos alkotás szabadsága és a tudományos ismeretek tanításának szabadsága is, amelyek az Alaptörvényben már részben önállóan nevesített alapjogként jelennek meg.

Az Alkotmánybíróság állandó gyakorlata értelmében a véleménynyilvánításhoz való jog nem abszolút, illetve nem korlátozhatatlan alapjog, azonban fokozott alkotmányos védelmet élvez. A fokozott alkotmányos védelem abban nyilvánul meg, hogy *„igen kevés joggal szemben kell csak engednie, azaz a véleményszabadságot korlátozó törvényeket megszorítóan kell értelmezni”*. Ennek alapján az Alkotmánybíróság rangsorolta a véleményszabadsággal konkuráló értékek jelentőségét: *„A vélemény szabadságával szemben mérlegelendő korlátozó törvényeknek nagyobb a súlya, ha közvetlenül másik alanyi alapjog érvényesítésére és védelmére szolgálnak, kisebb, ha ilyen jogokat csakis mögöttesen, valamely intézmény közvetítésével véd, s legkisebb, ha csupán valamely elvont érték önmagában a tárgya (például a köznyugalom)”*.⁵

Az Alkotmánybíróság fenti határozatában azt is kimondta, hogy a szubjektív alapjogok védelme mellett az államot, ahol ez értelemszerű, intézményvédelmi köteletség is terheli. Így az Alkotmányból következik egyrészt a véleménynyilvánításhoz való alanyi alapjog, másrészt pedig a demokratikus közvélemény kialakulása feltételeinek és működése fenntartásának biztosítására irányuló állami kötelezettség. Az Alkotmánybíróság egy másik döntése értelmében az állam az alapjog objektív védelme során az egyes alapjogokhoz tartozó értékeket a többi alapjoggal összefüggésben kezeli, s az alapjogok védelmét az egész alkotmányos rend védelmébe és fenntartásába ágyazza.⁶

Ez a jogegyüttes teszi lehetővé az egyén megalapozott részvételét a társadalmi és politikai folyamatokban. Történelmi tapasztalat, hogy mindannyiszor, amikor a véleménynyilvánítás szabadságát korlátozták, sérelmet szenvedett a társadalmi igazságosság, az emberi kreativitás, csökkent az emberben rejlő képességek kibontakozásának lehetősége. A káros következmények nem csupán az individuum, hanem a társadalom életében is megmutatkoztak és az emberiség fejlődésének sok szenvedéssel járó zsákutcájához vezettek. Az eszmék, nézetek szabad kifejtése, a mégoly népszerűtlen vagy sajátos elképzelések szabad megnyilvánulása a fejlődni képes és valóban eleven társadalom létezésének alapfeltétele.

---

⁵ 30/1992. (V. 26.) AB határozat.

⁶ 64/1991. (XII. 17.) AB határozat.

Az egyéni véleménynyilvánítási szabadság szubjektív joga mellett a demokratikus közvélemény kialakulása feltételeinek és működése fenntartásának biztosítására irányuló állami kötelezettség is e jog részét képezi.

A szabad véleménynyilvánításhoz való jog objektív, intézményes oldala nemcsak a sajtószabadságra vagy éppen az oktatási szabadságra vonatkozik, hanem az intézményrendszernek arra az oldalára is, amely a véleménynyilvánítási szabadságot általánosságban a többi védett érték közé illeszti. Ezért a véleménynyilvánítási szabadság alkotmányos határait a jogalkotónak úgy kell meghatározni, hogy azok a véleményt nyilvánító személy alanyi joga mellett a közvélemény kialakulásának, illetve szabad alakításának a demokrácia szempontjából nélkülözhetetlen érdekét is figyelembe vegyék.

1.2. Sajtószabadság

A véleménynyilvánítás szabadságából, mint a kommunikációs alapjogok anyajogából eredő sajtószabadsághoz való jog értelmében mindenki kimondhatja véleményét és azt szabadon terjesztheti.

Az Alkotmánybíróság töretlen gyakorlata szerint a véleménynyilvánítási szabadság a sajtószabadság vonatkozásában sajátosan érvényesül. A sajtó szabadságát arra figyelemmel kell garantálnia az államnak, hogy a „sajtó” a véleményalkotáshoz szükséges információszerzésnek, a véleménynyilvánításnak és véleményformálásnak kitüntetett fontosságú eszköze. Ahogy a sajtószabadság joga a véleménynyilvánításhoz való jogból mint anyajogból vezethető le, úgy a véleménynyilvánításhoz való jog kitüntetett volta is annyiban vonatkozik a sajtó szabadságára, amennyiben az a véleménynyilvánítás alkotmányos alapjogát szolgálja.⁷ Ezt az alapjogot részesítették védelemben a korábbi Alkotmány 61. § (2)-(3) bekezdései azzal, hogy kimondták: a Magyar Köztársaság elismeri és védi a sajtó szabadságát és sokszínűségét, továbbá biztosították mindenki jogát a megfelelő tájékoztatáshoz a közügyek tekintetében a demokratikus közvélemény kialakítása érdekében.

Az Alaptörvény továbbra is védi a sajtó szabadságát azzal, hogy IX. cikk (2) bekezdése rögzíti: Magyarország elismeri és védi a sajtó szabadságát és sokszínűségét, biztosítja a demokratikus közvélemény kialakulásához szükséges szabad tájékoztatás feltételeit. Továbbá az Alaptörvény IX. cikk (6) bekezdése sarkalatos törvényben rendeli szabályozni a sajtószabadságra, valamint a médiaszolgáltatások, a sajtótermékek és a hírközlési piac felügyeletét ellátó szervekre vonatkozó részletes szabályokat.⁸ Az Alaptörvény rendelkezései tükrözik az Alkotmánybíróság gyakorlatát, amely szerint a sajtó nemcsak a szabad véleménynyilvánítás eszköze, hanem a tájékoztatás is, azaz alapvető szerepe van a véleménynyilvánítás feltételét képező tájékoztatásban.⁹

A sajtószabadság érvényesülésének több előfeltétele közül az egyik értelmében a sajtó szabadsága kiterjed az államtól, valamint bármely szervezettől és érdekcsoporttól való függetlenségre.¹⁰

---

⁷ 36/1994. (VI. 24.) AB határozat.

⁸ 36/1994. (VI. 24.) AB határozat.

⁹ 37/1992. (VI. 10.) AB határozat.

¹⁰ A sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól szóló 2010. évi CIV. törvény 4. § (2) bekezdés (a továbbiakban: Smtv.).

Az Alkotmánybíróság véleménye szerint a sajtószabadságot elsősorban az állam tartalmi be nem avatkozása biztosítja¹¹: ebbe a körbe tartozik például a cenzúra tilalma és a szabad lapalapítás lehetősége. A tartózkodással az állam elvileg lehetővé teszi, hogy a társadalomban meglévő vélemények, valamint a közérdekű információk teljessége megjelenjen a sajtóban. A tájékozódáshoz való jog, vagyis az információs szabadság anyagi és eljárási garanciáit az állam elsősorban másutt, az adatokhoz való hozzájutásnál építi ki, nem sajátosan a sajtóra, hanem bárkire nézve. A sajtószabadság hatékony érvényesülésének további fontos előfeltétele a mindenki számára való hozzáférhetőség biztosítása, amely magában foglalja egyrészt a közönség tájékoztatáshoz való jogát, másrészt a sajtó tájékoztatási kötelezettségét. Ennek alapján: „Mindenkinek joga van arra, hogy megfelelően tájékozottak legyenek a helyi, az országos és az európai közélet ügyeiről, valamint Magyarország polgárai és a magyar nemzet tagjai számára jelentőséggel bíró eseményekről”,¹² a sajtó pedig köteles ezekről az eseményekről kiegyensúlyozottan tájékoztatni.¹³

Demokratikus közvélemény csakis teljes körű és tárgyilagos tájékoztatás alapján jöhet létre.¹⁴ Ennek megfelelően az Alaptörvény a véleményalkotáshoz nélkülözhetetlen tájékozódáshoz való jogot érvényesíti is a sajtószabadság fent vázolt koncepciója korlátjaként, de csupán az elkerülhetetlen mértékben: kifejezetten kötelezi az Országgyűlést arra, hogy a tájékoztatási monopóliumokat törvénnyel akadályozza meg.

1.3. Intézményvédelem

Az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése szerint Magyarország független, demokratikus jogállam. Az Alkotmánybíróság több határozatában rámutatott, hogy a jogállam nélkülözhetetlen eleme a jogbiztonság. Az Alkotmánybíróság a 30/2012. (VI. 27.) AB határozatában kimondta, hogy az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése és az Alkotmány 2. § (1) bekezdése azonosan deklarálnak a jogállami klauzult, tehát az eddig kialakított alkotmánybírói gyakorlat továbbra is relevánsnak tekintendő. Az Alkotmánybíróság szerint a jogbiztonság az állam kötelességévé teszi annak biztosítását, hogy a norma címzettjei számára a jog egésze, egyes részterületei és az egyes jogszabályok is világosak, egyértelműek, működésüket tekintve kiszámíthatóak és előreláthatóak legyenek. Az irányadó alkotmánybírói tézis szerint a jogállamiság elvéből folyó követelmény a közhatalom, a közigazgatás törvény alá rendeltsége: a közhatalommal rendelkező szervek a jog által megállapított működési rendben, a polgárok számára megismerhető és kiszámítható módon, szabályozott korlátok között fejtik ki tevékenységüket. Nem hagyható figyelmen kívül, hogy a kiszámíthatóság – beleértve az egységes jogalkalmazást – és az eljárási garanciák biztosítása szorosan összekapcsolódik az egyes alanyi alapjogok, szabadságjogok védelmével, mintegy kölcsönösen feltételezik egymást. A szabályozás vagy a jogalkalmazás hibáiból, zavarából adódó kiszámíthatatlanság, az eljárásra vonatkozó garanciális szabályok félre tétele vagy figyelmen kívül hagyása az alapjogok valódi érvényesülését képes kiüresíteni.

Az Alkotmánybíróság a 12/2004. (IV. 7.) AB határozatában korábbi döntéseire hivatkozva hangsúlyozta: „Az állam kötelessége az alapvető jogok tiszteletben tartására és védelmére a szubjektív alapjogokkal kapcsolatban nem merül ki abban, hogy tartózkodnia kell megsértésüktől, hanem magában foglalja azt is, hogy gondoskodnia kell az érvényesülésükhöz szükséges feltételekről. Ennek érdekében a

---

¹¹ 37/1992. (VI. 10.) AB határozat.

¹² Smtv. 10. §.

¹³ Smtv. 13. §.

¹⁴ 37/1992. (VI. 10.) AB határozat.

jogalkotó köteles olyan szabályozást alkotni, amely a lehető legnagyobb mértékben biztosítja az alapjogok érvényesülését”. Ezt összefoglalóan az állam intézményvédelmi kötelezettségének nevezzük, amely számos kötelezettséget is keletkeztet az állam részére. Amint arra az Alkotmánybíróság már a 48/1998. (XI. 23.) AB határozatában is rámutatott: „Az Alkotmány egyes esetekben nevesíti az intézményvédelmi kötelezéseket, másutt nem, előfordul az is, hogy éppen az alanyi jogi oldal marad háttérben; a megfogalmazás és a hangsúlybeli különbségek nem változtatnak azon, hogy az alapjogok egyaránt tartalmazzzák a szubjektív jogokat és az objektív, ennél szélesebb állami kötelezéseket is”.

A fentiekre tekintettel, az Alkotmánybíróság gyakorlatával összhangban megállapítható, hogy egy Alaptörvényben szabályozott jogosultság biztosítása megfelelő intézményrendszer létrehozása mellett az igénybevételekkel kapcsolatos alanyi jogok révén történik, amelyeket a törvényhozásnak kell meghatározni.

A nemzetiségek egyéni és kollektív jogaira a fent részletezett intézményvédelmi kötelezettség egyaránt érvényes. A nemzetiségek kultúrájának, önazonosságának megőrzésére irányuló szabályok megalkotásánál a törvényhozó széles döntési jogosultsággal rendelkezik, ennek a döntési szabadságnak a korlátait azonban az Alaptörvény rendelkezései, így különösen az alapjogokra vonatkozó szabályok határozzák meg.¹⁵

1.4. Közzolgálati médiaszolgáltatás¹⁶

Míg a kultúra és a kulturális termékek korábban csupán egy szűk társadalmi réteg számára voltak hozzáférhetőek, addig a megszülető rádió- és televíziószolgáltatáson keresztül lehetővé vált e javakhoz való széles körű hozzáférés esélye. A modern tömegkultúra azonban nem csak lerombolta a „magas” és az „alacsony” kultúra közötti korábbi válaszfalat, de profitorientáltsága, vagyis a saját termékei jövőbeni fogyasztásának garantálása érdekében elsősorban a szórakoztatásra helyezte a hangsúlyt. A közzolgálati médiaszolgáltatás e folyamat társadalmi mértékű következményeinek ellensúlyozására tesz kísérletet.

Amint arra az Alkotmánybíróság is rámutatott, a demokratikus közvélemény kialakítása szempontjából különleges szereppel bírnak a közzolgálati médiumok. A testület a jogalkotó oldaláról megközelítve a kérdést jelezte, hogy ezekre nézve a törvényhozó olyan törvényeket köteles alkotni, amelyek anyagi, eljárási, valamint szervezeti rendelkezésekkel lehetővé és egyszersmind kötelezővé teszik az egyes intézményeken belül a teljes körű, kiegyensúlyozott és valóság-hű tájékoztatást.¹⁷

A közzolgálati médiumoknak tehát kulcsfontosságú szerepük van a tudatos, jól tájékozott állampolgári mentalitás kialakításában, így az alapvető emberi jogokon alapuló demokratikus értékek közvetítésében is. A véleménynyilvánítás alapjoga esetükben hangsúlyosan eltolódik az intézményi oldal irányába: műsoraikban kevésbé a véleménynyilvánításhoz köthető alanyi jogok kapnak hangsúlyos szerepet, hiszen jelentős szerep hárul rájuk abban, hogy az állampolgárok számára biztosítsák mindazon információkat, amelyek szükségesek a demokratikus közvélemény kialakításához. A közvélemény demokratikus jellegének pedig szükségképpen velejárója az egyenlő méltóság feltétlen tisztelete, a társadalmi problémák árnyalt és az alapjogok szellemiségében történő megközelítése.

---

¹⁵ 45/2005. (XII. 14.) AB határozat.

¹⁶ A fejezet alapjául szolgált: KOLTAY András: A közzolgálati média elmélete. In: *Magyar és európai médijog*. (szerk. Koltay András – Nyakas Levente) Wolters Kluwer Kft., Budapest 2015. 613-627. o.

¹⁷ 47/1994 (X. 21.) AB határozat.

A közérdeket szolgáló közszolgálati média meghatározó jellegzetessége az univerzalitás és a kulturális felelősség: technikai és anyagi szempontból is lehetővé kell tenni a teljes lakossági hozzáférhetőséget, míg a műsoroknak tájékoztatni, oktatni és szórakoztatni is kell a társadalmi szintű kulturális konszenzuson alapuló értékek és preferenciák mentén. Mértékadó kutatók nyomán a közszolgálati médiaszolgáltatás több jellegzetessége is azonosítható, ilyenek:

- kulturális misszióval rendelkezik, melynek eleme a nemzeti, a közösségi és az európai identitás ápolása, a nyelv és a kultúra megőrzése, gyarapítása;
- alapkövetelmény a szakmai függetlenség az államtól a műsorkészítők számára biztosított belső autonómia révén;
- a hírszolgáltatás és a tájékoztatás legyen kiegyensúlyozott, pontos, alapos és tárgyilagos;
- a sokszínű és gazdag választékú, magas színvonalú műsorok megalkotása;
- a fentiek mellett a médiapiac részének kell maradnia, de nem lehet fő célja a nyereségszerzés, így közpénzből gazdálkodik;
- fontos a társadalmi felügyelet és elszámoltathatóság.

A felsoroltak mellett a nemzeti, etnikai és vallási kisebbségek speciális igényeinek kielégítését is a közszolgálati médiaszolgáltatás kiemelten fontos céljának tartják a mértékadó kutatók.

A fentiek megvalósítása rendkívül komplex feladat és csak szigorú szakmai keretek között képzelhető el. A közszolgálati médiaszolgáltatás állami fenntartású ugyan, de szakmai szempontból az államtól szigorúan elválasztva kell működnie, miközben el kell kerülnie a nyereségérdekeltségből fakadó problémákat.

1.5. A közszolgálati médiaszolgáltatás szabályozásának alkotmányos keretei¹⁸

A rendszerváltást követően a posztszocialista országokhoz hasonlóan Magyarországon is kérdésként merült fel, hogy külön intézményként szükséges-e fenntartani a közszolgálati médiaszolgáltatást vagy a kibontakozó kereskedelmi médiaszolgáltatás keretében az állam, tartalmak támogatása révén tesz eleget ennek a kötelezettségének. A vitát a jogalkotó az Alkotmány egyik korai módosítása során döntötte el: a 61. § (4) bekezdés 1990. június 25-től kétharmados jogalkotási tárgykörnek jelölte meg a közszolgálati rádió, televízió és hírügynökség felügyeletéről, valamint vezetőinek kinevezéséről, továbbá a kereskedelmi rádió és televízió engedélyezéséről, illetőleg a tájékoztatási monopóliumok megakadályozásáról szóló törvény elfogadását. Ez önmagában ugyan csak egy jogszabály, illetve intézmény létrejöttét írta elő, közvetetten ugyanakkor valamennyi fontosabb közszolgálati médiaszolgáltatót nevesített és alkotmányos védelem alá is helyezett.

Az Alkotmánybíróság már viszonylag korán, 37/1992. (VI. 10.) AB határozatában lefektette a közszolgálati médiaszolgáltatás elvi alapjait, kimondva, hogy arra nézve a törvényhozó olyan törvényeket köteles alkotni, amelyek anyagi, eljárási, valamint szervezeti rendelkezésekkel a teljes körű, kiegyensúlyozott arányú és valóságghű tájékoztatást az egyes intézményeken belül lehetővé és kötelezővé teszik, és az ilyen működés megőrzését biztosítják.

---

¹⁸ A fejezet alapjául szolgált: NYAKAS Levente: A közszolgálati média alkotmányos keretei és nemzetközi jogi környezete. In: *Magyar és európai médiajog.* (szerk. Koltay András – Nyakas Levente) Wolters Kluwer Kft., Budapest 2015. 629-645. o.

A közszolgálati médiaszolgáltatás a plurális médiarendszer megteremtésének egyik alapvető eszköze, vele szemben így megkövetelhető a belső pluralizmus megteremtése. A testület ugyanakkor jelezte, hogy a rádió és televízió szabadságának sajátos garanciái nincsenek eleve sem szervezési megoldáshoz, sem jogi formához kötve. A véleménynyilvánítási szabadságot a rádió és televízió esetében azonban jogilag részletesen szabályozott szervezeti megoldásokkal kell biztosítani.

A szervezeti megoldások alkotmányosságát az minősíti, hogy elvileg képesek-e biztosítani a társadalomban meglévő vélemények teljes körű, kiegyensúlyozott arányú és valóságghű kifejezésre jutását, valamint a közérdeklődésre számot tartó eseményekről és tényekről való elfogulatlan tájékoztatást. A szervezeti és jogi megoldások természetesen függenek attól, hogy milyen az adott országban a rádió és televízió struktúrája: az országos közszolgálati rádió és televízió mellett milyen helyi közszolgálati, másrészt milyen kereskedelmi és egyéb adások működnek. A vélemények bemutatására, illetőleg a tájékoztatásra vonatkozó fenti feltételeknek valamennyi műsorszolgáltató köteles eleget tenni; a törvényhozó döntésére tartozik, hogy az e kötelezettséget alapvetően viselő országos közszolgálati rádió és televízió mellett milyen terheket hárít a helyi és kereskedelmi adásokra. A rádió és televízió alkotmányos működésének feltételeként a törvénynek ki kell zárnia, hogy a közszolgálati rádióban és televízióban akár az állam szervei, akár egyes társadalmi csoportok a műsorok tartalmára meghatározó befolyást gyakorolhassanak.

Ez egyrészt garanciát nyújtó pozitív cselekvést, másrészt tartózkodást követel meg az államtól. Az Országgyűlés köteles törvényt alkotni a vélemény szabadság biztosítékairól, mindaddig, amíg ez a fent megjelölt eredmény eléréséhez szükséges.

A fenti pozitív eredmény elérésére alkalmas szabályozásnak ugyanakkor ki kell zárnia azt a lehetőséget, hogy állami szervek, vagy bármely társadalmi csoport a műsor tartalmát úgy befolyásolják, hogy a társadalomban meglévő vélemények bemutatásának teljessége, arányainak kiegyensúlyozottsága, valóságghű kifejezése, illetve a tájékoztatás elfogulatlansága sérüljön. A véleménynyilvánítás szabadsága megköveteli a rádió és a televízió szabadságát az „államtól” és egyes társadalmi csoportoktól. Ezért az előbbieknél nem lehet olyan jogosítványuk, amelyekkel a műsorkínálatot egyoldalúvá tehetik, vagy tartalmára meghatározó befolyást gyakorolhatnak. Ez a tilalom a közvetett befolyásolásra és a befolyásolás lehetőségére is vonatkozik.

A törvényhozó feladata meghatározni azt a jogi megoldást, amely alkalmas a vélemények teljes körű, kiegyensúlyozott arányú és valóságghű bemutatására, illetve az elfogulatlan tájékoztatás garantálására. Ezen belül a törvényhozó választja meg azt is, hogy ebben a rendszerben milyen feladatot kap a közszolgálati rádió és televízió.

A közszolgálati médiával kapcsolatos alapvető elvárások csak úgy valósíthatóak meg, ha annak függetlensége biztosított. Az Alkotmánybíróság 37/1992. (VI. 10.) AB határozatában rámutatott arra is, hogy a véleménynyilvánítás szabadságát garantáló sajátos képvisellettől idegen az, hogy kizárólag vagy meghatározóan a társadalom politikai képviselte ismétlődjenek meg benne. Pártok konszenzusa, még kevésbé csupán a parlamenti pártok konszenzusa nem alkalmas arra, hogy alkotmányos garanciát nyújtson a vélemény szabadság teljességére. Ellenkezőleg: az államtól való szabadság azt kívánja meg, hogy se az Országgyűlés, se a Kormány ne juthasson a műsor tartalmát befolyásolni képes szervezetben meghatározó befolyáshoz; ahogy politikai pártok, azonos feladatra vagy ugyanazon érdekek képviselőire létrejött csoportok befolyása sem lehet meghatározó.

A közszolgálati médiaszolgáltatás finanszírozása olyan garanciális elem, amely a médiaszolgáltatás függetlensége szempontjából kulcsfontosságú. Az Alkotmánybíróság a 64/1992. (XII. 11.) AB határozatban az akkor hatályos szabályozás értékelése kapcsán rámutatott arra, hogy a Magyar Rádióra és a Magyar Televízióra vonatkozó részkérdések bármely szabályozása a garanciák hiánya miatt alkotmányellenes marad mindaddig, amíg az Országgyűlés nem teljesíti kötelességét, s meg nem alkotja az alkotmányos követelményeket kielégítő törvényt. Az adott ügyben a költségvetési törvény kifogásolt rendelkezései alapján a Kormány rendelkezési jogot kapott a Magyar Rádió és a Magyar Televízió közszolgálati feladatai ellátásához szükséges anyagi eszközei felett, amely az Alkotmánybíróság által megkövetelt garanciák hiányában magában rejti annak lehetőségét, hogy a műsorkínálat tartalmára legalábbis közvetett befolyást gyakorolhasson. A testület kifejtette: kétségtelen, hogy a legalább közvetett befolyásolás lehetősége az Országgyűlés vonatkozásában is fennáll, mégpedig a költségvetési törvény szerkezeti beosztásától függetlenül mindaddig, amíg a közszolgálati rádió és televízió éves költségvetési támogatása ezen intézmények költségvetésén belül a befolyásolásra alkalmas arányt képvisel. Az is kétségtelen, hogy a Kormány parlamenti többségén keresztül is képes költségvetési módosítási szándékát megvalósítani. Ezek a lehetőségek minden költségvetési, illetve a költségvetésből részesülő szervvel szemben fennállnak.

Az Országgyűlés a fentieket szem előtt tartva fogadta el a rádiózásról és televíziózásról szóló 1996. évi I. törvényt (a továbbiakban: Rttv.), amely az Alkotmánybíróság többszöri értékelése alapján is megfelelt a független és kiszámítható működés jogi feltételeinek.

Az előzőekben említett Alkotmánybírósági megállapítások továbbra is sarokpontok a közszolgálati médiaszolgáltatás garanciáinak megteremtésekor és a jogszabályok értelmezése során.

1.6. A médiaszabályozás és intézményi struktúra változásai 2010 után

1.6.1. Szabályozás

1.6.1.1. Magyarország Alaptörvénye

2012. január 1-én a korábbi Alkotmány helyét Magyarország Alaptörvénye vette át, amely generálisan szabályozza a véleménynyilvánítás szabadságát és több rendelkezése is érinti a médiajog területét.

Hazánkban mindenkinek joga van a véleménynyilvánítás szabadságához, ennek gyakorlása azonban nem irányulhat mások emberi méltóságának, továbbá a magyar nemzet, a nemzeti, etnikai, faji vagy vallási közösségek méltóságának a megsértésére. Az ilyen közösséghez tartozó személyek – törvényben meghatározottak szerint – jogosultak a közösséget sértő véleménynyilvánítás ellen, emberi méltóságuk megsértése miatt igényeiket bíróság előtt érvényesíteni.¹⁹ Magyarország elismeri és védi a sajtó szabadságát és sokszínűségét, biztosítja a demokratikus közvélemény kialakulásához szükséges szabad tájékoztatás feltételeit. A demokratikus közvélemény kialakulásához választási kampányidőszakban szükséges megfelelő tájékoztatás érdekében politikai reklám médiaszolgáltatásban kizárólag ellenérték nélkül, az esélyegyenlőséget biztosító, sarkalatos törvényben meghatározott feltételek mellett közölhető.²⁰

---

¹⁹ Alaptörvény IX. cikk (1), (4) és (5) bekezdés.

²⁰ Alaptörvény IX. cikk (2)-(3) bekezdés.

Kiemelten fontos rendelkezés a IX. cikk (6) bekezdése, amely az Országgyűlés feladatává teszi, hogy sarkalatos – azaz a jelenlévő képviselők kétharmadának szavazatát igénylő – törvényben határozza meg a sajtószabadságra, valamint a médiaszolgáltatások, a sajtótermékek és a hírközlési piac felügyeletét ellátó szervre vonatkozó szabályokat.

A fentiek mellett az Alaptörvény 23. cikke meghatározza az önálló szabályozó szerv fogalmát, amely irányadó a Nemzeti Média és Hírközlési Hatóság felépítésére, vezetésére és működésére.

1.6.1.2. A 2010. évi CIV. törvény és a 2010. évi CLXXXV. törvény

A magyar médiaszabályozás reformja és egy, a korábbinál hatékonyabb közszolgálati intézményrendszer kialakítása hosszú ideje váratott magára. Bár egyetértés volt abban, hogy az Rttv. reformra szorul, és több ízben többpárti tárgyalások is folytak a reformtervekről, azonban a kétharmados szabályozási igény és a politikai konszenzus hiánya miatt a tervek nem váltak valóra. A folyamat 2010-ben kezdődött meg az Rttv. és más, a médiát és a hírközlést szabályozó törvény többszöri módosításával, amelyet a tervezett átfogó és komplex átalakulás részleteinek országgyűlési határozatokban történő rögzítése követett. A törvényalkotás folyamatát szakmai viták kísérték hazánkban és külföldön egyaránt, az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet és később az Európai Parlament és a Velencei Bizottság is több alkalommal jelezte kifogásait.²¹ A jogalkotó ezekre a javaslatokra is tekintettel alakította ki a végleges szabályozást.

A szabályozás két legfontosabb eleme a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól szóló 2010. évi CIV. törvény (a továbbiakban: Smtv.), valamint a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvény (a továbbiakban: Mttv.) lett, amelyek 2011. január 1-jén léptek hatályba.

Az Alaptörvényből ugyan közvetlenül nem vezethető le az államnak a közszolgálati médiaszolgáltatók fenntartására irányuló alkotmányos kötelezettsége, ez azonban – az alkotmányos garanciák nélkül – továbbra is nyilvánvalóan következik a fenti jogszabályokból. A közszolgálati médiaszolgáltatás alapvető elveit, céljait és működését, valamint a közszolgálati médiaszolgáltatókra vonatkozó szabályokat az Mttv. rögzíti, amelynek harmadik részét a jogalkotó a közszolgálati médiaszolgáltatásnak szentelte.

A törvény a közszolgálati médiaszolgáltatással kapcsolatban négy alapelvet rögzít:²²

- a) az államtól és a gazdasági szereplőktől függetlenül működik, a közszolgálati médiaszolgáltató vezetői és a tevékenységében részt vevők – a jogszabályok nyújtotta keretek között – szakmai autonómiát élveznek (függetlenség elve);
- b) rendszere biztosítja az elszámoltathatóságot és a társadalmi felügyelet megvalósulását (felelősség elve);
- c) működésének biztosítása elsősorban a Magyarországon élők közös áldozatvállalásával, állami finanszírozás mellett történik (állami finanszírozás elve);

---

²¹ BAJOMI-LÁZÁR Péter: Az új „médiaalkotmány” tervezetéről. *Élet és Irodalom* 2010. június 18., BAYER Judit: Új médiatörvény: rendszervisszaváltás. *Élet és Irodalom* 2010. június 18.; OSCE (2010): OSCE media freedom representative calls on Hungarian Government to halt media legislation package, start public consultations. Június 24.; European Parliament resolution of 10 March 2011 on media law in Hungary (2012/C 199 E/17); Opinion on media legislation (Act CLXXXV on media services and on the mass media, Act CIV on the freedom of the press and the legislation on taxation and advertisement revenues of mass media of Hungary adopted by the Venice Commission at its 103rd Plenary Session (Venice, 19-20 June 2015).

https://mediakutato.hu/cikk/2011_01_tavasz/02_uj_mediatorveny

²² Mttv. 82. §.

d) tevékenysége nem irányulhat elsősorban nyereségszerzésre (nonprofit jelleg elve).

A fenti alapelvek teljesítése érdekében a jogalkotó a következő célokat határozta meg a közszolgálati médiaszolgáltatás számára:²³

- e) a társadalmi és kulturális értelemben átfogó médiaszolgáltatás nyújtása, amely a lehető legtöbb társadalmi réteghez és kulturálisan elkülönülő csoportokhoz, illetve egyénhez kíván szólni;
- f) a nemzeti, a közösségi, az európai identitás, a kultúra és a magyar nyelv ápolása, gazdagítása;
- g) a nemzeti összetartozás és a társadalmi integráció elősegítése, illetve megerősítése, valamint a házasság intézményének és a család értékének tiszteletben tartása;
- h) az alkotmányos jogoknak, a törvényes rend alapértékeinek és a demokratikus társadalmi rend szabályainak megismertetése, támogatása;
- i) nemzetiségek, vallási közösségek, valamint egyéb közösségek médiával szemben támasztott igényeinek kielégítése, kultúrájának bemutatása, a nemzetiségek anyanyelvének ápolása;
- j) az életkoruk, testi, szellemi vagy lelki állapotuk, társadalmi körülményeik következtében súlyosan hátrányos helyzetben lévő csoportoknak, valamint a fogyatékkal élőknek a médiaszolgáltatásokkal szemben támasztott sajátos igényeinek kielégítése;
- k) a külhoni magyarság kulturális igényeinek szolgálata, nemzeti önazonosságuk és anyanyelvük megőrzésének elősegítése, az anyaországgal való szellemi kapcsolattartásuk lehetővé tétele;
- l) a kiskorúak testi, lelki és erkölcsi fejlődését, érdeklődését szolgáló, ismereteit gazdagító műsorszámok, valamint a gyermekvédelem céljait szolgáló ismeretterjesztő, felvilágosító műsorszámok közzététele;
- m) oktatási és ismeretterjesztő feladatok ellátása, az új tudományos eredmények bemutatása;
- n) az egészséges életmódot, a környezetvédelmet, a természet- és tájvédelmet, a közbiztonságot, a közlekedésbiztonságot elősegítő ismeretek terjesztése;
- o) Magyarország, illetve a Kárpát-medence különböző területeinek társadalmi, gazdasági, kulturális életét megjelenítő műsorszámok bemutatása;
- p) Magyarország és a magyar kultúra, illetve a Magyarországon élő nemzetiségek kultúrájának bemutatása Európa és a világ számára;
- q) kiegyensúlyozott, pontos, alapos, tárgyilagos és felelős hírszolgáltatás, valamint tájékoztatás;
- r) az egyes eltérő vélemények ütköztetése, a közösség ügyeivel kapcsolatos viták lefolytatása, a megbízható tájékoztatáson alapuló, szabad véleményalkotáshoz való hozzájárulás;
- s) sokszínű, gazdag választékú, többféle értékrendet bemutató műsorok közzététele, színvonalas szórakoztatás, nagy érdeklődést kiváltó műsorszámok bemutatása;
- t) a műsorfolyam minden elemében minőségi műsorkészítés megvalósulása, a médiapiaci versenyben való ésszerű és indokolt részvétel.

---

²³ Mttv. 83. § (1) bekezdés.

A közszolgálati médiaszolgáltatás a fentiekén túl törekszik:²⁴

- a) a médiaszakmai innovációra, a szakmai színvonal folyamatos emelésére, a magas etikai mérce alkalmazására a médiaszolgáltatásban;
- b) az új technológiák és műsorterjesztési módok bátor alkalmazására, kiemelt szerep vállalására az új digitális és internetes médiaszolgáltatások feltérképezésében és közérdeket szolgáló kihasználásában;
- c) a tudatos médiahasználathoz szükséges ismeretek és képességek megszerzésének elősegítésére és fejlesztésére műsorszámainak segítségével, illetve a médiaszolgáltatáson kívüli egyéb tevékenységek által;
- d) a magyar filmművészet támogatására és az új magyar filmalkotások bemutatására;
- e) a közérdek szolgálatára a médiaszolgáltatáson kívüli egyéb tevékenységek által, mint például a könyvkiadás vagy a színházi eseményekben való tevékeny részvétel.

1.6.1.3. *Közszolgálati Kódex*

Az Mttv. közszolgálati médiaszolgáltatásra vonatkozó generális céljait és előírásait a Közszolgálati Kódex (a továbbiakban: Kódex) specifikálja és egészíti ki a jogszabály felhatalmazása alapján. A dokumentum kvázi jogi aktus: nem jogforrás, így konkrét, jogi eszközökkel kikényszeríthető kötelezettségeket nem tartalmaz, tárgya az alapelvi szintű szabályozás, célja pedig az iránymutatás. Szerepét azonban erősíti, hogy nem önszabályozó jellegű, hanem a közszolgálati médiaszolgáltatást felügyelő testületek alkották meg, illetve módosíthatják, valamint a benne foglaltak érvényesülését a Közszolgálati Testület ellenőrizheti, és szükséges esetben az Mttv. által számára biztosított eszközöket is alkalmazhatja.²⁵

A Kódex alapvető rendeltetése, hogy a közszolgálati médiaszolgáltató számára iránymutatást adjon a közszolgálati médiaszolgáltatás megfelelő működési elveire vonatkozóan, ezért szabályozhatja egyebek mellett:

- a) a közszolgálati médiaszolgáltatás törvényi céljai elérésének eszközeit, módját;
- b) a pártoktól, politikai szervezetektől való függetlenség alapvető elveit;
- c) a hírek, időszerű politikai műsorok sokoldalúságának, tárgyilagosságának és kiegyensúlyozottságának, a vitatott kérdések ismertetésének, a vélemények, nézetek sokféleségének bemutatására vonatkozó elveket;
- d) az anyanyelvi kultúra ápolásának szempontjait;
- e) a magyarországi nemzetiségek kultúrája, élete bemutatása rendjének elveit;
- f) a kulturális, tudományos, világnézeti és vallási sokszínűség bemutatásának elveit;
- g) a kiskorúak védelmével kapcsolatos feladatok ellátásának elveit;
- h) a kereskedelmi közlemények közzétételére, a reklámtevékenységre, a műsorszámok támogatására vonatkozó etikai normák elveit;
- i) a közérdekű közlemények közzétételének elveit;
- j) a közszolgálati médiaszolgáltatónál alkalmazott műsorkészítők önállóságának és felelősségének mértékére és biztosítékaira, a műsorkészítés és a műsorszerkesztés elveinek meghatározásában való részvételük biztosítékaira vonatkozó elveket;
- k) a magyar nemzet határon túl élő tagjai megfelelő tájékoztatásának, illetve a róluk való megfelelő tájékoztatás elveit;

---

²⁴ Mttv. 83. § (1) bekezdés.

²⁵ A Kódex Rendeltetése. Közszolgálati Kódex 3. o.

- l) a munkatársakra vonatkozó - e törvényen túli - alapvető etikai szabályok kialakításának elveit, különös tekintettel a hír- és politikai tájékoztató műsorszámokban foglalkoztatottakra.

1.6.2. Intézményrendszer

1.6.2.1. Közzolgálati Közalapítvány

A Közzolgálati Közalapítványt (a továbbiakban: Közalapítvány) a közzolgálati médiaszolgáltatás átalakításának alapköveként az Országgyűlés 80/2010. (IX. 15.) OGY határozatával hozta létre, fő feladata a közzolgálati média- és hírszolgáltatás biztosítása és függetlenségének védelme. Ennek keretében ellenőrzi a közzolgálati médiaszolgáltatás céljainak megvalósulását és amennyiben a közzolgálati médiaszolgáltató ezek elérését súlyosan sértő vagy veszélyeztető magatartást tanúsít, az NMHH Médiatanácsának eljárását kezdeményezheti. Kiemelten fontos feladata a személyügyi és gazdasági rendelkezési jog, amelynek keretében megválasztja a közzolgálati médiaszolgáltató vezérigazgatóját és a közzolgálati médiaszolgáltató felügyelő bizottságának elnökét és tagjait, illetve előbbiek esetében gyakorolja a munkaviszony megszüntetésével vagy visszahívással kapcsolatos jogokat. Gazdasági jogkörében eljárva jóváhagyja a közzolgálati médiaszolgáltató éves gazdálkodási és pénzügyi tervének elveit és fő összegeit, valamint ellenőrzi a közzolgálati médiaszolgáltató finanszírozását és gazdálkodását az Európai Unió vonatkozó előírásainak való megfelelés szempontjából.

A Közalapítvány kezelő szerve a Kuratórium, amelynek hat tagját az Országgyűlés választja, felét kormánypárti, felét ellenzéki képviselőcsoportok jelölése alapján. Elnökét és egy további tagját a Médiatanács delegálja kilenc évre.

1.6.2.2. Közzolgálati Testület

A Közzolgálati Testület (a továbbiakban: Testület) a közzolgálati médiaszolgáltatás társadalmi felügyeletét látja el. Ennek érdekében figyelemmel kíséri a közzolgálati médiaszolgáltatás elveinek érvényesülését és céljainak megvalósulását, majd minden évben egy alkalommal dönt a közzolgálati médiaszolgáltató vezérigazgatója által készített és a testülethez benyújtott beszámolója elfogadásáról. Ha a Közzolgálati Testület a vezérigazgató meghallgatása után nem fogadja el a beszámolót, akkor mérlegelheti a vezérigazgató munkaviszonyának megszüntetéséről szóló javaslat előterjesztését a Kuratóriumnak, ehhez azonban a testület tagjainak kétharmados többsége szükséges.

A Közzolgálati Testület nyolc tagját az Mttv. által megjelölt szervezetek, így a Magyar Tudományos Akadémia, a katolikus, református és evangélikus egyházak, a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége, a Magyar Olimpiai Bizottság, a Magyar Rektori Konferencia és Magyar Kereskedelmi és Iparkamara delegálják három évre. A további hat helyre az NMHH Hivatalánál nyilvántartásba vett, egyes speciális védett csoportok védelmét ellátó szervezetek delegálhatnak tagokat, egymással megállapodva a delegált személyt illetően. Amennyiben ilyen megállapodás nem születik, a Hivatal sorsolással dönti el, hogy melyik szervezet jelöltje delegálható. A társadalmi szervezetek témacsoportonként:

- Magyarország települési önkormányzatainak szövetségei, illetve szervezetei;
- a magyarországi nemzetiségek országos önkormányzatai;
- a Magyarországgal szomszédos államokban bejegyzett, száz főnél nagyobb taglétszámú magyar kulturális szervezetek;

- a családok és
- a fogyatékkal élő személyek érdekeit képviselő országos szervezetek, valamint
- az irodalom, a színház-, a film-, az előadó-, a zene-, a tánc-, a képző- és az iparművészet területén működő országos szakmai szervezetek.

1.6.2.3. *Duna Médiaszolgáltató Zártkörűen Működő Nonprofit Részvénytársaság*

2011 és 2015 között a megújult közszolgálati médiaszolgáltatást négy szolgáltató látta el hazánkban: a Duna Televízió Nonprofit Zrt., a Magyar Rádió Nonprofit Zrt., a Magyar Távíratok Iroda Nonprofit Zrt. és a Magyar Televízió Nonprofit Zrt. 2014. december 15-én az Országgyűlés a négy közszolgálati médiaszolgáltató egyesítéséről szóló törvénymódosítást fogadott el, amelynek szükségességét az előterjesztők a benyújtást megelőző négy év tapasztalataival és költséghatékonysági szempontokkal indokolták. Az így létrejött Duna Médiaszolgáltató Zártkörűen Működő Nonprofit Részvénytársaság (a továbbiakban: DMSZ) 2015. július 1-jén alakult meg, és jelenleg ez az egyedüli közszolgálati médiaszolgáltató Magyarországon. Tulajdonosa a Közalapítvány.

Feladata a négy egykori közszolgálati médium tevékenységének összehangolása és egységesítése, a felesleges párhuzamok felszámolása, a közszolgáltató médiumok működésének hatékonyabbá tétele, azok összevonása a központosított műsorgyártás és az adminisztráció terén. A DMSZ feladatait az MTVA támogatásával végzi, amely az Mttv.-ben meghatározott forrásaiból támogatja és elvégzi a DMSZ megrendelt műsorszámainak előállítását, beszerzését, tájékoztatási és egyéb tevékenységét.

Tekintettel arra, hogy a funkciók megmaradtak a korábbi időszakból, így napjainkban négy igazgatóság (Televíziós Médiaszolgáltatási Igazgatóság, Rádiós Médiaszolgáltatási Igazgatóság, Online Médiaszolgáltatási Igazgatóság, Magyar Távíratok Iroda Igazgatóság) koordinálja az egyes területekhez tartozó tevékenységeket. Az igazgatóságokon a munkatársak főszervezői struktúrákban látják el a speciális feladatokat.

A DMSZ a következő médiaszolgáltatási fórumokért felelős:

a) televízió:	M1, M2, M2 Petőfi TV, M3, M4 Sport, M5, M6, Duna, Duna World
b) rádió:	Kossuth Rádió, Petőfi Rádió, Bartók Rádió, Dankó Rádió, Nemzetiségi adások, Parlamenti adások, Duna World Rádió.
c) hírügynökség:	Magyar Távíratok Iroda
d) online:	mediaklikk.hu, hirado.hu, m4sport.hu, petofilive.hu, teletext.hu

1.6.2.4. *Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap*

A 2011. január 1-jén megalakult Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap (a továbbiakban: MTVA) olyan elkülönített vagyonkezelő- és pénzalap, amelynek feladata a közszolgálati médiaszolgáltatás, a Közszolgálati Közalapítvány, a közösségi médiaszolgáltatások, a közszolgálati médiaszolgáltató szervezeti átalakításának támogatása, a filmalkotásnak nem minősülő közszolgálati célú műsorszámok gyártása és támogatása, a tulajdonosi joggyakorlása alatt álló állami és saját vagyonának gondos kezelése és gyarapítása, valamint az ezekhez kapcsolódó egyéb tevékenységek támogatása, illetve elvégzése. Fő feladata 2015-től a Duna Médiaszolgáltató Nonprofit Zrt. számára történő műsorgyártás. Az MTVA szervezete, fő tevékenységét figyelembe véve, a következőkből tevődik össze: Tartalomszolgáltatási Igazgatóság; Archivum és Filmbeszerzési Igazgatóság, Műsorkoordináció, főszervezőségek.

Az MTVA kezelője az NMHH Médiatanácsa: támogatáspolitikáját, üzleti tervét és éves beszámolóját a testület fogadja el, pénzügyi forrásainak és nyilvántartásaiban szereplő eszközeinek a támogatáspolitikában, illetve üzleti tervben nem szereplő felhasználásához, illetve az ezek terhére történő kötelezettségvállaláshoz a Médiatanács által meghatározott összeghatárt meghaladó kifizetéshez a Médiatanács előzetes jóváhagyása szükséges.

Az MTVA képviselőjére a vezérigazgató jogosult, aki felett a teljes munkáltatói jogkört – ideértve a kinevezést, a munkabér és juttatások megállapítását, továbbá a munkáltatói felmondást is – a Médiatanács elnöke gyakorolja.

1.6.2.5. A Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Médiatanácsa

A Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóságot (a továbbiakban: NMHH) 2010. augusztus 11-én hozta létre az Országgyűlés a médiaszabályozásért felelős Országos Rádió és Televízió Testület (a továbbiakban: ORTT), valamint a hírközlési szektor felügyeletét ellátó Nemzeti Hírközlési Hatóság (a továbbiakban: NHH) jogutódjaként. A független NMHH látja el Magyarországon a hírközlés szabályozási és felügyeleti, illetve a médiafelügyeleti feladatait, célja minden területen ugyanaz: a fejlődés és a piaci verseny kibontakoztatása, valamint a fogyasztók, felhasználók érdekeinek hatékony képviselése Magyarország biztonságos digitális jövője érdekében. Önálló hatáskörrel rendelkező szervei: a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Elnöke, a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Médiatanácsa (a továbbiakban: Médiatanács) és a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Hivatala.

A Médiatanács az NMHH önálló szerve, az ORTT jogutódja. Elnökét és négy tagját az Országgyűlés egyetlen listán, a jelenlévő képviselők kétharmadának szavazatával választja meg. A tagokra az Mttv. szerint az országgyűlési képviselőcsoportok egy-egy tagjából álló eseti bizottság egyhangú szavazással tesz javaslatot. Az NMHH köztársasági elnök által kinevezett elnöke a kinevezés tényével és időpontjában a Médiatanács elnökjelöltjévé válik.

A Médiatanács elsődleges feladata, hogy biztosítsa a demokratikus nyilvánosság működését a médiában, megteremtse és fenntartsa a közönség és a médiumok érdekei közti egészséges egyensúlyt, és egyúttal korrekt szakmai partnere legyen a piaci szereplőknek, szakmai szervezeteknek. Ezek az érdekek a médiumok oldaláról részben a sajtószabadság gyakorlásához, részben pedig a piaci bevételszerzéshez, míg a közönség oldaláról a megfelelő tájékozódás, a jogsértő tartalmakkal szembeni védelem, valamint a sokféle tartalom közötti választás lehetőségéhez kapcsolódnak.

A Médiatanács folyamatosan figyeli a médiapiaci folyamatokat, és ha szükséges, ellátja azokat a hatósági feladatokat is, amelyekkel megakadályozható a jogszabályba ütköző piaci koncentráció. Ellenőrzi a magyarországi médiaszolgáltatók törvényes működését a plurális médiapiac fenntartása érdekében, a gyermekvédelem területét érintő közbizalom növelésében is jelentős szerepet játszik, valamint a nemzeti és az európai kulturális értékek megőrzése és előállítása érdekében ellenőrzi a műsorkvótákra vonatkozó előírások érvényesülését. Emellett az egyenlő esély biztosításával védi a hallássérült nézők érdekeit és dönt a Magyarországon elérhető rádiós és televíziós médiaszolgáltatásokra használható frekvenciavagyon kiosztásáról. Ezen pályázatok értékelése során elsődleges szempont a sokszínűség fenntartása.

A Médiatanács a hazai médiaszabályozás központi szereplőjeként a közszolgálati médiaszolgáltatáshoz kapcsolódó feladatokat is ellát, így különösen irányítja az elkülönített állami pénzalapok (Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap, valamint a Televíziós Film Mecenatúra és a Televíziós Filmkollégium) működését.

2. A közszolgálati médiaszolgáltatás és a nemzetiségi tartalom

2.1. Alapvető jogszabályok

Az Alaptörvény már preambulumban rögzíti, hogy a magyarországi nemzetiségek nyelvének és kultúrájának ápolása és megóvása állami cél, egyben feladat is. Ennek közvetlen következménye az Alaptörvény XXIX. cikk (1) bekezdése alapján, hogy minden, valamely nemzetiséghez tartozó magyar állampolgárnak joga van önazonossága szabad vállalásához és megőrzéséhez. A Magyarországon élő nemzetiségeknek joguk van az anyanyelvhasználathoz, a saját nyelven való egyéni és közösségi névhasználathoz, saját kultúrájuk ápolásához és az anyanyelvű oktatáshoz.

A jogalkotó a nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. törvényt (a továbbiakban: Njt.) és az egyes ágazati jogszabályokban megjelenő garanciális intézkedéseket kifejezetten az Alaptörvénynek a magyarországi nemzetiségek ügye iránt kinyilvánított fenti felelősségvállalására figyelemmel alkotta meg. A Njt. célja, hogy a nemzetiségek sajátos, az Alaptörvényben alapvető szabadságjogokként általánosságban megfogalmazott egyéni és közösségi jogait részletezze és széles körben biztosítsa. A nemzetiségek közösségi jogai közé tartoznak egyebek mellett:

- a nemzetiségi önazonosság megőrzése, ápolása, erősítése és átörökítése;
- történelmi hagyományaik, kultúrájuk, nyelvük ápolása és fejlesztése;
- a közszolgálati médiumokban a nemzetiségi műsorok rendszeres készítésének és sugárzásának biztosítása.

Az Njt. preambuluma e célkitűzések részeként fogalmazza meg, hogy Magyarország biztosítja – többek között – saját kultúrájuk ápolását, anyanyelvük használatát, és elősegíti a kulturális autonómiájuk megvalósulását. Ezt kibontva a törvény 44. § (1) bekezdése úgy rendelkezik, hogy a nemzetiségeknek joguk van az információkhoz való – saját anyanyelvükön történő – szabad hozzáféréshez és azok továbbadásához, a tömegkommunikációs eszközök útján való – anyanyelvükön történő – tájékozódáshoz és tájékoztatáshoz, médiaszolgáltatás és sajtótermék eléréséhez és terjesztéséhez. Az állam a fentiek érdekében támogatja:

- a) a nemzetiségek közösségi tömegtájékoztatási eszközökhöz való hozzáférését és azok működtetését;
- b) a nemzetiségi közszolgálati műsorszámok, nemzetiségi témájú műsorszámok és a nemzetiségekkel foglalkozó sajtótermékek készítését és terjesztését;
- c) a nemzetiségi közösség életét, hagyományait, kultúráját bemutató filmalkotások és dokumentumfilmek elkészítését;
- d) a nemzetiségi anyanyelvű audiovizuális műsorszámok elkészítését;
- e) a közösségi, kisközösségi és egyéb - bármely módon terjesztett - médiaszolgáltatásban közzétett, nemzetiségekkel kapcsolatos rádiós és audiovizuális műsorszámok készítését és terjesztését.²⁶

Az igen széles körű állami felelősségvállalás egyben komoly kockázatot is hordoz, így az Njt. garanciális elemként tartalmazza, hogy a nemzetiségi műsorszámok, nyomtatott vagy internetes sajtótermékek készítése, kiadása és terjesztése érdekében állami pénzügyi támogatásban részesülő médiaszolgáltatók, és a sajtótermék kiadóinak működése során biztosítani kell a

---

²⁶ Njt. 48 § (1) bekezdés.

véleménynyilvánítás és a sajtó szabadságát, a pártatlanság és a sokoldalú tájékoztatás érvényesülését.²⁷

A terület részletszabályait több kapcsolódó ágazati jogszabály tartalmazza, amelyek közül komplexitása okán az Mttv. a legfontosabb.

Az állam a fenti jogszabályokban a nemzetiségek információs- és média jogosultságainak négy megvalósítási módját ismeri és szabályozza. Ezek potenciális hatókörük, illetve a hatékony működés érdekében elengedhetetlenül szükséges állami hozzájárulás mértéke alapján az alábbiak: anyaországi médiatartalmakhoz való hozzáférés biztosítása, közösségi médiaszolgáltatás engedélyezése és támogatása, társadalmi szemléletformálás a nemzetiségek bemutatása révén és a közszolgálati médiaszolgáltatás biztosítása. Alábbiakban a csoport részletesebb bemutatása következik.

2.1.1. Anyaországi médiatartalmakhoz való hozzáférés biztosítása

A nemzetiségek által lakott területeken az állam – nemzetközi szerződések útján is – előmozdítja az anyaországból származó rádiós és audiovizuális médiaszolgáltatások vételét, a nemzetiségek anyanyelvén közzétett közszolgálati műsorszámok elérését.²⁸ Bár a jogszabály által használt kifejezés nem jelent teljes körű állami kötelezettséget, az Mttv. ennek ellenére részletes és széles körű szabályozást ad a területen. Eszerint a magyar, a nemzetiségi és az európai kultúra megőrzése, védelme, valamint továbbfejlesztése, a nemzetiségi nyelv ápolása, az állampolgárok tájékozódási igényeinek kielégítése és a demokratikus közéletben való részvétel elősegítése, továbbá a vélemények sokszínűségének megőrzése érdekében a nyilvánosság számára rádiós és audiovizuális médiaszolgáltatás közvetítését végző átviteli rendszeren, hálózaton műsorterjesztési szolgáltatást nyújtó műsorterjesztőt meghatározott kötelezettségek terhelik.²⁹ Ez magában foglalja az anyaországi médiatartalmakhoz való hozzáférés biztosítását, jellemzően a kábeltelevízió-szolgáltatás rugalmas és fogyasztó által választható csomagjelemeinek részeként.

2.1.2. Közösségi médiaszolgáltatás engedélyezése és támogatása

A lineáris közösségi médiaszolgáltatás³⁰ egy meghatározott társadalmi, nemzetiségi, kulturális vagy vallási közösség, csoport, vagy egy adott településen, régióban vagy vételkörzetben élők tájékoztatásra, kulturális műsorszámok elérésére irányuló különleges igényeit szolgálja ki, vagy műsoridejének túlnyomó részében a közszolgálati médiaszolgáltatás céljait szolgáló műsorszámok kerülnek közzétételre.³¹

---

²⁷ Njt. 48. § (2) bekezdés.

²⁸ Njt. 49. §.

²⁹ Mttv. 73. § (2) bekezdés.

³⁰ A lineáris médiaszolgáltatások (linear media service) esetében műsorszámok műsorrend szerinti egyidejű, - vagy műszaki okokból csak „kvázi-egyidejű” - hozzáférést kínáló műsorszolgáltatás, melynek szerkezetét, időbeli összeállítását a műsorszolgáltató végzi és tényleges szerkesztői ellenőrzésre kerül sor a médiatartalom kiválasztása és összeállítása tekintetében. Ide sorolhatóak: a rádiós és televíziós médiaszolgáltatások; a webcasting; a simulcasting a near video on-demand szolgáltatás; a képűjság. Smtv. 1 § 5. pont és a releváns uniós audiovizuális médiaszolgáltatásról szóló jogforrás szerint (Az Európai Parlament és a Tanács 89/552/EGK irányelve a tagállamok audiovizuális médiaszolgáltatás nyújtására vonatkozó egyes törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezéseinek összehangolásáról, 1. cikk e) pont).

³¹ Mttv. 66. § (1) bekezdés.

Azokon a településeken, ahol valamely nemzetiségnek a népszámlálás során regisztrált aránya eléri a tíz százalékot és a településen nemzetiségi önkormányzat (vagy nemzetiségi egyesület) működik, az érintett települési nemzetiségi önkormányzat (vagy nemzetiségi egyesület) kérésére a helyi önkormányzat által fenntartott vagy finanszírozott médiaszolgáltató köteles rendszeres nemzetiségi közszolgálati műsort biztosítani az adott településen élő nemzetiségi közösség anyanyelvű tájékoztatása érdekében. A rendelkezés a helyi önkormányzat által kiadott vagy finanszírozott sajtótermékre is vonatkozik. Az így megvalósuló médiaszolgáltatással kapcsolatos kérdésekben ki kell kérni az érintett települési nemzetiségi önkormányzat, ennek hiányában a településen székhellyel rendelkező nemzetiségi egyesület véleményét.³² Ezzel párhuzamosan a műsorterjesztőt – teljes kapacitásának tíz százalékáig, de legfeljebb három médiaszolgáltatás tekintetében – a médiaszolgáltatók körzeti vagy helyi, audiovizuális közösségi médiaszolgáltatására vonatkozó, műszakilag és gazdaságilag megalapozott szerződéses ajánlata tekintetében szerződéskötési kötelezettség terheli.³³

2.1.3. Társadalmi szemléletformálás a nemzetiségek bemutatása révén

A fenti, aktív bekapcsolódást és önreprezentációs lehetőséget biztosító eszközök mellett az állam objektív tájékoztatással gondoskodik a nemzetiségek társadalmi megítélésének alakításáról és javításáról is. Ezen objektív állami kötelezettség negatív oldala a diszkriminatív vagy emberi méltóságot más módon sértő tartalmak tiltása.³⁴ A médiaszolgáltatónak az általa közzétett médiatartalomban tiszteletben kell tartania az emberi méltóságot. Tilos a megalázó, kiszolgáltatott helyzetben lévő személyek médiatartalomban történő öncélú és sérelmes bemutatása.³⁵ Ezen belül, de speciális kötelezettségként a jogszabály külön is megköveteli, hogy a médiatartalom nem lehet alkalmas valamely nemzet, közösség, nemzeti, etnikai, nyelvi és más kisebbség vagy bármely többség, továbbá valamely vallási közösség elleni gyűlölet keltésére vagy kirekesztésére.³⁶

A fentiek értelmezését a Médiatanács egy végzése keretében – amely az alapvető jogok biztosának egy vizsgálatával összefüggésben született – az alábbiak szerint részleteiben is kifejtette.³⁷

A gyűlöletkeltés tartalmának meghatározásakor a Médiatanács a büntetőjogi kontextusban született 30/1992. (V. 26.) AB határozatban megfogalmazottakat tekinti irányadónak, amely szerint a gyűlöletkeltés nem valamely kedvezőtlen és sértő vélemény kinyilvánítása, hanem olyan megnyilatkozások, *„lázongó kifakadások értendőek, amelyek alkalmasak arra, hogy az emberek nagyobb tömegében a szenvedélyeket oly magas fokra lobbantsák, amelyből gyűlölet keletkezik, a társadalmi rend és béke megzavarására vezethet”*. A végzés utal továbbá a 1006/B/2001. számú AB határozatra, amely szerint: *„A rasszizmust, a gyűlöletkeltést (gyűlöletbeszédet), a kirekesztést és a személyekkel, valamint az egyes társadalmi csoportokkal szembeni diszkriminációt – és az arra való felbívást – számos nemzetközi dokumentum ítéli el. Nemzetközi dokumentumok azt is rögzítik, hogy az államoknak hatékony intézkedéseket kell tenniük a jogsértések megakadályozására, illetve kifejezetten kimondják azt is, hogy a személyek jogai – így adott esetben a*

³² Njt. 6. § (3)-(4) bekezdés.

³³ Mttv. 75. § (1) bekezdés.

³⁴ Ld. KOLTAY András: A médiahatóság döntései és azok bírósági felülvizsgálata a gyűlöletbeszéd tárgyában (2001–2013). https://mediakutato.hu/cikk/2013_03_osz/05_gyuloletbeszed_mediahatosag_birosag.pdf

³⁵ Smtv. 14. §.

³⁶ Smtv. 17. §.

³⁷ A Médiatanács 1640/2012. (IX. 12.) számú végzése. 6-8. o. Idézi: Az alapvető jogok biztosának jelentése az AJB-3739/2012. számú ügyben.

véleménynyilvánítási szabadság is – mások jogainak, szabadságainak, becsületének a védelmében bizonyos korlátozásoknak vetetők alá”. Az 1006/B/2001. AB határozat indokolása a véleménynyilvánítás szabadságának a gyűlöletkeltő tartalmak tekintetében történő jogszerű korlátozhatósága kapcsán kimondja továbbá: „A gyűlöletkeltés a különbözőséghez való jog, a kisebbségek védelmének a tagadása, a konfliktusok erőszakos megoldásának az érzelmi előkészítése. Visszaélés a véleménynyilvánítás szabadságával, az emberek meghatározott csoportjának, egy kollektivitásnak olyan intoleráns minősítése, amely nem a demokrácia, hanem a diktatúra jellemzője.” A határozat rögzítette továbbá: „A gyűlöletkeltés legszükségesebb, már ténylegesen bekövetkezett kártékony hatását bizonyító történelmi és jelenkori tapasztalatok mellett figyelembe kell venni azokat a mindennapi veszélyeket is, amelyek a gyűlölet felkeltésére alkalmas nézetek, eszmék korlátok nélküli kinyilvánításával járnak. E megnyilvánulások akadályozzák, hogy az emberek bizonyos közösségei harmonikus kapcsolatban éljenek más csoportokkal. (...) A véleménynyilvánítás és sajtószabadság körében az emberek meghatározott csoportjai elleni gyűlöletkeltés alkotmányos védelemben részesítése feloldhatatlan ellentmondásban lenne az Alkotmányban kifejezésre jutó politikai berendezkedéssel és értékrenddel, a demokratikus jogállamiságra, az emberek egyenlőségére, egyenlő méltóságára, valamint a diszkrimináció tilalmára, a lelkiismereti és vallásszabadságra, a nemzett etnikai kisebbségek védelmére, elismerésére vonatkozó alkotmányos tételekkel”.

A Médiatanács hivatkozott továbbá a 165/2011. (XII. 20.) AB határozatra is, amely szerint *„fogalmilag kizárt a demokratikus közvélemény kiépítésének, fenntartásának eszközeként az olyan médiatartalom, amely tagadja a demokrácia intézményes, alapvető jogokhoz kapcsolódó alapértékeit. Nem szolgálja a demokratikus véleményképzést és döntéshozatalt az olyan médiatartalom, amely a demokrácia értékeivel ellentétes nézeteket hirdet”.*

A Médiatanács hangsúlyozta: a demokratikus nyilvánosság által megkövetelt vélemény és sajtószabadság kiterjed a sértő, akár szélsőséges álláspontok közzétételének lehetőségére is. A szélsőséges vagy sértő véleményekkel szembeni tolerancia pedig a demokratikus vita hatékonyabbá tételét segíti elő.

Az Smtv. 17. § (2) bekezdésében rögzített tilalommal összefüggésben a Médiatanács deklarálta: kirekesztő tartalmat az az üzenet hordoz, amely egy adott közösség elszigeteltségét, a társadalom egyéb rétegeitől való idegenségét, különállóságát igyekszik elérni. Mindez megvalósulhat egy műsorszám által annak eredményeképpen, hogy a célzott réteggel kapcsolatosan esetlegesen meglévő sztereotip gondolatok, vélemények felerősítésére válik alkalmassá, avagy erre irányul. Akkor minősülhet egy tartalom kirekesztőnek, amennyiben annak kinyilvánítója arra törekszik, hogy az adott közösség tagjait valamilyen formában megakadályozza abban, hogy alkotmányos jogait érvényesíthessék, illetőleg megnehezítse azok gyakorlását. Az ilyen szándék végső soron az adott közösség tagjainak a mindenki mással egyenlő mértékben megillető méltósághoz való jog érvényesülését, érvényesíthetőségét ássa alá. A Médiatanács hangsúlyozta: az emberi méltóságot sértő tartalmak képesek megvalósítani a kirekesztés tényállását és fordítva, az Smtv. 14. (1) bekezdésben és 17. § (2) bekezdésben meghatározott tényállások azonban külön-külön is megvalósulhatnak. Elképzelhető olyan tartalom, amely egy közösség társadalomban való elszigetelését olyan módon propagálja, amely nem jár egyenlő méltóságuk megkérdőjelezésével, illetve érhet egy közösséget olyan sérelem, amely a méltóság értékét vonja kétségbe, de anélkül, hogy az kirekesztésnek minősülne.

Speciális szabályként az Mttv. is kimondja, hogy a médiaszolgáltatásban közzétett kereskedelmi közlemény nem sértheti az emberi méltóságot, valamint nem tartalmazhat és nem támogathat a nemet, fajt vagy etnikai származáson, nemzetiségen, valláson vagy világnézeti

meggyőződésen, fizikai vagy szellemi fogyatkozáson, életkoron vagy szexuális irányultságon alapuló hátrányos megkülönböztetést.³⁸

2.1.4. Közzolgálati médiaszolgáltatás biztosítása

A közzolgálati médiaszolgáltatás fogalmát az Mttv. 203. § 31. pontja tartalmazza, mely szerint közzolgálati médiaszolgáltatás a közzolgálati médiaszolgáltató által nyújtott audiovizuális és rádiós médiaszolgáltatás, hírügynökségi szolgáltatás, valamint internetes úton elérhetővé tett médiatartalmak szolgáltatása.

Az Njt. 44. § (2) bekezdése szerint Magyarországon közzolgálati médiaszolgáltatás működik a nemzetiségi közösségek megőrzése és megerősítése, anyanyelvük és kultúrájuk ápolása, gazdagítása, a nemzetiségek kulturális igényeinek kielégítése céljából. Ennek érdekében biztosítani kell:

- a) a nemzetiségek saját anyanyelvükön való tájékoztatása érdekében rendszeresen jelentkező nemzetiségi közzolgálati (rádiós és audiovizuális) műsorszámok készítését és közzétételét;
- b) hogy a nemzetiségi közzolgálati műsorszámok lehetőség szerint az érintett közösség tagjai többsége számára elérhető módon és időpontban kerüljenek közzétételre, úgy, hogy az adott nemzetiség által lakott valamennyi releváns régióban elérhető legyen a szolgáltatás;
- c) a nemzetiségi közzolgálati műsorkészítés önálló szervezeti és költségvetési alapját;
- d) a nemzetiségi műsorkészítés és terjesztés folyamatos fejlesztését;
- e) a nemzetiségi közösség életét, kulturális értékeit bemutató közzolgálati műsorszámok archiválását, a közzolgálati médiavagyon keretében történő megőrzését, feldolgozását és elérhetőségét.³⁹

Nemzetiségi közzolgálati műsor a nemzetiségi közösség anyanyelvén, elsősorban a közösség médiaműhelyei által készített műsor, illetve sajtótermék, amelynek alapvető célja a nemzetiségi közösség sokoldalú, kiegyensúlyozott anyanyelvű tájékoztatása.⁴⁰

Az Mttv. fentiekkel párhuzamos megfogalmazása szerint a közzolgálati médiaszolgáltatás célja egyebek mellett a nemzetiségek, vallási közösségek valamint egyéb közösségek médiával szemben támasztott igényeinek kielégítése, kultúrájának bemutatása, a nemzetiségek anyanyelvének ápolása, valamint Magyarország és a magyar kultúra, illetve a Magyarországon élő nemzetiségek kultúrájának bemutatása Európa és a világ számára.⁴¹ Erre tekintettel valamennyi, Magyarország által elismert nemzetiség jogosult kultúrájának és anyanyelvének ápolására, az anyanyelvén való rendszeres tájékoztatásra a közzolgálati médiaszolgáltatásban közzétett önálló műsorszámok közzététele útján. Ezt a feladatot a közzolgálati médiaszolgáltató országos, illetve – a nemzetiség földrajzi elhelyezkedésének figyelembevételével – helyi médiaszolgáltatásban, a nemzetiség igényeinek megfelelő műsorszámokkal, audiovizuális médiaszolgáltatásban szükség szerint feliratozással vagy többnyelvű közzététellel teljesíti.⁴²

---

³⁸ Mttv. 24. § (1) bekezdés.

³⁹ Njt. 45. §.

⁴⁰ Njt. 2. § 10. pont.

⁴¹ Mttv. 83. § (1) bekezdés e) és l) pontjai.

⁴² Mttv. 99. § (1)-(2) bekezdés.

A közszolgálati médiaszolgáltató a fenti, közvetlen tartalomszolgáltatáson túl – sok esetben annak előkészítése és megalapozása érdekében – hírügynökségi feladatai keretében rendszeres és tényyszerű tájékoztatást nyújt a hazai nemzetiségek életéről.⁴³

A közszolgáltatás aktív, tartalomszolgáltatáson és -védelmen túli eszközei mellett az állam passzív módon, az üzenet eljuttatásának technikai biztosításával is köteles védeni a közösségek vonatkozó érdekeit.

A hozzáférhetőség garanciája, hogy alapesetben a közszolgálati médiaszolgáltató összesen négy lineáris audiovizuális médiaszolgáltatását és három lineáris rádiós médiaszolgáltatását a műsorterjesztő – a műsorszórással megvalósított műsorterjesztés kivételével – díjmentesen köteles továbbítani. A közszolgálati médiaszolgáltató tehát nem követelhet e médiaszolgáltatásai terjesztéséért a műsorterjesztőtől ellenszolgáltatást, aki ugyancsak nem kérhet a hozzáférés biztosításához kapcsolódó, a hozzáférés költségeit meghaladó mértékű többletdíjat az előfizetőtől.

A továbbítási kötelezettség keretébe tartozó közszolgálati médiaszolgáltatásokat a műsorterjesztő alapszolgáltatásként úgy köteles továbbítani, hogy azok – az analóg műsorterjesztési hálózatok kivételével – elkülöníthető előfizetői szolgáltatásként is igénybe vehetők legyenek az előfizetők számára. Ezen előfizetői szolgáltatási csomag igénybevételéért a hozzáférés biztosításához kapcsolódó, a hozzáférés költségeit meghaladó mértékű többletdíjat a műsorterjesztő az előfizetőtől nem kérhet. Az analóg műsorterjesztési hálózatok esetében a továbbítási kötelezettség keretébe tartozó közszolgálati médiaszolgáltatásokat valamennyi programcsomagban elérhetővé kell tenni az előfizetők számára.⁴⁴

A jogszabályok a fenti szabályozás maradéktalan érvényesítése érdekében több átfogó jellegű garanciális elemet is tartalmaznak:

- A közszolgálati médiaszolgáltató köteles a nemzetiségi közösségek életét sokoldalúan és hitelesen bemutató nemzetiségi témájú magyar nyelvű műsorszámokat is készíteni és sugározni.⁴⁵
- A nemzetiségek országos önkormányzatai – ennek hiányában országos szervezetei – a közszolgálati médiaszolgáltatónál rendelkezésükre álló műsoridő felhasználásának elveit önállóan határozzák meg. Ezen elveket – melyek nem érinthetik a műsorszám tartalmát és a műsorszerkesztést – a közszolgálati médiaszolgáltató köteles figyelembe venni.⁴⁶
- A közszolgálati médiaszolgáltató társadalmi ellenőrzésére hivatott Közszolgáltató Testület munkájába be kell vonni a nemzetiségek országos önkormányzatait is, amelyről az Mttv. 1. számú melléklete alapján a magyarországi nemzetiségek országos önkormányzatai jelöléssel gondoskodnak.⁴⁷
- A magyarországi nemzetiségek jogainak érvényesítése feletti felügyelet biztosítása külön nevesítve ugyan nem szerepel a Közszolgálati Testület társadalmi felügyeleti jogkörének említésekor, az a tény azonban, hogy a jogalkotó lehetőséget biztosít a nemzetiségek számára a Közszolgálati Testületben való részvételre, illetve az, hogy a fent idézett jogszabályi rendelkezések számos helyen említik a nemzetiségek jogait,

⁴³ Mttv. 101. § (1) bekezdés g) pont.

⁴⁴ Mttv. 74. § (1) és (2) bekezdés.

⁴⁵ Njt. 46. §.

⁴⁶ Mttv. 99. § (3) bekezdés.

⁴⁷ Njt. 47. § és Mttv. 1. melléklet 1. pont j) alpont.

egyértelművé teszi, hogy a Közzolgálati Testületnek tevékenysége során biztosítania kell a speciális, nemzetiségi médiajogok érvényesülése feletti társadalmi kontrollt is.

- A közzolgálati médiaszolgáltató által sugárzott nemzetiségi közzolgálati műsorszámok időkerete nem lehet kevesebb, mint az Njt. hatálybalépésekor, 2011. december 19-én volt.⁴⁸
- A lineáris médiaszolgáltatás nyilvántartásba vételét annak jövőbeni médiaszolgáltatója kezdeményezheti. Az a bejelentő, aki lineáris médiaszolgáltatását nem állami tulajdonban lévő analóg korlátos erőforrás igénybevételével kívánja végezni, médiaszolgáltatási tevékenységének megkezdése előtt legalább negyvenöt nappal köteles az NMHH Hivatalának bejelenteni a tervezett médiaszolgáltatás alapvető adatait, ennek körében a nemzetiségek igényeinek szolgálatára tervezett napi minimális műsoridőt is.⁴⁹
- A Médiatanács a médiaszolgáltatási lehetőségek hasznosítására pályázati felhívást ír ki. A pályázati felhívás a kötelező tartalmi elemeken túl feltételként tartalmazhatja a nemzetiségi, illetőleg más kisebbségi igények meghatározott mértékű szolgálatát.⁵⁰ Ezzel párhuzamosan a pályázati ajánlatnak tartalmaznia kell a nemzetiségi vagy más kisebbségek igényeinek szolgálatára szánt napi minimális műsoridőt.⁵¹
- A Közzolgálati Kódex tartalmazza a közzolgálati médiaszolgáltatásra vonatkozó alapvető elveket és az Mttv.-ben meghatározott közzolgálati célok pontosítását. A Kódexben egyebek mellett szabályozni lehet a magyarországi nemzetiségek kultúrája, élete bemutatása rendjének elveit.⁵²

A Közzolgálati Kódex (a továbbiakban: Kódex) generálisan és speciálisan egyaránt említi, illetve szabályozza a magyarországi nemzetiségek jogainak a közmédiában történő érvényesítését, ezért érdemes röviden kitérni annak vonatkozó rendelkezéseire is.

A Kódex elvi alapvetése, hogy a piacorientált médiaszolgáltatás a bevétel maximalizálás céljának elsődlegessége miatt önmagától nem végzi el maradéktalanul a demokratikus tájékoztatás feladatát, ezért a közzolgálati média számára célul tűzi ki, hogy legyen sokszínű, egyidejűleg figyeljen a többség és kisebbség igényeire a műsorfolyam összeállítása során.

Erre tekintettel a közzolgálati médiaszolgáltatás céljai között szerepel a társadalmi és kulturális értelemben átfogó médiaszolgáltatás nyújtása, amely a lehető legtöbb társadalmi réteghez és kulturálisan elkülönülő csoporthoz, illetve egyénhez kíván szólni, ugyanakkor lehetőséget teremt valamennyi társadalmi rétegnek vagy kulturálisan elkülönülő csoportnak az országos nyilvánosságban való megjelenésre, mindezt úgy, hogy segítse az egyes csoportok, rétegek közti közeledést, megértést, az integrálódást. Negatívan meghatározott, de a fentieket erősítő garancia, hogy közzolgálati médiaszolgáltatók nem tehetnek közzé olyan hírt, tájékoztatót, kommentárt, hírmagyarázatot vagy jegyzetet, amely a nemzeti, nemzetiségi, etnikai, vallási és más társadalmi csoportokhoz tartozó személyek, illetve intézményeik jogait, méltóságát vagy önazonosságát sértik, amelyek bármely kisebbség vagy a többség elleni gyűlöletkeltésre, azok kirekesztésére alkalmasak.

---

⁴⁸ Njt. 159. § (5) bekezdés.

⁴⁹ Mttv. 42. § (1) bekezdés cl) pont.

⁵⁰ Mttv. 52. § (3) bekezdés d) pont.

⁵¹ Mttv. 56. § dm) pont.

⁵² Mttv. 96. § e) pont.

A Kódex ezzel együtt deklarálja a kiegyensúlyozottság elvét is: a közszolgálati médiának nem lehet célja, hogy elsősorban a társadalom egy szűk szegmensének vagy kisebb csoportjainak szolgáljon, azaz kizárólag a kereskedelmi médiaszolgáltatók által meg nem szólítottakra fókuszáljon. A közszolgálati médiaszolgáltatás sokszínűségét szolgálja, ha nem irányul kizárólag a kisebbségi igények kielégítésére, és nem szorítja azt háttérbe sem, azaz ha a kisebbség és a többség igényeit egyaránt tekintetbe veszi a műsorfolyam összeállítása során. Ha – ezzel ellentétben – kizárólag a különböző nemzetiségek, vallási közösségek, egyes társadalmi csoportok számára készülnek a műsorszámok, az szükségszerűen a közszolgálati média perifériára szorulását eredményezi. A közszolgálati média tehát a kisebbség és a többség igényeit egyszerre szolgálja úgy, hogy a teljes társadalom számára fontos feladatot lát el, és így meghatározó érték közvetítő szerepet tölt be.

A Kódex a fentiek pontosításaként a közszolgálati médiaszolgáltatás elvei között több pontban, témakörök szerint és következetesen építi fel a nemzetiségi tartalmak háttérszabályozását.

1) A magyarországi nemzetiségek kultúrája, élete bemutatásának elvei cím alatt átfogóan is rendelkezik a nemzetiségek védelméről. A közszolgálati médiaszolgáltató fontos feladatának tekinti a Magyarországon élő nemzetiségek életének, kultúrájának bemutatását. A magyarországi nemzetiségek államalkotó tényezők, ezért megjelenésük biztosítása kifejezetten szükséges a közszolgálati médiaszolgáltatás során. Ennek megfelelően a közszolgálati médiaszolgáltató műsorpolitikájában kiemelt szerepet kapnak az e társadalmi csoportokat érintő műsorszámok is. A nemzetiségek azonosságtudatának, közösségi életük erősítésének érdekében a közszolgálati médiaszolgáltató külön műsoridőt biztosít a róluk szóló műsorszámoknak. A közszolgálati médiaszolgáltató ennek keretében:

- Rendszeresen foglalkozik a Magyarországon élő nemzetiségeket érintő kérdésekkel, életük bemutatásával. A nemzetiségek kulturális értékeinek megőrzésében és közreadásában a közszolgálati médiaszolgáltató nagy hangsúlyt fektet a nemzetiségek és anyaországaik hagyományainak, kulturális és természeti értékeinek, valamint művészetének bemutatására. A nemzetiségeknek szóló műsorok, műsorszámok lehetőség szerint a nemzetiség anyanyelvén készülnek, ezzel is biztosítva számukra a gyökereikhez való kapcsolódás lehetőségét.
- Amennyiben a műsorszámok a nemzetiség anyanyelvén készülnek, nagy figyelmet fordít az anyanyelv ápolására, nyelvük tisztaságának megőrzésére, a beszélt és az irodalmi nyelv eltéréseire.
- Törekszik arra, hogy műsorvezetői között nemzetiségekhez tartozó személyek is legyenek, és a nemzetiségeknek szóló műsorokban műsorvezetőként elsősorban az adott nemzetiséghez tartozó személyek szerepeljenek.
- Figyelembe veszi a nemzetiségi csoportok érzékenységét, a hátrányos megkülönböztetését minden esetben elkerüli.
- Műsorszámaiban a mások iránti türelmet és a kölcsönös megértést hangsúlyozza. A kifejezetten a nemzetiségekről, illetve nekik szóló műsorszámokon kívüli más műsorszámokban fokozottan ügyel arra, hogy a nemzetiségekhez való tartozást csak indokolt esetben jelezze vagy emelje ki, elkerülve a hátrányos megkülönböztetés lehetőségét.

2) A Kódex a kulturális, tudományos, világnézeti és vallási sokszínűség bemutatásának elvei között szintén megemlíti a nemzetiségeket, kiemelve, hogy törekedni kell a vallási kérdések autentikus megjelenítésére olyan formában, hogy az a társadalom életének szerves részeként jelenjen meg. Meg kell kísérelni a nemzetiségek, a vallási, valamint egyéb közösségek párbeszédének elősegítését. Fontos a történelmi egyházak és más vallási közösségek bemutatása az együttélés, elfogadás és az értékközvetítés jegyében.

3) A személyiségi és emberi jogok tiszteletben tartása körében a Kódex nyomatékosítja az Mttv. rendelkezéseit, amikor deklarálja, hogy a közszolgálati médiaszolgáltató nem tehet közzé olyan hírt, tájékoztatót, kommentárt, hírmagyarázatot vagy jegyzetet, amely a nemzeti, nemzetiségi, vallási és más társadalmi közösségekhez tartozó személyek, illetve intézményeik jogait, méltóságát vagy önazonosságát sérti, amelyek bármely kisebbség vagy a többség elleni gyűlöletkeltésre, azok kirekesztésére alkalmas.

4) A körzeti és helyi vonatkozású tartalmak kapcsán a Kódex a körzeti és helyi közszolgálati médiaszolgáltatás feladataként említi a régió területén élő nemzetiségi csoportok életének bemutatását, illetve számukra fórumot biztosít.

5) A kereskedelmi közlemények közzétételére és a reklámtevékenységre vonatkozó etikai normák elvei között a Kódex a védett tulajdonságok között nevesíti a nemzetiséghez való tartozást is. Ennek alapján a közszolgálati médiaszolgáltató által közzétett kereskedelmi közlemények nem sérthetik az emberi méltóságot, nem támogathatják a nemet, faji vagy etnikai származáson, nemzetiségen, valláson vagy világnézeti meggyőződésen, fizikai vagy szellemi fogyatékoságon, életkoron vagy szexuális irányultságon alapuló hátrányos megkülönböztetést, továbbá nem fejezhetnek ki vallási, lelkiismereti, világnézeti meggyőződést, illetve nem sérthetik meg a vallási meggyőződést vagy a nemzeti jelkép méltóságát.

6) Hasonló módon védik a nemzetiségi közösségek tagjait a jogsértésekkel szemben a Kódex közérdekű közlemények és politikai reklámok közzétételének elveiről szóló rendelkezései is: *„A közszolgálati médiaszolgáltató ügyel arra, hogy a közérdekű közleményeket olyan formában továbbítsák, hogy lényeges tartalmuk ne csorbuljon, lényege megmaradjon. A közszolgálati médiaszolgáltató nem tesz közzé olyan közérdekű közleményt, amely valamely világnézetet, nemzetiségi hovatartozást, az emberi méltóságot vagy valamely más, személyiségi jogot sértő elemet tartalmaz.”*

2.2. Intézménytörténet

A II. világháború után az első nemzetiségi adással a Magyar Rádió – szerb és horvát nyelven – 1953. január 12-én jelentkezett a Pécsi Körzeti Stúdióból. 1966-ig horvát, német, szerb, román, szlovák és szlovén nyelvű műsorok készültek a Magyar Rádió győri, pécsi, szegedi stúdióiban. Ezek a műsorok napi két-két óra terjedelemben, részben országos, részben regionális lefedettséggel hangzottak el.

Az önálló intézményként működő Magyar Televízió (a továbbiakban: MTV) 1957. május 1-jével kezdte meg működését. Politikai és technikai okokból közel két évtizeden keresztül a nemzetiségi tartalmak csak igen korlátozott mértékben vagy egyáltalán nem jelentek meg az egyébként is igen szűkös adásidőben. A politikai enyhülés és a technikai fejlődés eredményeképpen az erre vonatkozó igény először az 1970-es években fogalmazódott meg, amelyben nagy szerepe volt a nemzetiségi származású, komoly szakmai tapasztalatokkal rendelkező újságíróktól érkező folyamatos nyomásnak.

A nemzetiségi műsorok előállításának központi szereplői mindvégig a körzeti stúdiók voltak. Az európai államok közszolgálati televíziói már a 60-as évek végén és a 70-es évek elején

létrehozták regionális stúdióikat, amelyek egyrészt a központi stúdió számára szállítottak műsorokat, másrészt önálló helyi adást is készítettek, ehhez pedig önálló frekvenciákat is kaptak. Az MTV vezetése ezeket a trendeket követve, a helyi sajátosságok erősítésére és az elérés racionális növelésére hivatkozva kezdett a tervezésbe. Az MSZMP Agitációs és Propaganda Bizottsága korábbi állásfoglalása alapján – a megyei párt és tanácsi szervek vezetőinek közreműködő támogatásával – a Magyar Televízió a pécsi (Baranya, Somogy, Tolna megyék körzetében) és a szegedi (Bács, Békés, Csongrád megyék körzetében) tévéstúdiók létrehozását kezdte meg 1976-ban.⁵³ A hálózat fénykorában Debrecenben, Miskolcon és Sopronban is működött vidéki stúdió, a televíziós tevékenység mellett párhuzamosan üzemeltek a Magyar Rádió vidéki szerkesztőségei.

Ezek a regionális stúdiók azonban néhány év alatt túlnőtték az MTV vezetése részéről nekik szánt alapfeladataikat: kulturális, művészeti és tudományos műhelyek lettek, amelyek külön hangsúlyt fektettek az adott terület egyediségének bemutatására, így a helyben élő nemzetiségi közösségek értékeinek feltárására is. A „nemzetiségek újrafelfedezése” a sokáig kényszerűségből elnyomott identitás megerősítését és a többségi társadalom ébredését is eredményezte, ezért egyre hangsúlyosabb szerepet kaptak ezek a témák, valamint a nemzetiségi származású szerkesztők munkái.

A nemzetiségi műsorok 1978-as alapítása így nem központi utasításra, hanem az MTV Pécsi Körzeti Stúdiójának kezdeményezésére történt. *„A korabeli dokumentumok szerint az MTV elnöke, Nagy Richárd készítette előterjesztést MSZMP KB Agitációs és Propaganda Osztálya részére 1978. július 12-én. A tervekhez meg kellett szerezni a Párt illetékes vezetőinek támogatását, engedélyét. A kérés előterjesztésekor az elnök beszámolt a műsorpolitikai tervekről, politikai irányvonalról, valamint arról, hogy megkezdődtek a kiválasztott, nemzetiségi fiatalok televíziós szakmai képzése. A Magyar Televízió műsorkészítő főosztályai hosszú idő óta következetesen, bővülő terjedelemben és egyre magasabb színvonalon foglalkoznak a hazánkban élő nemzetiségek életével. E tevékenységnek eddig két nagy területe volt: magyar nyelvű riportok a nemzetiségi dolgozók élet- és munkakörülményeinek alakulásáról, kulturális eredményeiről, közéletben való szereplésükről, illetve folklór jellegű műsorok, melyek mindenekelőtt a népművészeti hagyományok ápolását célozták. E tevékenység betetőzéseként napirendre került nemzetiségeink anyanyelvén történő műsorkészítés. E feladatra a Magyar Televízió pécsi Körzeti stúdiója kapott megbízást.”*⁵⁴

Kezdetben havonta fél óra volt „A mi képernyőnk” műsorideje, ez fele-fele arányban oszlott meg az Unser Bildschirm (német nyelvű) és a Nas Ekran (horvát-szerb nyelvű) adása között. A műsor felelős szerkesztője Harságyi Margit, szerkesztője dr. Szende Balázs és Barics Ernő, rendezője Wiedermann Károly voltak. A műsorvezetői feladatokat Filákovity Branko és Wolfart János látták el.

Az Ecranul Nostru román műsor 1982. április 29-én indult útjára. A szlovák magazin Nasa obrazovka néven 1983. szeptember 20-án volt először látható. 1997 szeptemberétől a magazin Domovina néven jelentkezett. A roma műsort 1992 szeptemberétől sugározta az MTV kezdetben Patrin, 1998-tól Roma Magazin címmel. A szuverén horvát állam létrejöttét követően 1992-ben indult útjára a Hrvatska Kronika. Az önálló szerb magazin a Srpski Ekran nevet vette

⁵³ BABICZKY László – DUNAVÖLGYI Péter: Lakat a televízió stúdiókon I. https://dunavolgyipeter.hu/televizio_tortenet/esemenyek_emlekek_dokumentumok_a_hazai_televiziozas_tortenetebol/lakat_a_televizio_studiokon_i_resz

⁵⁴ Idézi: DUNAVÖLGYI Péter: A magyarországi nemzetiségi televíziózás történetéből. https://dunavolgyipeter.hu/televizio_tortenet/esemenyek_emlekek_dokumentumok_a_hazai_televiziozas_tortenetebol/a_magyarorszagi_nemzetisegi_televiziozas_tortenetebol

fel. A szlovén nemzetiséget bemutató Slovenski Utrinki első alkalommal 1992. október 10-én került adásba. Az 1994 óta látható Rondó eredetileg öt kisebbségi közösség – bolgárok, görögök, lengyelek, örmények, ruszinok – közös műsora volt, majd 2000 februárjától az ukránok is helyet kaptak a magazinban. Az Együtt című műsort a kisebbségi rovatok közösen készítették, első adása 1998 februárjában jelentkezett. 2003-ra tehát a tizenhárom magyarországi kisebbség mindegyikének lehetősége volt megjelenni a képernyőn.

Klein Judit az MTV Regionális Kisebbségi és Határontúli Műsorok volt helyettes főszerkesztője a hazai nemzetiségi televíziózás 25. éves évfordulójára kiadott kötet előszavában a következőképpen értékelte ezt az időszakot: „*A nemzetiségi televíziózásnak nemcsak az időbeli, hanem a szemléletbeli hátrányokkal is meg kellett küzdenie. Míg a többségnek szánt tévéadások egy teljes nemzet számára ítéltettek fontosnak és érdekesnek, addig ezeket a műsorokat és témaköröket a kezdetektől az esélytelenek nyugalmával készíthették az alkotók. Mindenfajta nézettségi mutató nyomása nélkül, sokszor megfelelő odafigyelés és visszacsatolás híján, mégis nemzetközi hírű, országhatárokon túl is népszerű, nagy elismertségű filmeket és műsorokat készíthettek. A tartalom, és az elkészítés módja természetesen sokat változott az elmúlt évek során. A maga lehetőségein és keretein belül minden szerkesztőség igyekszik a gyorsan változó világ igényeibe igazodni. Amennyiben hozzáteszük, hogy mindezt délután kettő és három óra között jelentkezve kell valóra váltaniuk - amikor szinte senki sincs otthon, s szombat délelőtt az ml-es csatornán is csak az tekinti meg az ismétlést, akiben a nemzetiségi műsorok iránti elkötelezettség és érdeklődés eleve az identitás részé - be kell, hogy lássuk: van ebben valami heroikus. Ahhoz ugyanis, hogy e műsorok munkatársai éveken keresztül, ilyen körülmények közepette se veszítsék el lelkesedésüket és hitüket, több kell, mint egyszerű újságírói elhivatottság.*⁵⁵

2.3. A kisebbségi ombudsman vizsgálatának megállapításai

A nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosa korábban már említett 2004-es Médiajelentése a maga nemében egyedülálló módon átfogóan elemezte – az akkori szóhasználattal – a kisebbségek megjelenési lehetőségeit a közmédiában. Az eljárás indoka a jelenlegihez igen hasonló helyzet volt: a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok parlamenti biztosához folyamatosan érkeztek olyan beadványok, illetve panaszok, amelyekben a beadványozók kifogásolták, hogy az írott és az elektronikus médiában a hazai nemzeti és etnikai kisebbségek nem jelentek meg olyan formában és módon, ahogy azt az egyes kisebbségi közösségek szeretnék volna.

Az átfogó vizsgálatot megelőző években a kisebbségi ombudsman több esetben is foglalkozott a kisebbségi rádióműsorok készítésének és sugárzásának problémáival, a regionális stúdiók kisebbségi műsorkészítő műhelyeinek működési nehézségeivel. 2003-ban zárult az a több mint egy évig folyó vizsgálat, amely a Magyar Rádió Rt. (a továbbiakban: MR) Regionális és Nemzetiségi Stúdiói kisebbségi szerkesztőségeinek és műhelyeinek működtetési gondjait, körülményeit érintette. Ennek keretében az ombudsman a Szlovák és a Szerb Országos Kisebbségi Önkormányzat elnökeinek panaszai alapján konkrétan csak a Magyar Rádió Pécsi, valamint Szegedi Regionális és Nemzetiségi Stúdiói kisebbségi szerkesztőségeinek, műhelyeinek szervezeti változásait, anyagi helyzetét vizsgálta.

A Médiajelentés megállapította, hogy a korábban feltárt nehézségek és hiányosságok folyamatosan ismétlődtek, jelentősebb, pozitív irányú változásokat eredményező intézkedések nélkül. A kisebbségi ombudsman a beérkezett beadványokat és panaszokat alapvetően öt csoportba sorolta:

---

⁵⁵ Idézi: DUNAVÖLGYI Péter: i.m.

- Az első körbe a média tájékoztatási funkciójával kapcsolatos beadványok kerültek, amelyek azt kifogásolták, hogy a nemzeti és etnikai kisebbségek életéről, a kisebbségi szervezetek működéséről, programjairól a média egyáltalán nem, vagy csak csekély terjedelemben tudósít.
- A második csoportba azok a panaszok voltak sorolhatók, amelyek a kisebbségek anyanyelvi tájékoztatásával függtek össze: a beadványozók elsősorban azt tették szóvá, hogy az anyanyelvű műsorok készítéséhez szükséges pénzügyi fedezet nem állt rendelkezésre, a meglévő – és folyamatosan csökkenő (az inflációs rátához nem igazodó) – keretből csak nagy erőfeszítéssel tudtak megfelelő színvonalú műsorokat készíteni.
- A beadványok harmadik csoportja a műsorszórás rendjének a megváltoztatásával volt kapcsolatos: gyakori panasz tárgyát képezte, hogy a „célközönséggel”, illetőleg az azok képviselőire jogosult kisebbségi önkormányzatokkal nem egyeztetett módon változtatják meg az egyes műsorok adásba kerülésének időpontját.
- A negyedik csoportba kerültek azok a beadványok, amelyekben az egyes nemzeti és etnikai kisebbséghez tartozó személyek sérelmezték, hogy az anyaországi hírműsorokat nem érik el, illetőleg az egyes, nyereségérdekeltségi rendszerben működő műsorszórók – mindenekelőtt a kábeltelevíziós társaságok – oly módon változtatták meg műsorkínálatukat, hogy nem vették figyelembe a tényleges lakossági igényeket.
- Csekély kivételtől eltekintve az ötödik csoportba tartoztak azok, az elsősorban roma szervezetektől érkező panaszok, amelyek azt tették kifogás tárgyává, hogy a média erősíti a roma kisebbséggel szembeni sztereotípiákat, az előítéletességet, egyoldalú – általában pejoratív tartalmú – tájékoztatást nyújt a kisebbségről, illetőleg kigúnyolja az egyes (az adott közösségre a közvélekedés szerint jellemző) sajátosságokat.

A Médiajelentés elvi háttereként az országgyűlési biztos az alábbiak szerint határozta meg a Magyar Köztársaság „médiafeladatait” a nemzeti és etnikai kisebbségekkel kapcsolatban:

- A közérdekű adatok és információk megismerését és terjesztését bárki számára lehetővé kell tenni, és ennek az alkotmányos jognak a gyakorlása nem függhet a magyar nyelv ismeretétől. Különösen érvényes ez a nemzeti és etnikai kisebbségi közösségek és az azokhoz tartozó személyek esetében.
- Az Alkotmányban és a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló 1993. évi LXXVII. törvényben (a továbbiakban: Nektv.) az állam kifejezett kötelezettséget vállal a nemzeti és etnikai kisebbségek asszimilációjának a megakadályozására. E körben – az anyanyelvi oktatás mellett – a kultúra- és hagyományápolás, valamint az anyanyelvhasználat biztosítását, tehát a kisebbségi önazonosság (identitás) megőrzésére irányuló törekvések feltétlen támogatását kell érteni.
- A média véleményformáló funkciójának törvényes működése felett az államnak felügyeletet kell gyakorolnia, ezért komplex módon kell vizsgálni az állami befolyásolás eszköztrendszerét.

A kisebbségi biztos a Médiajelentésben – a nemzetközi gyakorlatra is kitekintve – megfogalmazta a kisebbségi médiával kapcsolatos speciális állami feladatokat. Ennek alapján az államnak:

- biztosítani kell a nemzeti kisebbségekhez tartozók hatékony részvételét a kisebbségi közösségek tájékoztatási igényeinek felmérésében, különös tekintettel a döntéshozó testületekben való képviseletükre;

- a média felügyeletére független hatóságokat kell létrehozni;
- támogatnia kell a közszolgálati műsorszórást, amellyel szemben elvárás a magas színvonalú tájékoztató, oktató, kulturális és szórakoztató programok kínálata;
- támogatnia kell a nemzeti kisebbségeket abban, hogy anyanyelvükön sugárzó közösségi médiát hozzanak létre, illetve működtessenek;
- egyrészt tartózkodnia kell egyes nyelvek használatának betiltásától, másrészt ösztönöznie kell bizonyos nyelvek használatát;
- támogatások útján törekednie kell a politikai, társadalmi, vallási, kulturális és nyelvi sokszínűség bemutatására: de alapvetően figyelembe kell venni a regionális igényeket;
- törekednie kell arra, hogy a műsorszóró szolgáltatók választéka, földrajzi (műszaki) elérhetősége minél több nyelven, és minél jobb minőségben rendelkezésre álljon;
- a médiával kapcsolatos döntéseiben kifejezésre kell jutnia az érintett közösségek igényeinek, országos, regionális és helyi szinteken egyaránt;
- tartózkodnia kell a határokon átnyúló műsorszolgáltatás nyelvi alapon történő tiltásától, sőt lehetővé kell tennie a kisebbségi nyelveken történő sugárzásához való tényleges hozzáférést, többek között a frekvenciák elosztásával, műsorszóró létrehozásával és támogatásával, valamint a műsorrend kialakításával;
- tartózkodnia kell a szórványban élő kisebbségek országos műsorszórásból való kizárásától, arra hivatkozva, hogy a kisebbségi nyelvű műsorszóráshoz való regionális vagy helyi hozzáférés biztosított;
- a frekvenciaengedélyeket úgy kell kiadnia, hogy a különböző nyelvi csoportok ugyanazt a frekvenciát gazdaságosan, megosztva használhassák;
- hozzá kell járulnia a kisebbségi műsorszórás tárgyi és személyi feltételeinek megteremtéséhez, a kisebbségi nyelven készült produkciók hazai és külföldi terjesztéséhez, és e körben segítenie kell a határokon átnyúló kisebbségi nyelvű műsorszórás kisebbségi nyelvi feltételeinek biztosítását is.

A Médiajelentés a nemzeti és etnikai kisebbségek jogainak a médiában való érvényesülésének vizsgálatát követően határozott következtetéseket és megállapításokat fogalmazott meg. A megfogalmazott következtetések alapvetően két csoportba sorolhatók. Az első csoportba tartoznak azok a megállapítások, amelyek egyértelműen alkotmányos jogokkal kapcsolatos visszásságot vagy egyéb törvénysértő helyzetet mutattak. Míg a második csoportba azok a következtetések kerültek, amelyek alapján a kisebbségi ombudsman szerint közvetett módon, a jövőre nézve állt fenn a visszásság veszélye. A következtetéseket a 2004-es Médiajelentés az alábbiak szerint részletezte.

2.3.1. A kisebbségi műsorok készítésével kapcsolatos megállapítások

A kisebbségi ombudsman álláspontja szerint a vizsgálat idején az elektronikus média valamennyi közszolgálati résztvevőjének felróható volt, hogy azok rendszeresen megsértették az Alkotmányban, illetőleg a Nektv.-ben lefektetett elveket, és a kisebbségi közösségek autentikus képviselőire jogosult szervezetek véleményének a kikérése nélkül hozták meg a kisebbségi közösséget érintő döntéseiket. A Médiajelentésben foglaltak szerint ez leginkább abban mutatkozott meg, hogy az elektronikus média közszolgálati résztvevői nem egyeztettek megfelelő

időben és megfelelő részletességgel – sem az országos, sem a helyi önkormányzatokkal – a közszolgálati média kisebbségi feladataira is kiterjedő:

- költségvetésről;
- a rendelkezésre álló műsoridő felhasználásának elveiről;
- a műsorsugárzás időtartamának változásairól;
- az egyes műsorok sugárzásának elmaradásáról, illetőleg az egyes műsorszámok eltérő időpontban való közvetítéséről;
- a műsorok tematikájáról (ideértve a kisebbségi közösség szempontjából fontos aktualitás közéleti események bemutatását);
- a műsorkészítés egyéb szervezeti, személyi és tárgyi feltételeinek megváltoztatásáról.

A kisebbségi ombudsman szerint ezek a körülmények sértették a kisebbségi önkormányzatok önkormányzathoz fűződő jogát, valamint veszélyeztették az egyes kisebbségi közösségek Nektv.-ben rögzített kulturális, nyelvi, művelődési autonómiáját, és ezen keresztül az identitás megőrzéséhez fűződő alkotmányos jogát is.

2.3.2. Az országos kisebbségi önkormányzatok érdemi befolyásának hiánya

Az Rtv. a vizsgálat idején nem biztosított döntési jogkört az országos kisebbségi önkormányzatok számára a műsorszámok tartalmát, illetve a műsorkészítést érintő kérdésekben, amely a kisebbségi ombudsman szerint – figyelemmel a sajtószabadság kiemelten fontos alkotmányos elvére – alapvetően helyes. Ugyanakkor az országos kisebbségi önkormányzatok és a közszolgálati televízió között létrejött együttműködési megállapodás értelmében a közszolgálati televízió egyeztetni volt köteles a kisebbségi műsorokat érintő „minden fontos elvi és gyakorlati kérdésben”. A Médiajelentés megállapításaiból kitűnik, hogy az országos kisebbségi önkormányzatok ezeket az egyeztetéseket, amennyiben ilyenek voltak, csak formálisnak értékelték, álláspontjuk az volt, hogy nem volt érdemi ráhatásuk a műsorkészítésre.

Az említett megállapodás a kisebbségi biztos véleménye szerint önmagában nem volt képes arra, hogy kellő garanciát nyújtson a kisebbségi jogok hatékony érvényesüléséhez, így az ombudsman szükségesnek találta olyan jogszabályi háttér, illetve garanciarendszer megteremtését, amely a sajtószabadság biztosítása mellett, a kisebbségi közösségek érdekeit kifejezi és érdemi jogosítványokat biztosít számukra.

2.3.3. Az anyanyelvi tájékoztatás elégtelensége

A Médiajelentés megállapítja, hogy a kisebbségi közösségek által igénybe vehető műsorok időtartama és sugárzási rendje elégtelen volt ahhoz, hogy a közösségek tagjai a közszolgálati médián keresztül anyanyelvükön hozzájuthassanak a közéleti információkhoz.

2.3.4. A kulturális hagyományok megőrzésének jelentősége

A kisebbségi ombudsman vizsgálata során megállapította, hogy sem a Magyar Televízió, sem a Magyar Rádió nem rendelkezett a kisebbségi műsorok megőrzésére (archiválására) vonatkozó egységes szabályokkal, illetőleg nem volt megoldott az érintett felvételek kezelése, a jövő generációk számára való megőrzése.

2.3.5. A személyi és tárgyi feltételek elégtelensége

A Médiajelentés következtetéseiből egyértelműen megállapítható, hogy 2004-ben nem voltak kielégítő mértékben biztosítottak a kisebbségi műsorok elkészítésének sem a személyi, sem a tárgyi feltételei. A kisebbségi ombudsman álláspontja szerint a vizsgálatot megelőző években a kisebbségi műsorok készítésére fordított költségvetési összegek reálértéke folyamatosan csökkent, amely természetesen kedvezőtlenül befolyásolta az elkészített műsorok színvonalát is.

2.3.6. A nemzetközi kapcsolatokban rejlő lehetőségek kihasználatlansága

A Nektv. hangsúlyozta annak fontosságát, hogy a kisebbségek részére biztosítani kell az anyaországgal való kapcsolattartás feltételeit. A médiában érvényesülő kisebbségi jogok vizsgálata során a kisebbségi biztos által megkérdezett országos kisebbségi önkormányzatok, valamint televíziós és rádiós médiaszakemberek egyetértettek abban, hogy a média meghatározó szereplői, intézményei nem éltek a nemzetközi kapcsolatok által kínált lehetőségekkel.

2.3.7. Az „alternatív” vagy „autonóm” kisebbségi média hiánya

A 2004. évi Médiajelentés tényként állapította meg, hogy a magyarországi kisebbségi közösségek részéről egyre markánsabban fogalmazódott meg az igény, hogy saját rádióval, televízióval rendelkezzenek. A kisebbségi ombudsman anélkül, hogy a kisebbségek igényeinek kielégíthetősége kérdésében állást foglalt volna elvi érveléssel szögezte le, hogy az állam a Médiajelentésben megfogalmazott kötelezettségeinek „alternatív” módon is eleget tehet, amennyiben az alkalmas a célközönség valódi igényeinek a kielégítésére.

Tekintettel arra, hogy a jelen elvi állásfoglalásom a 2004. évi kisebbségi ombudsmani médiavizsgálat és Médiajelentés hosszú távú utánpótlásának is tekinthető, kiemelt figyelmet kell szentelnem az abban megfogalmazott intézkedéseknek többek között azért, hogy az időközben bekövetkezett fejleményeket, változásokat értékelni lehessen. Következtetési és megállapításai alapján a kisebbségi biztos 2004-ben az alábbi jogalkotási javaslatokat, ajánlásokat, kezdeményezéseket tette:

- A Kormány a nemzeti és etnikai kisebbségek országos önkormányzatai bevonásával tekintse át és vizsgálja felül a kisebbségi médiára vonatkozó jogi szabályozást, és dolgozza ki az európai elvárásoknak, illetőleg a hazai igényeknek egyaránt megfelelő kisebbségi média koncepcióját, illetőleg annak alapján tegyen javaslatot a kisebbségi és médiajog rekodifikációjára.
- Az Országgyűlés a helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény (a továbbiakban: Ötv.) módosításával tegye az önkormányzatok konkrét feladatává „a nemzetiségi és etnikai kisebbségi jogok érvényesülésének biztosítása mellett” a kisebbségi polgárok anyanyelvi tájékoztatásában való közreműködést.
- A Kormány, illetve a kultúráért felelős miniszter gondoskodjon olyan jogszabály megalkotásáról, amely biztosítja a közszolgálati műsorszolgáltatók kisebbségi műsorainak, illetőleg az egyes műsorszámok előkészítése során rögzítésre került nyersanyag jellegű film, és hangfelvételeknek a jövő generációk részére történő megőrzését, archiválását.

- A külügyminiszter, valamint informatikai és hírközlési miniszter vizsgálják felül a hírközlés és a műsorszórás terén a szomszédos államokkal, illetőleg az európai államok szervezeteivel kötött nemzetközi megállapodásainkat.
- Az informatikai és hírközlési miniszter vizsgálja meg, hogy műszaki és anyagi szempontból milyen alternatív lehetőségei vannak a kisebbségi közszolgálati média elkülönült formában történő megjelenésének. Konkrétan, van-e lehetőség önálló – országosan vagy regionálisan fogható – (egy vagy több) kisebbségi rádió és televízió működtetésének, s ha igen, annak milyen anyagi feltételei lennének.
- A Magyar Televízió és a Magyar Rádió elnökei tekintsék át a tizenhárom országos kisebbségi önkormányzattal kötött együttműködési megállapodások időszerű kérdéseit, továbbá a jelentésben foglaltakra tekintettel – megfelelő határidőben és módon – egyeztessenek az országos önkormányzatokkal, valamint tegyék meg a kisebbségi műsorok szakmai színvonalának megőrzése, illetve továbbfejlesztése érdekében szükséges intézkedéseket.

A 2004-es Médiajelentés fenti intézkedéseinek megvalósulására, illetve az intézkedések mögött rejlő problémák mai időszerűségére elvi állásfoglalásom megfelelő fejezeteiben részletesen visszatérek majd.

2.4. A nemzetiségi közmédia helyzetének változása 2010-ig

A Médiajelentés teljeskörűen 2004-ben a kisebbségi ombudsman éves beszámolójának parlamenti elfogadásával vált ismertté. Ezt követően az ombudsman minden évben egy-egy célzott vizsgálódás formájában tájékozódott arról, hogy a nemzeti és etnikai kisebbségek számára biztosított-e az a lehetőség, hogy külön műsor keretében megjelenjenek a közszolgálati médiában, illetőleg a kisebbségi közösség életéről anyanyelvi tájékoztatáshoz is jussanak.

A közszolgálati televízió esetében lényegi változásról a jelentés elfogadását követő években a kisebbségi biztos nem szerzett tudomást, azaz a korábbi rendszernek megfelelően voltak elérhetők a közmédia kisebbségi műsorai. Ez egyben azt is jelentette, hogy a területtel kapcsolatban – az ombudsmani jelentés és a politikai nyomás ellenére – érdemi változás 2010-ig nem történt.

A közszolgálati rádió működésével kapcsolatban már 2003-ban jelezte a Magyar Rádió Zrt. vezetősége és az ORT T is, hogy frekvenciagazdálkodási és korszerűsítési okokból olyan változások várhatók, amelyek befolyásolják a nemzetiségi adások foghatóságát is. 2005 őszén több kisebbségi önkormányzat és szervezet is panasszal fordult az ombudsman hivatalához.

Beadványukban azt kifogásolták, hogy 2006. február 1-jétől az OIRT FM sávon megszűnik a Magyar Rádió Rt. kisebbségi műsorainak országos sugárzása, a régóta ismert frekvenciaprobléma megoldása érdekében azonban konkrét, érdemi intézkedés nem történt. A panaszban foglaltak tisztázására irányuló vizsgálat tapasztalatairól jelentés készült, ebben az ombudsman a frekvenciák problémáját az ún. „keleti URH” 2006. évi megszűnése miatt a kisebbségi rádiózás egyik legfontosabb és legsürgősebben megoldandó kérdésének tekintette. A probléma megoldása azért is vált egyre halaszthatatlanabbá, mert a korábbi években a kisebbségi rádióműsorok korszerűtlen, „keleti normás” OIRT FM frekvencián történő sugárzása számos hiányosságot és problémát vetett fel: a „keleti URH” frekvencia nem biztosított országos lefedettséget, a korszerű rádiókészülékek már nem voltak alkalmasak a jelzett sáv vételére; a

parlamentari közvetítések pedig rendszeresen kiszorították az egyes kisebbségi adások országos vételét.

Az Rtv. azt rögzítette, hogy a Magyar Rádió műsorainak terjesztéséhez a törvény hatálybalépésekor használt három 66,0-73,0 MHz frekvenciasáv közül kettő a törvény hatálybalépésétől számított legfeljebb három évig, a harmadik 66,0-73,0 frekvenciasáv pedig tíz évig (2006. február 1-jéig) volt használható. Mindezekre figyelemmel a hazai kisebbségek képviselői jogosan várták el, hogy a Magyar Rádió (MR) közszolgálati műsorszolgáltatóként időben gondoskodjon a kisebbségi műsorok frekvenciaproblémájának színvonalas megoldásáról. A vizsgálat keretében az ombudsman az MR alelnökei mellett az ORTT elnökét, a Magyar Rádió Közalapítvány elnökét, valamint az informatikai és hírközlési minisztert is megkereste. Minden szervtől azt kérte, hogy a kisebbségi rádióműsorok országos sugárzásával kapcsolatos frekvenciaprobléma rendezésére – a kisebbségek országos önkormányzataival együttműködve – olyan végleges koncepciót dolgozzanak ki, amellyel a tizenhárom országos kisebbségi önkormányzat egyetért, és amely nem ideiglenes jelleggel, hanem hosszú távon garantálja a kisebbségi rádióműsorok jól hallható, országos sugárzását. Arra is felhívta az érintett szervek figyelmét, hogy a kidolgozott koncepciónak összhangban kell lennie a Nemzeti Kisebbségek Védeleméről Szóló Keretegyezmény magyarországi végrehajtását értékelő ResCMN (2001) 4. számú határozatával is, amelyben az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága hiányosságként megállapította, hogy „a sugárzás időpontja sem a rádió-, sem a televízióadások esetében nem teszi lehetővé, hogy a megcélzott hallgató-, illetve nézőközönség a lehető legnagyobb számban élvezhesse a műsorokat”.

2005. október 12-én az ombudsman a hivatalában az érintett szervek részvételével megbeszélést szervezett. Az egyeztetés során világossá vált, hogy jelentős különbség, koncepcionális eltérés van az ORTT és az MR elképzelései között. 2005. október 17-én a Magyar Rádió Rt. székházában tartott újabb megbeszéléseken létrehoztak egy bizottságot, melybe az országos kisebbségi önkormányzatok által kijelölt médiaszakembereket is meghívták. A bizottság az OIRT sáv leállítását követő helyzettel foglalkozott.

Az egyeztetések során a hazai kisebbségek rendkívül nyitottan, együttműködően tárgyaltak. Elfogadták a MR vezetőinek elképzelését egy új, önálló középhullámú hálózat létrehozására, de támogathatóknak tartották az ORTT álláspontját is, mely szerint a kisebbségi adások jövőjére vonatkozó megoldás csak az akkor rendelkezésre álló MR frekvenciakészlet felhasználásával kereshető. Ennek megfelelően a kisebbségek országos önkormányzatai azt javasolták, hogy az anyanyelvű műsorokat a Bartók Rádió CCIR frekvenciahálózatán sugározzák, ami későbbi fejlesztést is lehetővé tesz.

Az MR véleménye az volt, hogy a nemzetiségi műsorokat önálló hálózaton kell sugározni, a több órás idegen nyelvű műsorelemek magyar nyelvű programstruktúrába történő illesztése ugyanis szakmai szempontból vitatható. A rendelkezésükre álló, tematikus műsorszolgáltatást biztosító CCIR FM hálózatokon a jövőben sem kívántak olyan műsorelemekkel megjelenni, melyek ellentétesek az adóprofilokkal és a hallgatottság hátrányos megváltoztatását eredményezhetik. Meggyőződésük volt, hogy a törvényben előírt kötelezettségeknek egymás zavarása nélkül, földi műsorszórással kizárólag egy országos (DAB) digitális közszolgálati multiplex keretein belül lehet eleget tenni.

2006. február 1-jétől a kisebbségi műsorok sugárzását biztosító frekvenciát nem állították le, a létrejött kompromisszum azonban a korabeli frekvenciaszolgáltatás problémáit sem oldotta meg. A kialakult patthelyzetben nem született érdemi döntés, az OIRT-frekvencia megszüntetését ugyanis csak elhalasztották egy évvel. A 2006 elején módosított médiatörvény rögzítette, hogy a

harmadik 66,0–73,0 frekvenciasáv tizenegy évig használható. A kisebbségi műsorok továbbra is hallgathatatlanok maradtak, hiszen a megtartott, elavult keleti URH frekvenciához hosszú évek óta nem gyártottak megfelelő vevőkészüléket, ez a sáv tehát korszerű rádiókkal szinte foghatatlan volt.

A kisebbségi rádióműsorok frekvenciájának rendezésére irányuló terveket és intézkedéseket az ombudsman továbbra is figyelemmel kísérte és leszögezte, hogy 2007. február 1-jétől olyan végleges megoldás elfogadására lesz szükség, amely a digitális hálózat kiépítéséig is biztosítja a kisebbségi rádióműsorok jól hallható, országos sugárzását.

A változásokra 2006 végén, 2007 elején került sor, amikor is létrejött a MR új, MR4 elnevezésű csatornája. Hivatalosan 2007. január 31-én szűnt meg a Magyar Rádió műsorainak sugárzása a 66 MHz-es keleti URH-sávon, és a sugárzást egyidejűleg az MR4 vette át. Az MR4 adásai Nyugat és Kelet-Magyarországon a 1188 kHz-es, míg Délnyugat-Magyarországon a 874 kHz-es középhullámon foghatók. Ezen kívül – új szolgáltatásként – a nemzetiségi műsorok elérhetővé váltak a Hot Bird3 műholdon, illetve a Magyar Rádió honlapján keresztül is.

IV. NEMZETKÖZI KÖRNYEZET

1. Európa Tanács

1.1. Az Európa Tanács Nemzeti Kisebbségek Védelméről Szóló Keretegyezménye

Vizsgálatom során kiemelten fontosnak tartottam, hogy bemutassam azokat a nemzetközi kötelezettségeket, amelyek jogi sztenderdként szolgálnak hazánk és a környező országok számára is a nemzetiségek médiareprezentációja kapcsán. Erre leginkább az Európa Tanács Nemzeti Kisebbségek Védelméről Szóló Keretegyezménye, illetve az annak tagállami végrehajtását ellenőrző Tanácsadó Bizottsága által tett megállapítások alkalmasak, hiszen a testület rendszeres időközönként, helyszíni vizsgálatokkal is alátámasztva megvizsgálja a kisebbségi közösségekhez kapcsolódó egyes témacsoportok helyzetét.

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága 1994. november 10-én fogadta el a Keretegyezmény a nemzeti kisebbségek védelméről címet viselő dokumentum (a továbbiakban: Keretegyezmény) szövegét. A nemzetközi szerződés 1995. február 1. napján nyílt meg aláírásra, majd húsz évvel ezelőtt, 1998. február 1-jén lépett hatályba. A szerződés 27. cikke értelmében az nem csak az Európa Tanács tagállamai, hanem – a Miniszteri Bizottság meghívása nyomán – a korabeli európai biztonsági és együttműködési folyamatban részes államok számára állt nyitva. Az azóta eltelt húsz év alatt az Európa Tanács jelenlegi 47 tagállama közül 43 aláírta, 39 a jogrendszerének törvényi részévé is tette. Ezzel a Keretegyezmény az Európa Tanács égisze alatt kidolgozott és aláírásra megnyitott 222 szerződés között – az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló egyezmény mögött – a második helyen áll a ratifikáló államok számát tekintve. Magyarország az elsők között írta alá és ratifikálta a dokumentumot.

A nemzeti kisebbségek védelme számára Európában rendelkezésre álló, változó hatékonyságú nemzetközi mechanizmusok között – a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája mellett – a Keretegyezmény központi szerepet játszik. Az említett adatok önmagukban is beszédesek, sokkal meghatározóbb azonban az a tény, hogy húsz év után az európai jogi térben a Keretegyezmény kiemelt viszonyítási pont lett, az egyetlen, jogi kötőerővel bíró átfogó nemzetközi kisebbségvédelmi szerződés.

A vizsgálat elvi alapját a Keretegyezmény preambulumban meghatározott deklaráció jelenti, amely szerint a pluralista és valódi demokratikus társadalomnak nemcsak tiszteletben kell tartania minden nemzeti kisebbséghez tartozó személy etnikai, kulturális, nyelvi és vallási identitását, de megfelelő feltételeket is kell teremtenie azért, hogy kifejezhesse, megőrizhesse és fejleszthesse ezt az identitást. Ez szükséges ugyanis a tolerancia és a párbeszéd légkörének megteremtéséhez, vagyis ahhoz, hogy a kulturális különbözőség ne a megosztottság, hanem a gazdagodás forrása és tényezője legyen minden társadalom számára. Erre tekintettel két konkrét vállalás is megerősíti a nemzetiségek kommunikációs jogait.

a) A Keretegyezmény 6. cikke szerint a Felek bátorítják a tolerancia és kultúrák közötti párbeszéd szándékát, valamint hatékony intézkedéseket hoznak, hogy előmozdítsák minden területükön élő személy között kölcsönös tiszteletet, megértést és együttműködést, kiváltképpen az oktatás, a kultúra és a tömegkommunikációs eszközök területén, tekintet nélkül e személyek etnikai, kulturális, nyelvi vagy vallási identitására.

b) A Keretegyezmény 9. cikke a nemzetiségi jogok érvényesítésére és a hátrányos megkülönböztetés tilalmára egyaránt tartalmaz előírásokat. Előbbi keretében a felek kötelezettséget vállalnak annak elismerésére, hogy minden, valamely nemzeti kisebbséghez tartozó személynek a véleménynyilvánítási szabadsága magába foglalja a véleményalkotás szabadságát és az információk, az eszmék megismerésének, közlésének szabadságát a kisebbség nyelvén, országhatárokon tekintet nélkül és hatósági szerv beavatkozása nélkül. Ennek konkrét megvalósítása érdekében vállalják, hogy nem akadályozzák a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeket a nyomtatott tömegkommunikációs eszközök létrehozásában és használatában, valamint a rádió- és televízióadásokat szabályozó törvényi keretek között – amennyire lehetséges – lehetőséget nyújtsanak saját tömegkommunikációs eszközeik létrehozására és használatára.

Az önreprezentáció és a pozitív társadalmi hatások elérése érdekében a részes államok vállalják, hogy megfelelő intézkedéseket hoznak jogrendszerük keretében annak érdekében, hogy a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek számára megkönnyítsék a tömegkommunikációs eszközökhöz való hozzájutást, ezzel is előmozdítva a toleranciát, és lehetőséget teremtve a kulturális sokszínűségnek továbbá biztosítják, hogy a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeket ne érje hátrányos megkülönböztetés a tömegkommunikációs eszközökhöz való hozzájutásban.

1.2. A Tanácsadó Bizottság szerepe és megállapításai

A védeni rendelt kisebbségi jogok végrehajtásának ellenőrzése során a monitoring feladattal megbízott Tanácsadó Bizottság értelmezési kereteket, standardokat alakított ki, amelyekre döntéseik során más nemzetközi szervezetek és intézmények – az EBESZ-től az Európai Uniótól át az Emberi Jogok Európai Bíróságáig – folyamatosan és egyre gyakrabban hivatkoznak. A szerződő államok nemzeti jogrendszerei szempontjából pedig feltételezhetjük, de legalábbis remélhetjük, hogy a Keretegyezményben foglalt kisebbségi jogok ezen államok alkotmányos hagyományainak részévé váltak.

Az 1998 és 2018 között folytatott, eddig összesen négy monitoring ciklus során a Keretegyezmény Tanácsadó Bizottsága 148 jelentést vizsgált meg, 127 országlátogatást hajtott végre és 139 véleményt fogadott el.

A Tanácsadó Bizottság az általa lefolytatott országlátogatások során több szempontból is kiemelt figyelmet szentel a nemzetiségek és a vizsgált ország közzszolgálati médiája közötti viszony vizsgálatának. A nemzetiségek és a média kapcsolata egyrészt megközelíthető a

Keretegyezményben védett nyelvi jogok oldaláról, így ez a szempont hangsúlyosan megjelenik a Tanácsadó Bizottság vizsgálataiban és az ezekről készült kommentárokból és véleményekben is. A Keretegyezményben részes országok gyakorlatának másik szempontú monitoringja annak vizsgálata, hogyan férnek hozzá a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek a közmédiához, illetve a közszolgálati média milyen képet mutat a nemzetiségekről a többségi társadalom tagjai számára.

Vizsgálatomban a rendelkezésre álló dokumentumok közül a Tanácsadó Bizottság harmadik tematikus kommentárjában (2012)⁵⁶ foglalt megállapításokat, a Tanácsadó Bizottság negyedik tematikus kommentárját (2016),⁵⁷ a Magyarország monitoring vizsgálatát követően 2016-ban elfogadott véleménynek a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek médiahozzáféréseivel foglalkozó fejezetét,⁵⁸ valamint a Magyarországgal szomszédos államokról szóló legutóbbi vélemények releváns pontjait tekintetem át.

1.2.1. A Tanácsadó Bizottság Harmadik Tematikus Kommentárja (2012)

A kommentár szerint a médiának kulcsszerepe van a nemzeti kisebbségek nyelvi jogait illetően. Az információk és eszmék kisebbségi nyelven történő megismerésének és közlésének a szabadsága, a Keretegyezmény 9. cikkében foglaltak szerint, a médiához való hozzáférés lehetőségének hatékonyságától függ. Továbbá, az a lehetőség, hogy az egyén olyan nyelven ismerje meg és terjessze az információkat, amelyet teljes mértékben megért, és amelyen kommunikálni képes, előfeltétele a közéletben, a gazdasági, társadalmi és kulturális életben való egyenlő és hatékony részvételnek. Emellett, annak érdekében, hogy a nyelv minden területen fejlődhessen és a beszélő azt egy átfogó kommunikációs eszközként alkalmazhassa, annak jelen kell lennie a közszférában, a közszolgálati médiát is beleértve. A kisebbségi nyelveknek a közmédiában való jelenléte tovább erősíti a társadalmi kohéziót, mivel az a kisebbségekre vonatkozó átfogó jellegű befogadó politikát tükrözi, az elismerés és az identitás vállalásának ösztönzése alapján.

A közszolgálati műsorszolgáltatóknak a társadalomban meglévő kulturális és nyelvi sokszínűség tükröződése érdekében biztosítaniuk kell a kisebbségekhez tartozó személyek és nyelvük megfelelő jelenlétét, beleértve a csekély számú nemzetiségeket is. Ez magában foglalja a nemzetiségek részére, a nemzetiségek által és a nemzetiségekről szóló média és műsorok támogatását mind a kisebbségi, mind pedig a többségi nyelveken, valamint két- vagy többnyelvű formátumokban is. A kisebbségek érdekeit és a számukra fontos témákat meg kell jeleníteni a fősodorbéli (mainstream) rendszeres műsorsugárzásban is, elkerülve azt, hogy ezek a témák csak periférikus műsorokban jelenjenek meg, és a mainstream médiának részt kell vennie a nemzeti kisebbségekhez tartozó polgárok érdekeivel kapcsolatos, tágabb értelemben vett politikai párbeszédben. Ennek érdekében erőfeszítéseket kell tenni arra nézve, hogy nemzetiségi származású újságírók kerüljenek be és maradjanak alkalmazásban a mainstream

---

⁵⁶

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800c108d>

⁵⁷ A Tanácsadó Bizottság nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezmény alkalmazási területéről szóló, 2016. május 27-én elfogadott negyedik tematikus kommentárja. <http://www.prominoritate.hu/folyoiratok/2016/ProMino-1603-07-Keretegyezmény.pdf>

⁵⁸

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680648f5c>

médiaprogramokban, és biztosítani kell a nemzeti kisebbségek képviselőit a műsorszolgáltatási tanácsokban is. Emellett a nemzetiségi közösségekhez tartozó személyeknek részt kell venniük a nemzetiségi nyelvű műsorszórás kialakításában, annak biztosítása érdekében, hogy ezek a programok megfelelőképpen tükrözzék a nemzetiségi közösségek érdekeit és a számukra fontos témákat. Gondoskodni kell arról, hogy olyan, magas minőségű nemzetiségi nyelvű programok készüljenek, amelyek vonzóak a szélesebb közönség számára és biztosítani kell, hogy ezek könnyen elérhető időpontokban kerüljenek adásba.

Mivel a kisebbségi nyelveken történő műsorszórás gyakran többlet erőfeszítéseket tesz szükségessé a fordítás és a megfelelő terminológia kialakítása tekintetében, az ilyen műsorok költségvetési kereteinek megállapítása során ezt figyelembe kell venni. Elő kell segíteni a kisebbségi szervezetek és médiumok hozzáférését a közfinanszírozáshoz, esetlegesen kivételeket biztosítva az általános feltételek alól, például a minimális forgalmazási vagy sugárzási terület nagysága vagy a pályázatokon való részvétel egyedi feltételei vonatkozásában. Különös figyelmet kell szentelni a kis létszámú nemzetiségek és a különösen sérülékeny csoportok, például a roma közösségek szükségleteinek, akik általában csak nagyon korlátozott mértékű médiahozzáféréssel rendelkeznek a saját nyelvükön, és az adott kisebbségi nyelven dolgozó képzett újságírók hiánya is hátrányosan érinti őket. Mivel a média központi szerepet játszik a nyelvhasználat újjáélesztésének folyamatában, határozott támogatásra van szükség a közfinanszírozás oldaláról. A hatóságoknak növelniük kell a kisebbségeket képviselő szervezeteknek vagy médiaszolgáltatóknak nyújtott támogatást annak érdekében, hogy azok a többségi társadalom figyelmét felhívják a kisebbségi identitásra, a kisebbségi nyelvére, történelmére és kultúrájára.

A Tanácsadó Bizottság észlelte, hogy számos ország jelentős kvótákat állapított meg a hivatalos nyelv(ek)en történő műsorszórás tekintetében. Amellett, hogy a Tanácsadó Bizottság elismeri a hivatalos nyelv(ek) népszerűsítése, mint cél legitimitását, a megállapításaiban következetesen hangsúlyozza, hogy különleges rendelkezéseket kell hozni a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek nyelvi jogainak biztosítása érdekében, például az ilyen kvóták rugalmas alkalmazásával vagy az olyan régiókra vonatkozó kivételes szabályokkal, ahol jelentős számban élnek nemzetiségi közösségek. A nyelvi kvóták előírása sohasem jelenthet tartalomszabályozást, és annak teljes mértékben tiszteletben kell tartania a média szabadságát. A nemzetiségi nyelvű média részére biztosított közfinanszírozás meghatározása során figyelembe kell venni az ilyen nyelvi kvótáknak történő megfeleléshez szükséges fordítási és feliratozási költségeket.

Emellett meg kell jegyezni azt is, hogy a Keretegyezmény 6. cikke kifejezett cselekvésre hív fel a média terén a tolerancia és a kultúrák közötti társadalmi párbeszéd valamint a társadalmi kohézió előmozdítása érdekében. A Tanácsadó Bizottság is hangsúlyozta a média fontos szerepét a tolerancia előmozdítása és a sokszínűség tiszteletben tartása terén, valamint kritikával illette azt, hogy a média sok esetben az elfogult beszámolóíró révén táplálja az etnikumok közötti ellenségeskedést. Ebben az összefüggésben fontos biztosítani azt, hogy rendelkezésre álljanak az etikus újságírást – beleértve a célzott képzéseket és a tudatosság-növelő tevékenységeket is – elősegítő szabályozó testületek és ezekben a testületekben a kisebbségek is rendelkezzenek képviselővel, és a testületek folytassanak rendszeres egyeztetéseket a kisebbségi közösségekkel.

1.2.2. A Tanácsadó Bizottság Negyedik Tematikus Kommentárja (2016)

A Keretegyezmény 6. cikke egyértelműen hangsúlyozza a tömegtájékoztatási eszközök szerepét a kultúrák közötti megértés és a társadalmi szolidaritás érzésének előmozdításában. Tekintettel az üzenetek és értékek azonnali felerősítésére, a Tanácsadó Bizottság következetesen felhívta a tagállamokat annak biztosítására, hogy a közszolgálati műsorszolgáltatók vegyék komolyan a saját felelősségüket, valamint ösztönözzék a sokféleség iránti tiszteletet és az etikus hírközlést minden programjukban. Azokba a tagállami erőfeszítésekbe – amelyek az etikai mércék előmozdítására irányulnak az újságírók és médiaszakemberek körében, valamint általánosságban a médiaműveltség ösztönzésére a társadalomban – be kell vonniuk a kisebbségek képviselőit is. A nyitott és plurális médiakörnyezet kialakítása szempontjából fontos továbbá, hogy a kisebbségi közösségeket érintő és érdeklő kérdések általában súlyt kapjanak a szélesebb körű nyilvános médiavitában, és hogy a kisebbségekhez tartozó személyeket a társadalom szerves tagjaiként ábrázolják, legyen szó akár az újságírók, akár a műsorvezetők és/vagy az interjúalanyok szerepéről.

A 9. cikk és a Keretegyezményben foglalt, médiával kapcsolatos jogok különös jelentőséggel bírnak a kisebbségi jogok védelme és előmozdítása szempontjából. A nyomtatott, sugárzott és elektronikus tömegtájékoztatás kisebbségi nyelveken való elérhetőségének nagyon sajátos jelképes értéke van a nemzeti kisebbségek, különösen a számszerűen kisebbek számára. Rajtuk keresztül a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek nemcsak az információkhoz férhetnek hozzá, de a kisebbségi nyelvű média a kisebbségi nyelv, mint a kommunikáció aktív eszköze láthatóságát és presztízsét is növeli. A tömegtájékoztatási eszközök jelentős szerepet játszhatnak a többek között a megnövekedett mobilitás miatt szétszórta élő nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek számára, mivel lehetővé teszik a távolsági kommunikációt és kapcsolattartást. Ez viszont jogaik aktívabb élvezetére ösztönözheti a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeket. A nemzeti kisebbségi közösségek tagjainak aktív részvétele egy pluralista médiakörnyezetben további célzott képzési és figyelemfelkeltő tevékenységeket igényelhet, az elektronikus és a közösségi média használata során is. E tekintetben a Tanácsadó Bizottság hangsúlyozta, hogy a tömegtájékoztatásban való tevékeny részvétel, valamint az érdeklődésre számot tartó információk megismerésének és közlésének a lehetősége a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek számára előfeltételezi a szükséges infrastruktúrához – mint például nagy sebességű internethez – való hozzáférést az egész országban, beleértve az elszigetelt területeket is, ahol gyakran élnek nemzeti kisebbségi közösségek.

A kisebbségi identitások marginalizálódása a helyi médiában, többek között azáltal, hogy a kisebbségi nyelveket kizárólag bizonyos, gyakran a folklórról, hagyományos viseletekről, ételekről és szokásokról szóló programok során használják, hozzájárulhat a kisebbségek külön entitásként való sztereotipizálásához, és nem segíti elő tiszteletben tartásukat és társadalmi presztízsüket.

Ezen túlmenően, a médiafogyasztó közönség szétválasztása nyelvi háttérük alapján fokozhatja az elkülönült és egymást kölcsönösen kizáró nyilvános szférák kialakulását. A nemzeti kisebbségi nyelvű tömegtájékoztatás támogatását tehát az újságírók és más médiaszakemberek képzésére irányuló célzott lépésekkel kell kiegészíteni, ami elősegíti a különböző társadalmi csoportok sajátos igényei és érdekei iránti tudatosságukat és érzékenységüket. Emellett fontos biztosítani, hogy a kisebbségi képviselők ténylegesen részt vegyenek a releváns döntéshozatali folyamatokban, valamint a médiafelügyeleti szervekben. Minél több kisebbségi képviselő vesz

részt a kisebbségről kialakított kép formálásában a közszolgálati médiában, annál jobban csökkenthetők a „félreismerések” és a sztereotipizálás negatív hatásai.

1.2.3. A Tanácsadó Bizottság médiával kapcsolatos megállapításai a Magyarországról szóló véleményben (2016)

A Tanácsadó Bizottságnak a nemzetiségi közösségekhez tartozó személyek médiához való hozzáférését vizsgáló jelentésében 2016-ban megállapította, hogy Magyarországon évtizedek óta a rendszeres műsorszórás részét képezik a nemzetiségek nyelvein történő közszolgálati televízió- és rádióadások. 2011. január 1-je óta az Mttv. szabályozza a nemzetiségek részére és a nemzetiségek nyelvein a közszolgálati média keretében történő műsorszórásra vonatkozó jogi szabályozás legfontosabb elemeit. A törvény rendelkezései kötelezik a közszolgálati műsorszórókat a nemzetiségek kultúrájának és nyelvének előmozdításához történő hozzájárulásra és arra, hogy e nyelveken rendszeresen szolgáltatassanak információkat. A közszolgálati rádió és televízió folyamatosan széles körben sugároz programokat a nemzetiségek számára és róluk.

A 2016-os állapotok szerint a magyarországi MR4 közszolgálati rádiócsatorna kifejezetten a nemzetiségek adója, ami napi 12 órában sugároz programokat mind a 13 nemzetiségi közösség nyelvén, beleértve a kulturális híreket, valamennyi nemzetiség hagyományos és vallási ünnepeit, illetve a nemzetiségi önkormányzatok híreit. Ezek a műsorok napi két órás programot jelentenek horvát, német, román, szerb és szlovák nyelveken, valamint heti 30 perces programot örmény, bolgár, görög, lengyel, ruszin, szlovén és ukrán nyelveken. A roma műsor heti ön napon egy órában jelentkezik felváltva romani és beás nyelveken. Ami az utóbbi műsorról, annak egyik deklarált célja a nyelvvesztés megállítása és a roma kultúra támogatása, így hozzájárulva a romani és beás nyelveken beszélők nyelvi identitásának megőrzéséhez. Ezen felül minden szombaton és vasárnap hallható a Kossuth Rádióban egy 26 perces roma magazin, a „Jelenlét”. A közzáradió magyar nyelven is sugároz számos olyan műsorról, amelyeknek célja nemzetiségeket érintő kérdések bemutatása annak érdekében, hogy ezeket a többségi társadalom is megismerje. Hetente vasárnaponként jelentkezik egy 55 perces magyar nyelvű általános nemzetiségi műsor, az „Egy hazában”. A „Gyöngyszemek” című műsor, amit szintén vasárnap sugároznak, heti öt percben mutat be válogatást a nemzetiségek irodalmából. A „Nemzetiségek ünnepei” című műsor a fontos ünnepek alkalmából jelentkezik, a „Nemzetiségeink zenéje” című műsor pedig minden nap más nemzetiség zenei kultúráját mutatja be. Végezetül pedig minden délben valamelyik nemzetiség anyaországának nemzeti himnusza hallható. A közszolgálati rádió által nemzetiségi nyelveken sugárzott műsorok mellett számos nemzetiségi önkormányzatnak van földi sugárzású vagy internetes rádióadója. Ilyen a szlovén nemzetiségi önkormányzat által működtetett Radio Monošter, a horvát nemzetiségi önkormányzat által működtetett Croatica Radio, és a szerb nemzetiségi önkormányzat által működtetett Radio Srb. Német nyelvű közösségi TV műsorról készít és továbbít kábelhálózaton a Vértessomló Közművelődésért Műsorszolgáltató Egyesület, amely egy Komárom-Esztergom megyében működő civil szervezet.

A 2016-ban született vélemény részletesen elemezte a televíziós megjelenés lehetőségeit is. Az akkori helyzet szerint a magyar közszolgálati televízió M1 csatornája 25-26 perces magazinműsorról sugároz a nemzetiségek nyelvein magyar felirattal (vagy fordítva) hétfőtől csütörtökig kora délután. A műsor a nemzetiségek sokszínű kultúráját, történelmét, aktuális híreit és eseményeit mutatja be. A Tanácsadó Bizottság véleménye szerint e műsorok a következők: egy Roma magazinműsor és a Domovina (szlovák nyelven) – hétfőn, a Sprski Ekran (szerb nyelven)

és az Unser Bildschirm (német nyelven) – kedden, a Hrvatska kronika (horvát nyelven) és az Ecranul Nostru (román nyelven) – szerdán, és kéthetente a Rondó (örmény, bolgár, görög, lengyel, ruszin és ukrán nyelveken) – csütörtökön. Emellett az M1 csatornán látható a Kvartett Magazin – a visegrádi csoport országainak közszolgálati televíziói által közösen készített műsor, a Rondó és az Alpok-Adria (a bajor, a horvát, a magyar, az olasz és a szlovén televíziók közös magazinműsora). Kéthetente váltakozva péntekenként láthatók a P'amende és az Életkerék című roma magazinok. A Tanácsadó Bizottság megállapította, hogy a műsorok készítői, beleértve a szerkesztőségek nemzetiségi közösségekhez tartozó tagjait is, a közszolgálati televízió szervezetébe integráltak, a köztelevízió alkalmazottjaként dolgoznak. Ezen felül vasárnap délutánonként látható például a magyar nyelvű „Pillér” magazin, amely szintén foglalkozik a nemzetiségeket érintő kérdésekkel (például oktatás, nyelv, népszámlálás, ünnepek témakörben). Készül továbbá egy 50 perces heti zenei műsor „Összhang” címmel, melynek célja a Kárpát-medence zenei kultúrájának bemutatása. A Tanácsadó Bizottság aggodalommal jegyezte meg, hogy számos nemzetiségi képviselő szerint a televíziós műsorszórás digitális átállása hátrányos következménnyel is járt a nemzetiségekhez tartozó személyek anyanyelvi műsoraikhoz való hozzáférési képessége tekintetében. Emellett a nemzetiségek képviselői nagyon fájlatják bizonyos műsorok, így például az Együtt című magazin megszűnését. A Tanácsadó Bizottság megjegyezte továbbá, hogy munkanapokon a műsorok sugárzásának kora délutáni időpontja nem igazán elérhető a munkahelyen dolgozók számára. Üdvözlő azonban azt a tényt, hogy a nemzetiségekről és a nemzetiségek számára sugárzott valamennyi műsor online is elérhető.

A Tanácsadó Bizottság kiemeli, hogy az illetékes szervek továbbra is támogatják a nemzetiségi nyelveken készülő írott sajtót és más kiadványokat. Két hetilap jelenik meg bolgár, lengyel és román nyelven, valamint öt hetilap roma nyelveken. Emellett állami pénzügyi támogatásban részesül egy interetnikus folyóirat, a Barátság is.

A Tanácsadó Bizottság sajnálattal állapította meg azonban, hogy a társadalom etnicizálása, továbbá a történelmi eseményekről való megemlékezések során érzékelhető – az állami szervek hozzáállásából is fakadó – feszültségek, illetve az aktuális hazai és nemzetközi kérdésekkel kapcsolatos éles viták negatívan hatnak a magyar társadalmon belül fennálló sokszínűség megítélésére, és esetenként öncenzúrához vezetnek, beleértve a nemzetiségi nyelvű médiát is.

Ajánlásaiban a Tanácsadó Bizottság felhívta az állami szerveket annak biztosítására, hogy a közszolgálati rádió- és televíziócsatornák továbbra is készítsenek és sugározzanak nemzetiségi nyelvű műsorokat a hatályos jogszabályoknak megfelelően, figyelembe véve azt, hogy a műsorsugárzásokra olyan időpontokban kerüljön sor, amelyek elősegítik a műsorokhoz való tényleges hozzáférést. A testület felhívta a hatóságokat a nemzetiségi nyelvű kiadványok támogatásának folytatására, a fennálló igény kielégítése érdekében. A média szabadságának teljes tiszteletben tartása mellett a hatóságoknak arra kellene ösztönözniük a médiaszolgáltatókat, hogy fordítsanak fokozott figyelmet a magyar társadalom sokszínűségére, elkerülve a nemzeti kisebbségek folklorizációját és beépítve a nemzetiségek érdekeinek bemutatását a többségi társadalmat célzó általános műsorfolyamba.

1.2.4. A Magyarországgal szomszédos országokra vonatkozó monitoring jelentések releváns pontjai⁵⁹

Horvátország

A jelentés készítésének időpontjában fennálló helyzetet elemezve a Tanácsadó Bizottság üdvözölte, hogy a közszolgálati televízióban és rádióban folytatódott a nemzetiségi nyelvű műsorok sugárzása. Megjegyezte azonban, hogy a nemzetiségek képviselői egyöntetűen úgy vélik, túl kevés ilyen műsor van, mivel a beszámolók szerint ezek teljes időtartama csak 1,3%-át teszi ki az összes programnak. Emellett továbbra is nehéz feladat nemzetiségi nyelven beszélő képzett újságírókat találni. A Tanácsadó Bizottság úgy értesült továbbá, hogy a HRT (horvát közszolgálati rádió és televízió) regionális médiaközpontjainak bezárása hátrányosan befolyásolta a Horvátország különböző régióiban élő nemzetiségi közösségeket érintő helyi eseményekről való beszámolást. A Tanácsadó Bizottság fenntartotta aggályait azzal kapcsolatban, hogy a nemzetiségi érdekek nem kellően integráltak a mainstream médiában. A nemzetiségi vezetők szerint a programok inkább a nemzetiségekről, mint a nemzetiségek számára szólnak. Továbbra is prioritást kap a nemzetiségi kultúra, valamint a folklór, és kevesebb szó esik az olyan átfogóbb politikai diskurzusban való részvételről, amely a nemzeti kisebbségek és a többségi társadalom számára egyaránt fontos. A nemzetiségi téma, úgy tűnik, csak akkor jelenik meg a mainstream médiában, ha olyan incidens vagy gyakran negatív esemény történik, amely bekerül a nemzetközi vagy regionális hírfolyamba. Ez sajnálatos, mivel azt a hamis képzetet kelti, hogy a nemzetiségek a társadalomtól mintegy elválasztva léteznek. A Tanácsadó Bizottság szerint létfontosságú, hogy a médiaszakemberek és az újságírók olyan megfelelő képzésben részesüljenek, amely biztosítja, hogy fejlődjön a különböző társadalmi csoportok speciális igényei iránti tudatosságuk, illetve érzékenységük, és képesek legyenek a kisebbségeket a társadalom szerves részeként ábrázolni. Fontos továbbá, hogy a médiatér közös és plurális legyen, amelyben valamennyi társadalmi csoport osztozik, és a befogadás érzését erősíti. A Tanácsadó Bizottság megerősítette, hogy a kis független médiák fontos szerepet játszanak a sokszínű társadalom eszméjét népszerűsítő plurális és nyílt médiakörnyezet kialakításában. Hangsúlyozta továbbá, hogy a közösségi médiában való aktív jelenlét a nemzetiségi közösségek tagjai számára fontos eszköz lehet, amelyhez a nemzetiségek által lakott távolabbi területeken is szükséges az egész országra kiterjedő nagysebességű internetelés biztosítása.

Ajánlásaiban a Tanácsadó Bizottság felhívta a hatóságokat arra, hogy fokozzák a kis független médiavállalkozások támogatását, beleértve az ország nehezen elérhető területein is. Szükséges a plurális médiakörnyezet támogatása, amelyhez elengedhetetlen a nemzetiségi szakemberek képzése és toborzása a mainstream közszolgálati műsorszórásba, a vezetői szinteket is beleértve. Ösztönözte továbbá azt, hogy a nemzetiségi közösségeket érintő színvonalas műsorok kerüljenek adásba a közszolgálati média minden szintjén, és a nemzetiségi érdekeket megjelenítő műsorokat integrálják a mainstream médiába.

Ausztria

A nemzetiségek képviselőinek részéről egyöntetű igény fogalmazódott meg az anyanyelvükön történő műsorsugárzás növelésére, különösen a közszolgálati televízióban. A

---

⁵⁹ Munkadokumentum – a Tanácsadó Bizottság összegyűjtött véleményei (Strasbourg, 2017. szeptember 18.).
<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680648f5c>

Tanácsadó Bizottság osztotta a nemzetiségek képviselőinek azon aggályait, hogy a létező programok nem jelenítik meg a nemzetiségek nyelveit Ausztria történelmileg kialakult nyelvi sokszínűségének integráns részeként. A havonta kétszer jelentkező magyar, cseh és szlovák nyelvű műsorok nem túl vonzóak a nemzetiségek számára, mivel azok nem a napi osztrák társadalmi kontextusra fókuszálnak, hanem továbbra is a népzene és a kulturális programokat helyezik előtérbe. Emellett a műsorok sugárzására kedvezőtlen időszávban kerül sor (délelőtt, a hét közepén). A Tanácsadó Bizottság sajnálattal állapította meg, hogy nincsenek a gyermekeket célzó nemzetiségi TV-műsorok, pedig egy ilyen program vonzóvá tehetné az anyanyelvet a gyerekek számára, ösztönözhetné a korai nyelvhasználatukat és segíthetne megfordítani a fiatalok erősödő asszimilációját, ami különösen Burgenlandban és Bécsben jelentős. Egyes nemzetiségek képviselői jelezték, hogy kívánatos lenne a nemzetiségi nyelvű feliratozás gyakoribb használata a műsorokban, ami a szélesebb közönség és az országos médiák nézői számára is láthatóbbá tenné a kisebbségi nyelvek jelenlétét.

Ajánlásaiban a Tanácsadó Bizottság felhívta az állami szerveket a kisebbségi nyelvű műsorok hozzáférhetőségének növelésére a közszolgálati rádióban és televízióban, továbbá a megfelelő humán- és pénzügyi erőforrások biztosítására, szorosán együttműködve a nemzetiségek képviselőivel annak érdekében, hogy a társadalom minden szegmense számára – a fiatalokat is beleértve – vonzó, színvonalas műsorok készüljenek. Különösen a nemzetiségi nyelveken működő kis független médiavállalkozásokat kell támogatásban részesíteni, beleértve a megfelelő pénzügyi támogatást és további frekvenciák odaítélését.

Szlovákia

A Tanácsadó Bizottság megjegyezte, hogy Szlovákiában általánosságban élénk és sokszínű a médiakörnyezet, azonban sajnálattal állapította meg, hogy e sokféleség ellenére még mindig kevés a romani nyelvű újság. A nemzetiségi nyelvű televíziós és rádióműsorok terén a nemzetiségek képviselői közül sokan, különösen a kisebb lélekszámú közösségek képviselői úgy vélik, hogy a rendelkezésre álló kínálat nem kielégítő. Bár a szlovák rádió és televízió törvény előírja, hogy a demográfiai adatoknak megfelelő, regionálisan kiegyensúlyozott műsorokat kell készíteni a nemzeti kisebbségek nyelvein, és valóban jelentős erőfeszítéseket tettek arra, hogy a kisebbségek képviselőivel egyeztetve nemzetiségi nyelvű műsorválaszékot nyújtsanak, a Tanácsadó Bizottság arról értesült, hogy a rendelkezésre álló műsorok nem minden esetben felelnek meg a nemzetiségek érdeklődésének, különös tekintettel a fiatalokra, és ezek sugárzására részben nem célszerű időpontokban vagy rendszertelenül kerül sor. Üdvözölte viszont a jelenleg még nem reprezentált szerb, horvát, héber, bolgár, orosz és morva nyelvű rádióműsorok sugárzására tett erőfeszítéseket, valamint a romani nyelvű TV- és rádióadások további fejlesztését. A Tanácsadó Bizottság úgy vélte, hogy további erőfeszítéseket kell tenni a nemzetiségek és az őket érintő kérdések objektív és pozitív bemutatására a mainstream médiában. Ennek érdekében elengedhetetlen, hogy a kisebbségi háttérű újságírók, különösen a roma származásúak, megfelelő képzésben részesüljenek és támogatást kapjanak annak érdekében, hogy a szélesebb közvélemény sztereotípiák alkalmazása helyett a társadalom olyan tagjaiként ismerje el a nemzetiségi közösségekhez tartozókat, akik egyéni érdekekkel és célokkal rendelkeznek. Emellett fontos, hogy a nemzeti kisebbségek tagjai vezetői szinten is képviselve legyenek a megfelelő médiatestületekben és felügyelő szervezetekben. A magyar nemzetiség képviselői szerint a népesség igényeinek egy olyan rendszer felelne meg a legjobban, amelyben a műsorok egy részét magyarul,

egy másik részét pedig szlovákul sugároznák, különösen azokon a területeken, ahol a magyarul beszélők alkotják a lakosság többségét.

Ajánlásaiban a Tanácsadó Testület ösztönözte a hatóságokat a kisebbségi nyomtatott és elektronikus (hagyományos és internetes) média támogatásának fokozására az összes nemzetiségi nyelven, annak biztosítása érdekében, hogy ténylegesen színvonalas műsorok álljanak rendelkezésre a közszolgálati médiában központi és regionális szinteken is. A Tanácsadó Bizottság felhívta az állami szerveket a nemzetiségi közösségekhez tartozó személyek képzésének és alkalmazásának támogatására a közszolgálati műsorszórásban, vezetői szinten is.

*Ukrajna*⁶⁰

Az elmúlt években jelentős jogalkotási lépések történtek a médiaszabályozás terén. 2014-ben hatályba lépett a közszolgálati televízió- és rádiószolgáltatást szabályozó törvény. A Tanácsadó Bizottság megállapította, hogy a törvény céljai között szerepel a nemzetiségek részére történő tartalomszolgáltatás is. Emellett 2015-ben elfogadták a médiatulajdonosokra vonatkozó törvényt is, melynek alapján minden műsorszolgáltató köteles átláthatóvá tenni a tulajdonosi viszonyait.

A Tanácsadó Bizottság tudomásul vette, hogy a helyi közösségek médiájára vonatkozó jogalkotás folyamatban van. Felhívta a figyelmet, hogy ennek során a jogalkotónak biztosítania kell a nemzeti kisebbségek számára a független közösségi műsorszórás létrehozatalát vagy az ahhoz való hozzáférést. A Tanácsadó Bizottság ezzel összefüggésben emlékeztetett arra, hogy a magánmédia és a közösségi média jelentős szerepet játszik a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek nyelvi jogainak érvényre juttatásában, és pozitívan járul hozzá az integrációhoz és a kulturális sokszínűség általános társadalmi elfogadásához.

A Tanácsadó Bizottság megállapította, hogy Ukrajnában összességében dinamikus és sokszínű a médiakörnyezet. Az Ukrán Országos Közszolgálati Televízió és Rádió által sugárzott közszolgálati csatornák mellett számos magán televízió és rádióadás érhető el. Az Ukrajna és az Inter TV csatornák országos lefedettségű orosz nyelvű adást sugároznak a közönség 8,68%, illetve 6,8%-a részére.

Számos más csatornának van orosz nyelvű napi hírműsora, míg a többi műsor ukrán nyelvű. Emellett, figyelemmel az ukránok többségének tényleges kétnyelvűségére, előfordul, hogy a TV-ben megszólalók oroszul beszélnek az alapvetően ukrán nyelvű műsorokban is. Emellett a Tanácsadó Bizottság azt is megállapította, hogy a műsorszolgáltatást szabályozó hatóság, az Országos Rádió és Televízió Tanács legalább 35 orosz csatorna ukrain sugárzását tiltotta meg nemzetbiztonsági okokra, illetve a reklámszabályozás megsértésére hivatkozva.

A Tanácsadó Bizottság megállapította, hogy a köztelevízió ungvári kirendeltsége továbbra is sugároz román és magyar nyelvű heti műsorokat. Emellett a román és a magyar kisebbséghez tartozó és a határ mellett élő népesség jelentős része hozzáféréssel rendelkezik a szomszédos országok anyanyelven fogható adásaihoz. Az ukrán közszolgálati rádió országosan csak ukrán nyelven sugároz műsort. Emellett több mint 30 regionális kereskedelmi rádióadó és 100-nál több helyi rádió sugároz leginkább ukrán vagy orosz nyelvű, illetve kétnyelvű műsort. A Tanácsadó Bizottság összességében azt állapította meg, hogy a nemzetiségek képviselői szerint a kisebbségi nyelvű médiaszolgáltatás esetén nem ütközik nehézségbe a műsorszórási engedélyek beszerzése.

---

⁶⁰ A negyedik ciklusban készült értékelést a Tanácsadó Bizottság 2017. március 10-én fogadta el és 2018. március 5-én tették közzé. <https://rm.coe.int/fourth-opinion-on-ukraine-adopted-on-10-march-2017-published-on-5-marc/16807930cf>

A Tanácsadó Bizottság aggodalommal állapította meg, hogy a harmadik véleményében megfogalmazott ajánlása ellenére – amely „a média műsorszolgáltatásban alkalmazott merev nyelvi kvóták alkalmazásának újragondolását és a kisebbségi nyelvű programok sugárzásának ösztönzését” tartotta kívánatosnak – nemrég olyan jogszabályt fogadtak el, amely minden köz- és magánrádió számára kötelezővé teszi, hogy a műsorok tartalma naponta legalább 60%-ban (a törvény hatálybalépése utáni első két évben átmenetileg 50%, illetve 55%-ban) ukrán nyelvű legyen. A jogszabály az ukrán nyelvű dalok arányára is kvótákat tartalmaz (25-30-35% a bevezetést követő években). 25%-os ukrán nyelvi kvóta vonatkozik azokra a rádiókra, amelyek műsorában egyébként 60%-os aránnyal szerepelnek az EU hivatalos nyelveinek valamelyikén megszólaló dalok. Így a kvótából kizárták az orosz nyelvű, illetve az olyan egyéb kisebbségek nyelvén megszólaló dalokat, amelyek nem hivatalos nyelvei az EU-nak. Ez ellentétes az egyenlő bánásmód elvével, és e nyelvek közhasználatban való alkalmazásának marginalizálási szándékára utal. A dalok nyelvének kvótáit meghatározó jogszabály 2016-ban lépett hatályba és a sugárzási engedélyek pályázatain előnyt biztosít azok számára, akik az előírtnál magasabb arányú ukrán nyelvű sugárzást vállalnak és a licenccdíj 5%-a mértékű büntetést helyez kilátásba azokkal szemben, akik nem tartják be az előírt kvótákat. A Tanácsadó Bizottság aggodalmának adott hangot amiatt, hogy a fenti, büntető jellegű megközelítéssel a hatóságok negatív üzenetet közvetítenek azon nyelvek beszélői számára, amelyekre a kvóta nem terjed ki. Mindez azt jelzi, hogy a hatóságok bizonyos nyelvek jelenlétét a műsorokban – és tágabb értelemben a közéletben – nem tartják kívánatosnak. Az ilyen jelzések szűkítik a nemzeti kisebbségekhez tartozók lehetőségeit arra, hogy nyilvánosan vállalják identitásukat.

A Tanácsadó Bizottság úgy vélte, hogy a kvóták előírása a kisebb műsorszolgáltatók számára aránytalanul nagy teher, figyelemmel a korlátozott erőforrásaikra és a kisebb közönségükre. Emiatt a műsoraik sugárzásának befejezésére kényszerülhetnek. A Tanácsadó Bizottság szerint bár az államnyelv népszerűsítése a közmédiában legitím cél (feltéve, ha megfelelő intézkedéseket hoznak a nemzeti kisebbségek nyelvén történő műsorok sugárzása érdekében), az új jogszabályok sértik a Keretegyezményt az engedélyekre vonatkozó követelmények és a magán-műsorszolgáltatók indokolatlan befolyásolása miatt. Az államnyelvet ösztönzőkkel és önkéntességen alapuló módszerekkel kellene népszerűsíteni, nem pedig merev kvótákkal és szankciókkal. Rugalmas módon kellene biztosítani azt, hogy a kisebb nemzetiségi nyelvek ne szenvedjenek el aránytalan hátrányokat és ne zárják ki őket a médiából.

Ajánlásaiban a Tanácsadó Bizottság ismételten felhívta a hatóságokat a műsorszolgáltatási kvótaelőírásokkal kapcsolatos merev megközelítésük felülvizsgálatára és arra, hogy a kisebbségek képviselőivel és a médiaszakemberekkel konzultálva keressenek megfelelőbb eszközöket annak biztosítására, hogy mind az ukrán nyelvű, mind pedig nem ukrán nyelven beszélő társadalmi csoportok élvezhessék egy sokszínű, közös médiatér előnyeit.

A Tanácsadó Bizottság felhívta a hatóságokat, hogy tegyen megfelelő intézkedéseket annak biztosítása érdekében, hogy a nemzeti kisebbségekhez – különösen a kisebb lélekszámúakhoz – tartozó személyek szélesebb hozzáféréssel rendelkezhessenek a saját nyelvükön rendelkezésre álló rádió és TV médiaszolgáltatáshoz. Felkérte a hatóságokat annak biztosítására, hogy a közösségek médiájára vonatkozó jövőbeli jogalkotás segítse elő azt, hogy különösen a kis lélekszámú nemzetiségek hozzáférhessenek a médiához és azok nyelvei megjelenhessenek a médiában.

Románia⁶¹

A Tanácsadó Bizottság megállapította, hogy a rádió- és televízióműsorok között továbbra is jelentős számban állnak rendelkezésre a nemzeti kisebbségeket célzó vagy róluk szóló műsorok. A német, a magyar és az egyéb kisebbségek nyelvein készülő műsorokat három külön szerkesztőség készíti, és a közszolgálati Román Televízió (TVR) valamennyi csatornáján sugározzák. A TVR3 csatorna kifejezetten helyi közösségeket érintő műsorokat sugároz, amelyek kizárólag regionális stúdiókban (Kolozsvár, Jászvásár, Temesvár, Craiova és Marosvásárhely) készülnek. Ezek a nemzeti kisebbségeket érintő és a nyelvükön készített műsorok. A Tanácsadó Bizottság megállapította továbbá, hogy a Nemzeti Kisebbségek Tanácsának képviselője tagja a Nemzeti Audiovizuális Tanácsnak.

Összességében a magyar és német nyelvű műsorok a TVR1 csatorna teljes tartalmának 3%-át és a TVR3 csatorna tartalmának 12%-át teszik ki. A román közszolgálati televízió nemzetiségi nyelvű műsorai között heti hat óra magyar nyelvű műsor kerül sugárzásra. Emellett a közszolgálati televízióban hetente átlagosan 2 óra a német nyelvű adás, valamint van – ritkábban – héber, ukrán és romani nyelvű műsor is. A román közszolgálati rádióban országosan és regionálisan is vannak nemzetiségi nyelvű műsorok. Az országos lefedettségű adásban heti 6-6 óra magyar, illetve német nyelvű műsor található. Emellett a regionális rádiók örmény, bolgár, horvát, cseh, német, görög, magyar, olasz, romani, orosz, tatár, török, szerb, szlovák és ukrán nyelvű műsorokat is sugároznak a regionális stúdiókból (Constanța, Kolozsvár, Jászvásár, Resica, Marosvásárhely és Temesvár). A roma közösségnek szóló heti kétórás műsort a marosvásárhelyi Radio România sugározza.

A Tanácsadó Bizottság megállapította azt is, hogy csak részben orvosolták azokat – a korábbi véleményekben is jelzett – kifogásokat, amelyeket a nemzeti kisebbségek képviselői fogalmaztak meg a nemzetiségi nyelvű közszolgálati TV műsorok nem megfelelő sugárzási időpontjával kapcsolatban. Például a legkedveltebb magyar nyelvű műsort (Erdélyi Figyelő) munkanapokon délután 4 és 5 óra között sugározzák, ami sok potenciális néző számára túl korán van. Továbbá, mivel ezt az adást a kolozsvári regionális TVR stúdió készíti, csak a kolozsvári adó vételkörzetében fogható. Azt is megjegyezte azonban a Tanácsadó Bizottság, hogy a TVR összes adása ingyenesen online módon is elérhető.

A Tanácsadó Bizottság megállapította továbbá, hogy a román rádió és televízió digitális átállása terén jelentős előrehaladás történt az elmúlt években. A háztartások több mint felét már eléri a digitális kábel vagy a műholdas adások. Megjegyezte azonban a Tanácsadó Bizottság, hogy egyes nemzetiségi képviselők aggodalmuknak adtak hangot amiatt, hogy bizonyos kábelszolgáltatók a szomszédos országokban készülő, az adott nemzetiség nyelvén sugárzott csatornák jeleinek továbbítását megszüntették. Bár a probléma gyökere feltehetően abban áll, hogy a műsorszolgáltatók a saját helyi piacukra vonatkozóan fizetnek licenctdíjat, a Tanácsadó Bizottság véleménye szerint a műsorszolgáltatók részére kibocsátott sugárzási vagy újrásugárzási licenceknek ki kellene terjedni arra a kötelezettségre (vagy ösztönzőre), hogy a nemzetiségi kisebbségek nyelvén szóló csatornákat is kínáljanak.

Ajánlásaiban a Tanácsadó Bizottság felhívta a hatóságokat annak megfontolására, hogy a jövőben a műsorszolgáltatók részére kibocsátott sugárzási vagy újrásugárzási licencek tartalmazzanak rendelkezést arra nézve, hogy javuljon a nemzeti kisebbségek nyelvein elérhető programok rendelkezésre állása, különös tekintettel a kisebb lélekszámú nemzetiségekre, akik

⁶¹ Románia esetében a negyedik ciklusbeli értékelést 2017. június 22-én fogadták el és 2018. február 16-án tették közzé. <https://rm.coe.int/fourth-opinion-on-romania-adopted-on-22-june-2017/168078af76>.

számára nem készül helyben előállított műsor. Arra is ösztönözte a Tanácsadó Bizottság a hatóságokat, hogy tegyék meg a szükséges intézkedéseket a rádió- és televízióműsorok megfelelő időpontban történő sugárzására.

*Szerbia*⁶²

Korábbi ellenőrzési ciklusaiban a Tanácsadó Bizottság arra tett javaslatot, hogy a szerb hatóságok biztosítsanak koherens jogi kereteket a nemzetiségi média tekintetében, és e keretek konzisztens módon biztosítsák a pluralitást és a kisebbségi témákkal való megfelelő foglalkozást, illetve azt, hogy ezzel kapcsolatban a nemzetiségi tanácsokat is kérdezzék meg. Korábbi ellenőrzési ciklusai során a Tanácsadó Bizottság arra is ösztönözte a szerb hatóságokat, hogy segítsék elő a nemzetiségek műsorszórási engedélyekhez jutását mind regionális, mind helyi szinteken és fejlesszék a szakmai képzést, beleértve a nemzetiségi újságírók képzését is.

A Tanácsadó Bizottság utolsó országlátogatása során azt tapasztalta, hogy egyes nemzetiségi képviselők a média függetlenségét különösen veszélyeztetőnek tekintik a televíziós licenzdíjak eltörlésére vonatkozó javaslatokat és azt, hogy a jövőben a médiavállalkozásoknak pályázniuk kell a közfinanszírozásra; az is aggodalomra ad okot, hogy helyi szinten a csökkenő finanszírozás egyes nemzetiségi médiák létét is fenyegetheti. A kisebb lélekszámú és elszórtan található nemzetiségek (például az ukránok vagy macedónok) esetén csak kevés médiavállalkozás számára lenne kereskedelmileg kifizetődő ezeken a nyelveken műsorokat sugározni, ezért létező programok szűnhetnek meg a privatizáció közvetlen eredményeként. A Tanácsadó Bizottság hangsúlyozta, hogy a nemzetiségi médiának támogatásra van szüksége a túléléshez. Ebből következően a helyhatóságok és a nemzetiségi tanácsok gyakran közvetlenül finanszírozzák a tulajdonukban álló médiákat. Ennek eredményeként számos kérdés vethető fel a szerkesztői és politikai függetlenséggel, valamint a nemzetiségi média pluralizmusával kapcsolatban. Abból is könnyen származhat zavar, hogy az országos nemzetiségi tanácsok választott testületek, de az alapítói jogaik gyakorlása során úgy járnak el, mint magánmédia-tulajdonosok.

A Tanácsadó Bizottság tapasztalata szerint a nemzetiségi nyelvű közszolgálati műsorkészítők számos kihívással kell, hogy szembenézzenek, így például a megfelelő munkatársak hosszú távú szerződésével vagy a képzett újságírók hiányával az adott nyelveken. A Vajdaságban egy nemzetiségi rádióadó több nemzetiségi nyelven sugároz műsort, ami azzal jár, hogy a korábban már sugárzott nemzetiségi nyelvű adások műsorideje csökkent. Folyamatban van a digitális televíziózásra való átállás, amely lehetővé teszi majd, hogy országos szinten több csatornát kínáljanak, ami fontos lehet a szétszórtan letelepedett nemzetiségek számára, helyi szinten azonban kevesebb csatorna lesz. Ez hátrányos lehet azon nemzetiségek számára, akik leginkább néhány településre koncentrálódva élnek.

Ajánlásaiban a Tanácsadó Bizottság azt javasolta, hogy a média privatizációjával kapcsolatos jogszabályok megvitatása és elfogadása során egyeztessenek a nemzetiségi tanácsokkal. Különösen arra kell ügyelni, hogy ez a folyamat ne vezessen a kisebbségi nyelveken létező műsorajánlat csökkenéséhez, figyelembe véve azt is, hogy e műsorok kereskedelmi profitabilitása kérdéses lehet. A Tanácsadó Bizottság a korábbi ajánlásaiban megfogalmazottakhoz hasonlóan arra ösztönözte a szerb hatóságokat, hogy támogassák a

---

⁶² Szerbia esetében nem készült negyedik ciklusbeli értékelés. A harmadik ciklusban készült értékelés a Tanácsadó Bizottság 2016. május 13-án elfogadott munkadokumentumában szerepel és a 2013. november 28-án elfogadott véleményt tartalmazza.

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016805a99f3>

szakmai képzést, beleértve a nemzetiségi újságírók képzését is. Arra is felhívta továbbá a hatóságokat, főként országos szinten, hogy vegyék figyelembe a nemzetiségi nyelvű média megfelelő és stabil finanszírozás iránti igényét a fennmaradásuk érdekében. Ez, különösen a Vajdaságon kívüli területeken, elengedhetetlen eleme annak, hogy a nemzetiségi közösségek tagjai hozzáféréssel rendelkezzenek az őket érintő információkhoz. A Tanácsadó Bizottság ajánlása szerint a digitális TV műsorszórás bevezetésének a kisebbségi médiára gyakorolt hatásait gondosan elemezni kell, egyeztetve az országos nemzetiségi tanácsokkal.

1.3. A Tanácsadó Bizottság nemzetiségi médiával kapcsolatos álláspontjának összefoglalása

A fentiek alapján – a felsorolt országok monitoring jelentéseire figyelemmel – a Tanácsadó Bizottság szakmai álláspontja szerint a nemzetiségi médiával kapcsolatos speciális állami feladatok a következők:

- biztosítani kell a nemzeti kisebbségekhez tartozók hatékony részvételét a nemzetiségi közösségek tájékoztatási igényeinek felmérésében, különös tekintettel a döntéshozó testületekben való képviselőikre;
- a média felügyeletére független hatóságokat kell létrehozni;
- az államoknak támogatniuk kell a közszolgálati műsorszórást, amellyel szemben elvárás a magas színvonalú tájékoztató, oktató, kulturális és szórakoztató programok kínálata;
- az államoknak támogatniuk kell a nemzetiségeket abban, hogy anyanyelvükön sugárzó közösségi médiát hozzanak létre, illetve működtessenek;
- az államok nem tilthatják egyetlen nyelv használatát sem a műsorszóró médiában, viszont ösztönözhetik bizonyos nyelvek használatát;
- az állami támogatás kiterjedhet a politikai, társadalmi, vallási, kulturális és nyelvi sokszínűség bemutatására: de alapvetően figyelembe kell venni a regionális igényeket;
- minden államnak törekednie kell, hogy a műsorszóró szolgáltatók választéka, földrajzi (műszaki) elérhetősége minél több nyelven, és minél jobb minőségben rendelkezésre álljon;
- az állam médiával kapcsolatos döntéseiben kifejezésre kell jutniuk az érintett közösségek igényeinek, országos, regionális és helyi szinteken egyaránt;
- a határokon átnyúló műsorszolgáltatást nyelvi alapon nem lehet tiltani, sőt az államoknak lehetővé kell tenniük a nemzetiségi nyelveken történő sugárzáshoz való tényleges hozzáférést, többek között a frekvenciák elosztásával, műsorszóró létrehozásával és támogatásával, valamint a műsorrend kialakításával;
- a nemzetiségi nyelvű műsorszóráshoz való regionális vagy helyi hozzáférés biztosítása nem indokolhatja a szórványban élő nemzetiségek kizárását az egyéb országos műsorszórásból;
- a frekvenciaengedélyeket úgy kell kiadni, hogy a különböző nyelvi csoportok ugyanazt a frekvenciát gazdaságosan, megosztva használhassák;
- az államoknak hozzá kell járulniuk a nemzetiségi műsorszórás tárgyi és személyi feltételeinek megteremtéséhez, a nemzetiségi nyelven készült produkciók hazai és külföldi terjesztéséhez, és e körben segíteniük kell a határokon átnyúló nemzetiségi nyelvű műsorszórás nemzetiségi nyelvi feltételeinek biztosítását is.

2. Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet Nemzeti Kisebbségek Főbiztosa

Az 1992 júliusában hozott Helsink-i Határozatai keretében az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (a továbbiakban: EBESZ) létrehozta a nemzeti kisebbségek főbiztosa (a továbbiakban: a Főbiztos) tisztséget, amelyet a konfliktusok lehető legkorábbi megelőzésére alkalmas eszköznek tekintettek. A megbízatás főként a volt Jugoszláviában mutatkozó helyzet hatására született, amely többek félelme szerint Európában bárhol, különösen a demokratikus átalakulás útjára lépett országokban is kialakulhat és megghiúsíthatja az állam- és kormányfők által 1990 novemberében elfogadott Párizsi Charta az Új Európáért elnevezésű okmányban a békére és a haladásra tett ígéretet.

A különböző kialakult feszültségek hátterének feltárása során a Főbiztos független, pártatlan és együttműködő módon járt el. Bár a Főbiztos nem lát el felügyeleti feladatokat, elemzése elsődleges keretként és egyedi ajánlásai alapjaként az egyes államok által elfogadott nemzetközi előírásokat alkalmazza.

Közel három évtizedes intenzív munkája során a Főbiztos számos, különböző helyzetekben ismételt felmerülő kérdést és témát tárt fel és fogalmazta meg univerzális javaslatokat és a minimális szakmai elvárásokat. Ezek körében tematikusan feltárta a kisebbségi oktatás (Hágai Ajánlások) és a kisebbségi nyelvek használatának helyzetét (Oslói Ajánlások), valamint a kisebbségek közéletben való hatékony részvételének (Lundi ajánlások) kérdéseit. A Főbiztos ennek a folyamatnak a részeként 2002 márciusában hívta össze az érintett nemzetközi szervezetek képviselői, valamint a szóban forgó területen jelentős tapasztalatokkal rendelkező független személyek és nem kormányzati szereplők első szakértői értekezletét annak érdekében, hogy elkészítsék az Útmutató a kisebbségi nyelvek használatához az elektronikus médiában című ajánlás-csomag (a továbbiakban: Útmutató) tervezetét. A dokumentumot végül a Főbiztos 2003 októberében adta ki.⁶³

A hatályos jogszabályok és nemzeti gyakorlatok tartalmi tisztázásával az Útmutató az államokat olyan politikák és jogszabályok kidolgozása során kívánja gyakorlati irányelvekkel ellátni, amelyek teljes mértékben tiszteletben tartják a nemzetközileg elfogadott előírások betűjét és szellemét, és amelyek egyensúlyba hozhatják és kielégíthetik a lakosság valamennyi rétegének, beleértve a nyelvi kisebbségekhez tartozó személyek igényeit és érdekeit is. A nemzetközi előírások felidézése során az Útmutató nem hagyja figyelmen kívül a különböző államokban fennálló valós helyzetet, beleértve az egyes nyelvek sebezhetőségével (és következésképpen a támogatásuk szükségességével) kapcsolatos előrejelzéseket is. A konkrét helyzetekben alkalmazható további útmutatás érdekében, és az állami gyakorlatok felmérése során már korábban megállapított jó gyakorlat példájára alapozva javaslatokat tesz arra, hogy az államok milyen módon tehetnek eleget a nyelvi kisebbségek irányában fennálló kötelezettségeiknek.

Az Útmutatót a többnyelvű kommunikáció terén egyre bővülő lehetőségekkel rendelkező modern elektronikus média technológiai fejlődésének összefüggésében kell olvasni és végrehajtani. A dokumentum azt is tükrözi, hogy a szabad piac milyen fontos szerepet játszik az olyan virágzó, változatos és független elektronikus médiának a létrehozásában, amely – akár állami, akár magántulajdonú műsorszolgáltatással – lehetőségeket biztosít a kisebbségi

---

⁶³ OSCE High Commissioner on National Minorities. <https://www.osce.org/hu/hcnm/70122?download=true>
2019 februárjában a Főbiztos kiadta a The Tallinn Guidelines on National Minorities and the Media in the Digital Age and Explanatory Note c. dokumentumot, amely további elveket és iránymutatásokat tartalmaz. <https://www.osce.org/hcnm/tallinn-guidelines>

nyelvhasználattal kapcsolatos kötelezettségek teljesítéséhez.

Az Útmutató négy csoportban, nevezetesen az általános elvek, a politika, a szabályozás és a kisebbségi nyelvek támogatása címszó alatt foglalkozik a tizenhét irányelvvel. Valamennyi irányelvet az I. részben megfogalmazott általános elveknek megfelelően kell értelmezni. A II. részben rögzítik, hogy az államoknak e téren politikát és jogszabályokat kell kidolgozni, és ehhez adnak útmutatást. Ezt követően meghatározzák, hogy milyen körülmények között és feltételek mellett engedhető a szabályozás. Az utolsó részben számos alternatívát javasolnak a kisebbségi nyelvek támogatásához. Az egyes irányelveket vagy útmutatókat részletesebben a csatolt Értelmezési jegyzetben ismertetik, ahol kifejezetten hivatkoznak a vonatkozó nemzetközi előírásokra. Az alábbiakban bemutatom az Útmutató négy részében található tizenhét irányelv lényegi tartalmát, javaslatát.

I. Általános elvek

1) Véleménynyilvánítás szabadsága

A minden embert – beleértve a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeket is – megillető véleménynyilvánítási szabadság magában foglalja azt a jogot, hogy mindenki befolyástól mentesen és határokról tekintet nélkül információkat és gondolatokat ismerjen meg, kérjen és terjesszen a saját választása szerinti nyelven és média útján. E szabadság gyakorlása kizárólag a nemzetközi joggal összeegyeztethető módon korlátozható.

2) Kulturális és nyelvi sokféleség

Az államok a választás szabadságát olyan környezet megteremtésével biztosítsák, amelyben a gondolatok és információk gazdag választéka áll különböző nyelveken hozzáférhető módon rendelkezésre.

3) Identitás védelme

Mindenkinek – beleértve a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeket is – joga van, hogy identitását az elektronikus médiában és az elektronikus média útján – saját nyelvét is használva – fenntartsa és fejlessze.

4) A megkülönböztetés tilalma és egyenlőség

Mindenkinek – beleértve a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeket is – joga van, hogy a véleménynyilvánítás szabadságát zavartalanul gyakorolja, és hogy identitását az elektronikus médiában és az elektronikus média útján egyenlő feltételek mellett és hátrányos megkülönböztetés nélkül fenntartsa és fejlessze. Ha szükséges, az államok hozzanak speciális és konkrét intézkedéseket annak biztosítása érdekében, hogy a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek tényleges egyenlőséget élvezzenek az elektronikus médiában saját nyelvük használata terén.

II. Politika

5) Szabályozási környezet megteremtése

Az államok dolgozzák ki a kisebbségi nyelv(ek) elektronikus médiában való használatára vonatkozó szabályrendszerét. A szabályozás megalapozásaként tárják fel a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeknek az identitásuk fenntartására és fejlesztésére irányuló igényeit. A nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeket ténylegesen vonják be a szabályozás kidolgozásába és alkalmazásába, ideértve a konzultatív eljárásokat, valamint képviselőtüket az érintett intézményekbe és testületekbe.

6) Független szabályozó testületek

Az állami szabályozás megvalósításával és érvényesítésével független szabályozó testületeket bízhatnak meg. Ezeket a testületeket létre kell hozni, és átlátható módon kell működtetni.

7) Közszolgálati műsorszolgáltatás

Az állami szabályozás támogassa a közszolgálati műsorszolgáltatást, amely magas minőség, széles körű és kiegyensúlyozott információs, oktatási, kulturális és szórakoztató műsorprogramot kínál annak érdekében, hogy többek között a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek igényeit is kielégítsék. Az államok biztosítsák a közszolgálati műsorszolgáltatók számára az e téren rájuk rótt feladataik ellátásához szükséges pénzügyi, műszaki és egyéb feltételeket.

8) Nemzeti média

Az állami szabályozás tegye lehetővé, hogy a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek saját nyelvükön sugárzó elektronikus médiát alapítsanak és tartsanak fenn.

III. Szabályozás

9) Megengedhető szabályozás

Az államok az elektronikus médiát a véleménynyilvánítási szabadság védelme és elősegítése, a kulturális és nyelvi sokféleség, a kulturális identitás fenntartása és fejlesztése, valamint mások jogainak vagy jó hírének tiszteletben tartása érdekében szabályozhatják. A szabályozást, beleértve az engedélyezést is, objektív és megkülönböztetéstől mentes kritériumok alapján törvénybe kell foglalni, és a szabályozás nem irányulhat arra, illetve nem járhat olyan hatással, hogy korlátozza a kisebbségi nyelveken történő sugárzást.

10) Nyelvek támogatása

Az elektronikus médiában a nyelvhasználat szabályozásakor az államok támogathatják egyes kiválasztott nyelvek használatát. Az egy vagy több nyelv támogatására irányuló intézkedések nem korlátozhatják a többi nyelv használatát. Az államok semmilyen nyelv használatát nem tilthatják meg az elektronikus médiában. Az elektronikus médiában valamely nyelv támogatására irányuló intézkedések nem csorbíthatják a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek jogait.

11) Arányos szabályozás

A szabályozásnak – legyen akár előíró, akár tiltó – legitim célt kell kitűznie, és arányban kell állnia a kitűzött céllal. A szabályozás arányosságának felmérésekor figyelembe kell venni a média és a szélesebb társadalmi környezet jellegéhez kapcsolódó speciális tényezőket, vagyis többek között:

- Az intézkedés jellegét és céljait, vagyis azt, hogy miként járulhat hozzá a műsorszerkesztés minőségéhez és kiegyensúlyozottságához a véleménynyilvánítás szabadságának, a kulturális és nyelv sokféleségnek, valamint a kulturális identitás fenntartásának és fejlesztésének védelme és elősegítése terén.
- A meglévő politikai, társadalmi és vallási környezetet, beleértve a kulturális és nyelvi sokféleséget, a kormányzati struktúrákat és a regionális jellegzetességeket.
- A rendelkezésre álló – állami, magán- vagy külföldi tulajdonú – műsorsugárzó szolgáltatások számát, változatosságát, földrajzi hatókörét, funkcióját és nyelveit valamennyi (országos, regionális és helyi) szinten. Mind a sugárzási időpont beütemezése, mind pedig a műsor típusa tekintetében fontos szempontnak minősül az egyes szolgáltatások közönségét terhelő pénzügyi költség, a vétel és a minőség műszaki

elérhetősége, valamint a műsorszolgáltatás minősége.

- Az érintett közösségek jogai, igényei, kifejezett kívánságai és jellege, beleértve számbeli méretüket és földrajzi koncentrációjukat az egyes (országos, regionális és helyi) szinteken.

12) Fordítási korlátozások

A kisebbségi nyelveken történő műsorszolgáltatás esetében nem írhatók elő indokolatlan vagy aránytalan fordítási, szinkronizálási, utószinkronizálási vagy feliratozási követelmények.

13) Határokon átlépő műsorszolgáltatás

A határokon átlépő műsorszolgáltatás szabad vétele – akár közvetlenül történik, akár átvétel vagy tovább sugárzás útján – nem tiltható meg a nyelv alapján. A kisebbségi nyelven sugárzott külföldi műsorszolgáltatás hozzáférhetősége nem érvényteleníti az állam kötelezettségét, hogy azon a nyelven előmozdítsa a hazai műsorkészítést, továbbá nem indokolja a műsoridő csökkentését azon a nyelven.

IV. Kisebbségi nyelvek támogatása

14) Állami támogatás

Az állam támogassa a kisebbségi nyelveken történő műsorszolgáltatást. Ez többek között úgy valósítható meg, hogy a kisebbségi nyelven történő műsorszolgáltatás számára sugárzási hozzáférést, állami támogatásokat és kapacitásépítést biztosítanak.

15) Sugárzási hozzáférés

Az államok biztosítsanak érdemi hozzáférést a kisebbségi nyelven történő műsorszolgáltatáshoz többek között a frekvenciák elosztása, a műsorszolgáltatók létesítése és támogatása, valamint a műsorszerkesztés útján. E tekintetben figyelembe kell venni a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek számát, földrajzi koncentrációját és lakóhelyét, továbbá igényeiket és érdekeiket. A kisebbségi nyelven történő műsorszolgáltatásnak regionális vagy helyi szinten való hozzáférhetősége nem indokolja a kisebbségi nyelven sugárzott műsorok kizárását az országos műsorszolgáltatásból, beleértve a szórványban élő kisebbségeknek szóló műsorszolgáltatást is.

Frekvenciák:

- Az engedélyek megadásakor az államoknak figyelemmel kell lenniük arra, hogy a kisebbségi nyelven történő műsorszolgáltatás számára részleges vagy teljes frekvenciákat biztosítsanak.

- Az államok vegyék fontolóra a „nyitott csatornák” biztosítását – ezek olyan műsorszolgáltató létesítmények, amelyek ugyanazt a frekvenciát használják, és amelyeken több nyelvi csoport osztozik a szolgáltatási területen belül –, ha a rendelkezésre álló frekvenciák száma műszaki okokból korlátozott, illetve az érintett csoportok nem rendelkeznek elégséges erőforrással ahhoz, hogy saját szolgáltatásokat tartsanak fenn.

Műsorszolgáltatók:

- Az államok megfelelő követelményeket írjanak elő arra vonatkozóan, hogy az állami vagy közszolgálati műsorszolgáltatók a kisebbségi nyelveken műsorokat sugározzanak.

- Az államok továbbá vegyék fontolóra, hogy előnyös (pénzügyi vagy egyéb) feltételeket teremtsenek a kisebbségi nyelven sugárzó, magántulajdonban lévő műsorszolgáltatás ösztönzése érdekében. Ez megvalósítható az engedélyek elosztásán keresztül, beleértve a pályázati felhívásokat, vagy egy pályázó javaslatára reagálva. Az államok úgy is dönthetnek, hogy a kisebbségi nyelven sugárzó műsorszolgáltatókat mentesítik a versenyszabályok alól, vagy, hogy

speciális rendszerek kialakításával bizonyos adminisztratív terhek alól mentesítik őket.

- Ahol nincs kisebbségi nyelven sugárzó, magántulajdonban lévő műsorszolgáltatás, az államok aktívan támogassák annak létrehozását, ha szükséges.

Műsorszerkesztés:

Az államok biztosítsák, hogy a kisebbségi nyelven történő sugárzás műsorideje és műsorszerkezete tükrözze a nemzeti kisebbség számát és koncentrációját, és feleljen meg igényeiknek és érdekeiknek. Vizsgálni kell továbbá a minimális műsoridőt és a megfelelő műsorszerkesztést abból a szempontból, hogy a kis létszámú kisebbségek is megfelelő hozzáféréssel rendelkezzenek saját nyelvükön az elektronikus médiához. Ezeket a célokat az engedélyezés segítségével lehet elérni, beleértve a kisebbségi nyelven történő sugárzás időtartamának és gyakoriságának előírását is.

16) Közfiranszírozás

Az államok vegyék fontolóra, hogy pénzügyi támogatást biztosítsanak a kisebbségi nyelven történő műsorszolgáltatás számára. Ez közvetlen támogatások biztosításával, előnyös finanszírozási/adózási rendszerek létrehozásával, valamint az engedélyek megadásakor vagy megváltoztatásakor fizetendő bizonyos díjak alóli mentesítéssel valósítható meg. A tényleges egyenlőség érdekében, a számbelileg kisebb közösségekben a kisebbségi nyelven sugárzó műsorszolgáltatók számára biztosítsák a lehetőséget, hogy nem a méretükkel arányosan igényelhessenek pénzeszközöket vagy létesítményeket a rendelkezésre álló erőforrásokból. Az államok ösztönözzék és segítsék elő az audio- és audiovizuális alkotások kisebbségi nyelveken történő készítését és terjesztését.

17) Kapacitásépítés

Az államok járuljanak hozzá a kisebbségi nyelven történő műsorszolgáltatás kapacitásának kiépítéséhez. Ez úgy valósítható meg, hogy műszaki támogatást biztosítsanak a kisebbségi nyelv produkciók hazai és külföldi terjesztéséhez egyaránt, és megkönnyítik a kisebbségi nyelven sugárzott, határokon átlépő műsorszolgáltatást. Ezen túlmenően az államok vegyék fontolóra, hogy támogadják a kisebbségi nyelven történő műsorszolgáltatásban dolgozó személyek oktatását és képzését.

V. A JELENLEGI HELYZET: EREDMÉNYEK ÉS KIHÍVÁSOK AZ ELVI ÁLLÁSFOGLALÁS LEZÁRÁSÁNAK IDEJÉN

Az általam megkeresett, a bevezetőben már nevesített szervek válaszai, a rendelkezésemre álló – testületek előtt, illetve személyes megbeszélés során tett – nyilatkozatok, valamint kutatási eredmények alapján összeállítottam a területet érintő helyzetleírást, amelyet az egyszerűbb áttekinthetőség érdekében nem szervenként, hanem tartalmi szempontból tematizált csoportokban mutatok be az alábbiak szerint:

1. A nemzetiségek reprezentációja a kereskedelmi és közszolgálati médiaszolgáltatók műsoraiban
2. Tartalom és műsorszerkesztési elvek a nemzetiségi műsorgyártás során
3. Szervezeti kérdések, intézményi háttér és infrastrukturális adottságok
4. Személyi állomány és utánpótlás
5. Finanszírozási környezet
6. Párbeszéd a nemzetiségi vezetők és a közmédia vezetői között.

1. A nemzetiségek reprezentációja a teljes médiapiacon

A jelen állásfoglalás meg kívánja erősíteni, hogy a nemzetiségi közösségek esetén különösen fontos olyan közvetítő közeg fenntartása, amely azonos időben és viszonylag széles körben képes elérni a célcsoportokhoz tartozók többségét és akadály nélkül képes eljuttatni a specifikus, a közösség mindennapi tájékozódása és kulturális mintázatok fenntartása miatt jelentős információkat az érintetteknek. Ez különösen akkor fontos, ha – mint hazánk esetében – a nemzetiségek nem tömbszerűen élnek az ország területén, illetve több típusú üzenetet kell célba juttatni. Tekintettel arra, hogy a kereskedelmi médiaszolgáltatás alapvetően profitorientált, ezért portfóliójába csak speciális esetben tartozik bele a nemzetiségi érdekek megjelenítése, így a nemzetiségek leghatékonyabb és legszélesebb körű elérése két formában, az egyes nemzetiségi közösségek saját fenntartásában működő médiaszolgáltatók és a közszolgálati médiaszolgáltató útján valósulhat meg.

A közszolgálati médiaszolgáltatás közel egy évszázada a tömegtájékoztatás legfontosabb eszköze, amely a lakosság egésze számára elérhető, és társadalmi és kulturális értelemben egyaránt a szélesebb közvélemény megszólítására törekszik. Ennek érdekében Európa legtöbb részén közösségi, illetve állami finanszírozással működik, a profitszerzés műsorszolgáltatásuknak nem elsődleges célja. A közszolgálati alappillére, hogy az adott médium köteles független, objektív és értéksemleges tájékoztatást adni a szolgáltatást igénybe vevők számára, és mind műsorstruktúrája és tartalmi kialakításában, mind szervezeti és személyzeti politikájában figyelemmel kell lennie a társadalom heterogenitására. A közmédiának a széles körű, szervezett és tartós nyilvánosság révén közvetlen társadalmi szemléletformáló hatása is van, így jelentős a szerepe a társadalmi kapcsolatrendszer alakításában.

A közszolgálati médiaszolgáltatás kiemelt szerepének felméréséhez és megértéséhez érdemes megvizsgálnunk a nemzetiségek reprezentációjával kapcsolatos globális médiapiaci adottságokat, külön is kitérve a nemzetiségek megjelenésével kapcsolatban a közszolgálati és a kereskedelmi médiaszolgáltatás területén tapasztalható különbségekre.

A DMSZ vezérigazgatója szakmai együttműködésünk keretében eljuttatott számomra egy összefoglalót a nemzetiségi közösségek globális médiareprezentációjának 2014-2018 közötti időszakáról. A megküldött dokumentum alapja az NMHH Műsorfigyelő és Elemző Főosztálya által évente elkészített, *A társadalmi sokszínűség reprezentációjának vizsgálata a fontosabb magyarországi hír- és tájékoztató jellegű műsorokban* című tanulmányosorozata. A dokumentum megállapításainak bemutatása és elemzése során az NMHH által használt terminológiát alkalmazom.

Az NMHH már 2010 második féléve óta vizsgálja, hogy a különböző társadalmi, gazdasági, etnikai csoportok, a külhoni magyarok, a bevándorlók, a fogyatékossgal élő személyek miként jelennek meg a magyarországi hír- és tájékoztató jellegű műsorokban.⁶⁴ A vizsgálati metodika kialakításánál a francia Legfelsőbb Audiovizuális Tanács (CSA – Conseil Supérieur de l'Audiovisuel) által a társadalmi sokszínűség médiában való megjelenéséről készített tanulmányát tekintették mintának. Franciaországban a médiával kapcsolatban általános elvárás, hogy tartsa tiszteletben a közönség (politikai, vallási, kulturális) sokféleségét, reprezentálja a

---

⁶⁴ A kisebbségi csoportokhoz való tartozás azonosítása történhet fizikai jellemzők, családi vagy utónév vagy „önbevallás” (amikor egy adott csoportokhoz tartozó személy ezt saját magáról kijelenti) alapján, illetve kiderülhet a kontextusból vagy a narrációból (kisebbségi kulturális rendezvény, választás stb.). A fogyatékossgal élők közé azon szereplők sorolandók, akik fogyatékossguk látható jeleit viselik, vagy a narrációból kiderül e jellemzőjük.

nemzeti közösség származási és kulturális sokszínűségét, valamint segítse elő a köztársaság integrációját és erősítse az állampolgári szolidaritás érzését.⁶⁵

Az NMHH vizsgálatai – a rendelkezésre álló források és kapacitások korlátai miatt – a hír- és tájékoztató jellegű programokra terjedtek ki. A mintába került műsorokról kvantitatív tartalomelemzést készítettek, hogy az anyagokat különböző módokon osztályozva mérhetővé tegyék, bemutatva azt is, hogy ezek milyen képet közvetítenek a különböző társadalmi csoportokról. A vizsgálatok eredményei megmutatják, hogy mely médiumok/műsorok, mely társadalmi csoportok bemutatására fordítanak nagyobb figyelmet, illetve milyen módon, milyen kontextusban mutatják be e csoportok tagjait. A kontextus feltárása rávilágíthat, hogy az egyes médiaszolgáltatók milyen attitűdökkel fordulnak az egyes társadalmi csoportok felé, illetve a médiafogyasztó milyen képet kap egyfelől a társadalom sokszínűségéről, másfelől az egyes csoportoknak a magyar társadalomban elfoglalt helyéről.

Az elemzés az alapadatokon túl összességében és műsortípusra lebontva egyaránt feldolgozza a kategóriákban meghatározott csoportok médiareprezentációjára vonatkozó információkból nyert eredményeket, az egyes csoporttagok megjelenésének számszerű adatait, azok kontextusát (mely témákban milyen arányban jelentek meg), az egyes csoportok más csoportokkal összevetett megjelenési arányait. Választ ad továbbá olyan alapvető kérdésekre, hogy az egyes csoportok megjelenése miként reprezentálja azok társadalomban elfoglalt helyét. Megmutatja-e őket, vagy „láthatatlanok” maradnak, bemutatásuk sokoldalú-e és tükrözi-e az egyes csoportokon belüli sokféleséget, vagy a megjelenések témájának többsége alapján sztereotipizált, homogenizált-e a róluk közvetített kép? A vizsgálat a kisebbségi csoport gyűjtőnév keretében foglalkozik a külhoni magyarok, a gazdasági célból Magyarországon élő külföldiek, a Magyarországon politikai, gazdasági célból tartózkodó migránsok, a hazai nemzetiségek és külön a romák médiareprezentációjával.

A 2011-es népszámlálás során Magyarországon 555.507 fő, azaz 5,58 százalék jelzett valamilyen nemzetiségi kötődést.⁶⁶ Tekintettel arra, hogy az adatok önbevalláson alapulnak, így szociológiai kutatások alapján nem képesek pontos képet adni az alapsokaság valódi helyzetéről: az önbevallással együtt járó látencia a romák esetében a legnagyobb: a téma kutatói például a cigányság tényleges számát a 315.583 fős népszámlálási adatokhoz képest jóval magasabbra, általában 600.000 fő körülire becsülik. A vizsgálat mintája egyes műsorok megszűnése, illetve újak indulása miatt az adott időszakban kis mértékben változott.

1.1. 2014-es helyzetkép

A minta 2014-ben az alábbi médiaszolgáltatókra, illetve műsorokra terjedt ki: MTV1: Híradó (esti), Ma reggel, Este; Duna TV: Híradó, Közbeszéd; MR1 180 perc, Déli Krónika, Esti Krónika, Ütköző; TV2: Tények, Mokka; RTL Klub: Híradó; Class FM: Hírek; ATV: Híradó, Egyenes beszéd; Hír TV: Híradó 21, Magyarország élőben; Echo TV: Híradó. A fenti műsorszámokat minden megjelenésük alkalmával vizsgálták.

2014-ben a kisebbségi szereplők 2,1 százalékos arányban jelentek meg a vizsgált műsorokban, leggyakrabban (3,1%) a közszolgálati híradókban, legritkábban pedig a kereskedelmi médiaszolgáltatók híradásaiban és a közéleti hírműsorokban (1,6-1,6 %).

⁶⁵ SZEKERES Péter: A kisebbségek és az elektronikus média II. *Jel-Kép*, 2009. 1. sz.

⁶⁶ http://www.ksh.hu/nepszamlalas/tablak_teruleti_00

Az egyes kisebbségek egymáshoz viszonyított szereplési arányai jelentősen eltértek médiaszolgáltató-típusonként és műsoronként. E csoportokon belül a magazinműsorokban és a közszolgálati hírműsorokban a küllhoni magyarok megjelenítése dominált 81,9 és 77,8 százalékos aránnyal. Ez látványos növekedés a már 2013-ban is igen magas 69,7 és 69,1 százalékos megjelenéshez képest. A kereskedelmi híradókban a romák prezentációs aránya 64,1 százaléka volt a bármilyen kisebbségi szereplők számára allokált megjelenéseknek. A közéleti hírműsorokban a küllhoni magyarok 47,4, a romák 37 százalékban voltak láthatóak. A magazinműsorok az előbbieket 81,9, utóbbiakat 11,4 százalékban szerepeltették. Az összesített adatok szerint ugyanez az arány 58,1 illetve 29,1 százalék volt, míg a hazai nemzetiségek 3,1 százalékos szereplési arányt értek el. Viszonylag jelentősnek mondható a valamilyen gazdasági célból Magyarországon élők csoportjának reprezentációja (8,7%). A Magyarországon politikai, gazdasági célból tartózkodó migránsok megjelenései a kereskedelmi hírműsorok (2,8%) kivételével sehol nem érték el az egy százalékot, arányuk összességében is csak 1,2 százalékot mutatott.

Az egyes kisebbségek médiareprezentációja a megjelenések témáját tekintve – az előző években megszokottakhoz hasonlóan – jelentős különbségeket mutatott.

A vizsgált műsorokban a hazai nemzetiségek (összes megjelenés: 14) elsősorban belpolitikai ügyekben (26,3%) és a megemlékezések, ünnepnapok, egyházak, kultúra kontextusában (20,2%), kisebb mértékben a kormány működését bemutató témákban (12,3%) szerepeltek.

A nemzetiségi közösségek közül a romák egyrészt jóval többet (1318 esetben) jelentek meg, másrészt médiabeli bemutatásuk más jellemzőkkel rendelkezett, mint a többi csoporté. Leggyakrabban (23,2%) a balesetekről, természeti katasztrófákról szóló tudósításokban, illetve a bűnözés kontextusában (21,2%) tűntek fel.

A Magyarországon politikai, gazdasági célból tartózkodó migránsok (összes megjelenés 49) esetében kirívóan a bűnözés kontextusában való reprezentáció volt a legerőteljesebb (61,2%). Emellett elsősorban a külpolitika és az Európai Unió témájában (20,4%) jelentek meg.

A kisebbségi csoportok közül a küllhoni magyarok szerepeltek leggyakrabban (2182). Esetükben a legkiemeltebb téma a külpolitika és az Európai Unió (27,1%) volt, de jelentős arányban szerepeltek a megemlékezések, ünnepnapok, egyházak, kultúra kontextusában (24,1%) is.

A kisebbségeket az egyes műsортípusok különböző arányban és kontextusban jelenítették meg. A közszolgálati és a közéleti híradók leggyakrabban a küllhoni magyarok csoportjával foglalkoztak, elsősorban a külpolitikai és EU-s ügyek ismertetésekor. A kereskedelmi hírműsorokban legtöbbször a romák szerepeltek, főként a bűnözésről szóló tudósításokban. Ezek az eredmények az utóbbi évekhez képest alapvetően nem változtak.

1.2. 2015-ös helyzetkép

A 2015-ös vizsgálati minta az alábbiak szerint alakult: MTV1: Híradó (esti), Ma reggel, Este; Duna TV: Híradó; MR1 180 perc, Déli Krónika, Esti Krónika, Ütköző; TV2: Tények, Mokka; RTL Klub: Híradó; Class FM: Hírek; ATV: Híradó, Egyenes beszéd; Hír TV: Híradó 21, Magyarország élőben; Echo TV: Híradó. A fenti műsorszámokat minden megjelenésük alkalmával vizsgálták.

2015-ben 3,4 százalékos arányban jelentek meg a vizsgált műsorokban kisebbségi szereplők. Leggyakrabban ezúttal is a közszolgálati híradókban (4,2%), legritkábban pedig a kereskedelmi médiaszolgáltatók híradásaiban (2,6%). E csoportokon belül a korábbi években tapasztalt reprezentációs arányok – az Európát és Magyarországot is elérő menekülthullám miatt – szélsőségesen megváltoztak. A kategórián belül a korábban mért egy százalék körüli eredményekkel szemben 2015-ben minden műsортípusban a Magyarországon politikai, gazdasági célból tartózkodó migránsok megjelenései domináltak 50,7 százalékos aránnyal. A csoport tagjai leggyakrabban a magazinműsorokban szerepeltek (61,6%), legkevésbé – de még mindig meghatározóan – pedig a kereskedelmi híradásokban (47,7%). Érdekes ugyanakkor megjegyezni, hogy a reprezentációk elsöprő többsége nem a Magyarországon élő, itt letelepedő, hanem az országon átvonuló migránsokat érintette.

A kisebbségi csoportokon belül az egyéb szereplők megjelenései a korábbi évek tapasztalatai szerint alakultak, így egymáshoz viszonyított szereplési arányuk jelentősen eltért médiaszolgáltató-típusonként és műsoronként. A közszolgálati- és közéleti hírműsorokban, valamint a magazinműsorokban a külföldi magyarok megjelenítése volt jelentős 31,8, 20,2, illetve 20,3 százalékkal. A kereskedelmi híradókban a kisebbségi szereplők számára allokált megjelenések 39,5 százalékát a romák prezentációja tette ki. A közéleti hírműsorokban a cigány kisebbség képviselői 23,4 százalékban – azaz nagyságrendileg a külföldi magyarokkal azonos arányban – voltak láthatóak. A magazinműsorok 6,7 százalékban jelenítették meg a roma szereplőket. Az összesített műsортípust tekintve a külföldi magyarok 21,4, a romák 17,9, míg a többi hazai nemzetiség 2,7 százalékos szereplési arányt ért el. A kisebbségi csoportok mellett viszonylag jelentősnek mondható a valamilyen gazdasági célból Magyarországon élők csoportjának reprezentációja (7,3%).

A kisebbségi kategórián belüli összehasonlítást tekintve a migránsokon kívül minden csoport eredménye látványos csökkenést mutatott a korábbi évekhez képest, ugyanakkor figyelembe kell venni, hogy itt nem abszolút számokról, hanem belső arányokról beszélünk, amit a migránsok szerepléseinek drasztikus emelkedése magyaráz. Abszolút számokat tekintve a különböző kisebbségi csoportok megjelenései nagyságrendileg a korábban mértékhez hasonlóak voltak.

Az összes vizsgált műsorban a romákon kívüli hazai nemzetiségek (összes megjelenés: 208) szereplési elsősorban a külpolitikai és az EU-s témákban (33,2%) valamint az egészségügy helyzetét bemutató anyagokban (30,3%) domináltak, kisebb mértékben a kormány működéséhez kapcsolódtak (16,8%). A romák jóval többször (1336 esetben) jelentek meg, és bemutatásuk is más jellegű volt mint a többi csoporté. Leggyakrabban (21,7%) közéleti botrányok kontextusában, valamint a balesetekről, természeti katasztrófákról szóló tudósításokban (17,9%), illetve a bűnözéssel összefüggésben (17,7%) tűntek fel. A Magyarországon politikai, gazdasági célból tartózkodó migránsok (összes megjelenés 4218, az előző évi 49 eset után) esetében a külpolitika és az Európai Unió kontextusában való reprezentáció volt a legerőteljesebb (59,5%). Emellett elsősorban a kormány működésének témakörében (20,1%) jelentek meg e csoportok tagjai. Nagy változás a korábbi évek méréseit tekintve, amikor a fenti csoport bemutatásánál kirívóan magas arányban (2014-ben pl. 61,2 százalékkal) a bűnözés kontextusa dominált. A migráció által érintetteket leszámítva a kisebbségi csoportok közül a külföldi magyarok szerepeltek leggyakrabban (1678-szor). Legkiemeltebb témájuk a külpolitika és az Európai Unió (38,6%) volt, de jelentős arányban szerepeltek a megemlékezések, ünnepnapok, egyházak, kultúra kérdéskörében (19,1%), valamint a kormány működését érintő híradásokban is (18,8%). A

kisebbségi szereplőket az egyes műsortípusok különböző arányban és témákban jelenítették meg. A közszolgálati híradók a migránsok mellett leggyakrabban a külföldi magyarok csoportjával foglalkoztak, elsősorban a külpolitikai és EU-s ügyek ismertetésekor. A kereskedelmi és a közéleti hírműsorokban a migránsokat leszámítva legtöbbször a romák szerepeltek, előzőekben főként balesetekről, természeti katasztrófákról, valamint a bűnözésről szóló tudósításokban, utóbbiakban pedig a közéleti botrányokat ismertető anyagokban.

1.3. 2016-os helyzetkép

2016-ban a vizsgálat az alábbi médiaszolgáltatókra, illetve műsorokra terjedt ki: MTV1: Híradó (esti), Ma reggel, Este; Duna TV: Híradó; MR1 180 perc, Déli Krónika, Esti Krónika, Ütköző; TV2: Tények, Mokka; RTL Klub: Híradó; Class FM: Hírek (megszűnt 2016 november közepén); ATV: Híradó, Egyenes beszéd; Hír TV: Híradó 21 (október közepétől Híradó), Magyarország élőben; Echo TV: Híradó.

Ebben az évben a nemzetiségi szereplők 2,2 százalékos arányban jelentek meg a vizsgált műsorokban, leggyakrabban továbbra is a közszolgálati híradókban (2,9%), legritkábban pedig a kereskedelmi médiaszolgáltatók híradásaiban (1,7%).

2016-ra a kisebbségi csoportokon belül újra a romák (32,5%) és a külföldi magyarok (28,6%) lettek a leggyakoribb szereplők. Említésre méltó megjelenéshez jutott a gazdasági célból Magyarországon élő külföldiek csoportja (13,8%), jóval kevesebbet szerepeltek viszont a romák mellett a magyarországi nemzetiségi közösségek képviselői (2,9%). A fenti csoportok egymáshoz viszonyított szereplési aránya médiaszolgáltató-típusonként és műsoronként jelentősen eltért. A közszolgálati hírműsorokban és a magazinműsorokban a külföldi magyarok megjelenítése volt jelentős 42,8, 33,4 százalékkal. A kereskedelmi híradók és közéleti hírműsorok a kategórián belül a romák prezentációját preferálták (57,5 és 45,2%).

A kisebbségi kategórián belüli összehasonlítást tekintve a migránsokon kívül minden csoport eredménye látványos növekedést mutatott 2015-höz képest. Ugyanakkor figyelembe kell venni, hogy itt nem abszolút számokról, hanem belső arányokról beszélhetünk, amit a migránsok szerepléseinek drasztikus változása magyaráz. Abszolút számokat tekintve a különböző kisebbségi csoportok megjelenései (a hazai nemzetiségek kivételével) nagyságrendileg ismét a korábban mértékhez voltak hasonlóak.

A műsorokban a romákon kívüli nemzetiségek (összes megjelenés: 127) szereplései elsősorban a megemlékezések, ünnepnapok, egyházak, kultúra témáiban (33,1%), valamint az egészségügy helyzetét bemutató anyagokban (31,5%) domináltak, kisebb mértékben külpolitikai és az EU-s ügyekhez (15%) kapcsolódtak. A romák megjelenései gyakoribbak voltak (1479 eset), és elsősorban a közéleti botrányok (22,6%) és a bűnözés (21,5%) kontextusában, illetve a balesetekről, természeti katasztrófákról szóló tudósításokban (18,9%) tűntek fel. A Magyarországon politikai, gazdasági célból tartózkodó migránsok (összes megjelenés 1103) esetében a bűnözés (37,9%), valamint a külpolitika és az Európai Unió kontextusában való reprezentáció volt a legerőteljesebb (36,9%). Emellett említésre méltó arányban (16,2%) a kormány működésének témakörében jelentek meg e csoport tagjai. Mindez valamilyen szintű visszatérést mutat a 2015 előtti gyakorlathoz, amikor a fenti csoport bemutatásánál kirívóan magas arányban (2014-ben pl. 61,2 százalékkal) dominált a bűnözés kontextusa. A kisebbségi csoportok közül a romákhoz hasonló nagyságrendben szerepeltek a külföldi magyarok (1358-szor). Külpolitikai témákban szerepeltek leginkább (32%), de jelentős arányban kerültek a hírekbe

a kormány működését érintő híradásokban (27,3%) valamint a megemlékezések, ünnepnapok, egyházak, kultúra kérdéskörében (23,9%) is. Az egyes műsorszámok más-más arányban és kontextusban mutatták be a kisebbségi aktorokat. A közszolgálati híradók és a magazinműsorok leggyakrabban a külföldi magyarok csoportjával foglalkoztak, elsősorban a külpolitikai és EU-s ügyek ismertetésekor. A kereskedelmi és a közéleti hírműsorokban legtöbbször a romák szerepeltek, előzőekben főként a bűnözésről, utóbbiakban pedig a közéleti botrányokat ismertető anyagokban.

1.4. 2017-es helyzetkép

2017-ben a vizsgálati mintába az alábbi műsorszámok kerültek: MTV1: Híradó (esti); Duna TV: Híradó; MR1 180 perc, Déli Krónika, Esti Krónika; TV2: Tények; RTL Klub: Híradó; ATV: Híradó; Hír TV: Híradó; Echo TV: Híradó.

Ebben az időszakban a nemzetiségi szereplők 1,9 százalékos arányban jelentek meg a vizsgált műsorokban, leggyakrabban továbbra is a közszolgálati híradókban (2,4%), legritkábban pedig a magazinműsorokban (1,2%).

A kisebbségi csoportokon belül a romák (39,8%), utánuk a külföldi magyarok (31,9%) voltak a leggyakoribb szereplők. 12,9 százalékos megjelenéshez jutott a gazdasági célból Magyarországon élő külföldiek csoportja, jóval kevesebbet szerepeltek viszont a roma nemzetiségűek mellett a többi hazai nemzetiségi közösség képviselői (2,4%). A közszolgálati hírműsorokban a külföldi magyarok jelentősen megelőzték a második helyen álló romákat (49,4 vs. 14,9%). A kereskedelmi híradók és a közéleti hírműsorok a kategórián belül a romákat preferálták (67,3 és 51%). A kategórián belül a bevándorlók, migránsok megjelenései 13 százalékos aránnyal szerepeltek, kiemelten a közszolgálati híradásokban (22,9%).

A romák mellett a többi magyarországi nemzetiség (összes megjelenés: 94) szereplései elsősorban külpolitikai és EU-s témákban (20,2%), az egészségügy helyzetét bemutató tudósításokban (18,1%), valamint a megemlékezések, ünnepnapok, egyházak, kultúra témáiban (12,8%) voltak a leggyakoribbak. A többi nemzetiséghez viszonyítva a romák többször (1627 esetben) jelentek meg, és bemutatásuk is más jellemzőkkel bírt, mint a többi csoporté. Leggyakrabban a bűnözés (23%) kontextusában, a balesetekről, természeti katasztrófákról szóló tudósításokban (16,3%), illetve a közéleti botrányokhoz kötődve (15,7%) tűntek fel. Ezen időszakban a külföldi magyarok 1390 alkalommal szerepeltek, elsősorban külpolitikai témákban (40,2%), de reprezentációik jelentős részére a kormány működését érintő híradásokban (15%), valamint a megemlékezések, ünnepnapok, egyházak, kultúra kérdéskörében (15%) került sor. A különböző műsorszámok más-más arányban és témákban jelenítették meg a kisebbségeket. A Magyarországon politikai, gazdasági célból tartózkodó migránsok (összes megjelenés 538) esetében a bűnözés (42,8%), a külpolitika és az Európai Unió (26%), valamint a kormány működésének kontextusa (22,9%) volt meghatározó.

1.5. 2018-as helyzetkép

2018-at tekintve egyelőre az első félév hírműsorairól rendelkezünk feldolgozott adatokkal. Ebben az időszakban vizsgálatunk az alábbi médiaszolgáltatókra, illetve műsorokra terjedt ki: M1: Híradó (esti); Duna TV: Híradó; Kossuth Rádió: 180 perc, Déli Krónika, Esti Krónika; TV2:

Tények; RTL Klub: Híradó; Magyar ATV: Híradó, Egyenes beszéd; Hír TV: Híradó; Echo TV: Híradó.

A nemzetiségi közösségek szereplői 2,2 százalékos arányban jelentek meg a vizsgált műsorokban, leggyakrabban továbbra is a közszolgálati híradókban (2,7%), legritkábban pedig a közéleti híradásokban (1,8%).

A kisebbségi csoportokon belül újra a külhoni magyarok (40,4%) és a romák (33,3%) voltak a leggyakoribb szereplők. Említésre méltó megjelenéshez jutottak politikai, gazdasági célból itt tartózkodó migránsok (10,8%), valamint a gazdasági célból Magyarországon élő külföldiek csoportja (9,7%), ennél kevesebbet (ugyanakkor saját, korábbi eredményeikhez viszonyítva többet) szerepeltek a többi hazai nemzetiségi közösség képviselői (5,8%). A fenti csoportok egymáshoz viszonyított szereplési aránya médiaszolgáltató-típusonként és műsoronként jelentősen eltért. A közszolgálati hírműsorokban a külhoni magyarok megjelenítése dominált 61,4 százalékkal, a kereskedelmi és a közéleti hírműsorok a kategórián belül a romák prezentációját preferálták (62,1 és 45,4%).

A kisebbségek médiareprezentációja a megjelenések témáját tekintve jelentős különbségeket mutatott. A vizsgált műsorokban a hazai nemzeti kisebbségek (összes megjelenés: 120) elsősorban a pártpolitikai (31,7%) és a belpolitikai témákban (19,2%), valamint a balesetek, természeti katasztrófák kontextusában (12,5%) jelentek meg. A többi nemzetiséghez képest a romák jóval többet (721) szerepeltek. Reprezentációikban a bűnözés (30,2%), a balesetekről, természeti katasztrófákról készült anyagok (20,7%) domináltak. A Magyarországon politikai, gazdasági célból tartózkodó migránsok (268 megjelenés) reprezentációit a bűnözés kontextusa uralta (45,9%), de jelentős mértékben szerepeltek belpolitikai (21,3%) és pártpolitikai (16%) ügyekről szóló beszámolóikban is.

A kisebbségi csoportok között a legnagyobb számban (958 esetben) a külhoni magyarok jelentek meg. Esetükben a leginkább kiemelt téma a külpolitika és az Európai Unió volt (38,9%), ugyanakkor említésre méltó arányban (12,7%) jelentek meg a kormány működését tárgyaló hírekben, valamint a megemlékezések, ünnepnapok, egyházak, kultúra kontextusában (14%) is.

A minoritásokat az egyes műsортípusok különböző arányban és kontextusban jelenítették meg: a közszolgálati műsorokban a külhoni magyarok és a migránsok megjelenése volt említésre méltó, a kereskedelmi híradásokban a romák domináltak, a közéleti hírműsorok pedig hasonló arányban reprezentálták a romák és a külhoni magyarok csoportjait.

A fenti adatsorok által bemutatott helyzetet az alábbi ábrák még szemléletesebbé teszik.

	2014	2015	2016	2017	2018
összesen	2,1	3,4	2,2	1,9	2,2
kereskedelmi médiaszolgáltató	1,6	2,6	1,7	1,2	1,8
közszolgálati médiaszolgáltató	3,1	4,2	2,9	2,4	2,7

Kisebbségi szereplők megjelenésének aránya (százalék) a vizsgált műsorokban

	2014	2015	2016	2017	2018
külhoni magyarok	58,1	21,4	26,8	31,9	40,4
romák	29,1	17,9	32,5	39,8	33,3
politikai, gazdasági célból Magyarországon tartózkodó migránsok	1,2	50,7	24	13	10,8
gazdasági célból Magyarországon élő külföldiek	8,7	7,3	13,8	12,9	9,7
magyarországi nemzetiségi közösségek	3,1	2,7	2,9	2,4	5,8

*Az egyes kisebbségi csoportok médiareprezentációjának százalékos megoszlása
(kereskedelmi és közszolgálati médiaszolgáltatók együtt)*

	külhoni magyarok	romák	politikai, gazdasági célból Magyarországon tartózkodó migránsok	hazai nemzetiségek
politika				1
bűnözés		2	2	
kormány	2		3	
ünnepek, egyházak, kultúra	3			3
balesetek, katasztrófák		3		
külpolitika, EU	1		1	2
közéleti botrányok		1		

*Az egyes kisebbségi csoportok médiareprezentációjának megoszlása a három leggyakoribb téma szerint
(kereskedelmi és közszolgálati médiaszolgáltatók együtt)*

Összegezve megállapítható, hogy a különféle háttérű kisebbségi szereplők megjelenésének aránya valamennyi médiaszolgáltató műsoraiban alacsony, különös tekintettel a kereskedelmi csatornákra. A kevés megjelenésen belül is súlyos aránytalanságokat találunk: legnagyobb arányban a külhoni magyarság, illetve a magyarországi roma nemzetiség jelenik meg (előbbieket inkább a közszolgálati, utóbbiak inkább a kereskedelmi csatornák műsoraiban), a többi magyarországi nemzetiségi közösség megjelenési aránya azonban a fentieknél egy nagyságrenddel alacsonyabb és még a politikai, gazdasági célból Magyarországon tartózkodó migránsok kategóriába tartozó személyek megjelenésének aránya is csaknem hatszorosa a hazai nemzetiségekének.

A megjelenések témáját tekintve viszonylag kiegyensúlyozott képet mutat a vizsgálat a határon túl élők és a hazai nemzetiségek tekintetében. Ez alól azonban kirívó kivétel a roma közösség médiareprezentációja, esetükben aránytalanul nagy a negatív társadalmi előítéleteket megerősítő témájú megjelenések száma.

2. Tartalom és műsorszerkesztési elvek a nemzetiségi műsorgyártás során

2.1. Tartalom és műsorszerkesztési elvek a Kormány és az MTVA beszámolóiban

Az MTVA szervezetében a vizsgált időszakban a Nemzetiségi, Külhoni és Kiemelt Projektek Főszerkesztőség látta el a nemzetiségi műsorok vonatkozásában a közszolgálati médiaszolgáltató által megrendelt tartalmak létrehozásával kapcsolatos kezdeményezési, általános koordinálási és tartalomfelügyeleti tevékenységeket. Összesen 19 rádiós és 15 televíziós műsor készült az alkotóműhelyekben, a nemzetiségi képi tartalmak a Duna TV és a Duna World Televízió műsoraiban jelentek meg, a hangzó tartalmak kisebb része a nemzeti rádióadó, a Kossuth Rádió műsorfolyamában, míg többségük a Nemzetiségi Rádió (MR4) hullámhosszán szólt.

A Kormány nemzetiségek helyzetéről szóló kétéves beszámolója⁶⁷ (a továbbiakban: Kormánybeszámoló) szerint a műsorok vállaltan az adott nemzetiségi közösségekhez tartozók összefogását, a nemzetiségi identitás, öntudat és a kulturális autonómia erősítését tűzték ki célul, ezért is kapott hangsúlyos szerepet a feldolgozott témák között a nemzetiségi önkormányzatok működésének, feladatellátásának sokoldalú bemutatása a nemzetiségi kultúra, a hagyományok, a viselet, a népművészet, az ének- és zenei kultúra, valamint a hitéleti-vallási emlékek ápolása, terjesztése mellett. A társadalmi problémák konkrét példákon keresztül megjelenítésén kívül időről időre megjelenik az esélyegyenlőség megteremtésével, valamint a nemzetiségek jogainak érvényesítésével kapcsolatos önkormányzati feladatok bemutatása is.

A Kormánybeszámoló és a DMSZ-től, illetve az MTVA-tól hozzánk érkezett válaszok egyöntetűen úgy értékelték, hogy az MTVA nemzetiségi koncepciójának lényegi eleme a nemzetiségeket zárványként, néprajzi kuriózumként, elszigetelt jelenségként megjelenítő műsorkészítés megszüntetése: a nemzetiségi műsorok illeszkedtek a teljes műsorfolyamba, azok szerves részét képezték, több csatornán és platformon is megjelentek. A nemzetiségeket érintő információk – tematikától függően – helyet kaptak a közszolgálati médiumok teljes hírfolyamában. A nemzetiségi műsorok tematikája túlmutatott a törvényi előírásokban megfogalmazott nemzetiségi kultúra és anyanyelv ápolásának kötelezettségén. A közszolgálati médiaszolgáltató törekedett a nemzetiségi műsorok szélesebb körben történő bemutatására, ugyanaz a műsor több csatornán, több platformon is megjelent. Nem elszigetelt nemzetiségi blokkokban szerepeltek tehát a műsorfolyamban, hanem illeszkedtek a napi/heti műsorstruktúrához és megtalálták helyüket az aktuális témák között, ezzel párhuzamosan pedig a műsorok egyre bővülő témákkal és tartalommal jelentek meg. Kiemelendő, hogy a közmédiában – ún. tematikus napokon és műsorfolyamban – kiemelt szerepet kaptak a nemzetiségi műsorkészítők, és a tematikus napok nemzetiségi vetületei. Így például:

- a „Jónak lenni jó” adventi karitatív műsor, ahol a nemzetiségi közösségek és tagjaik is adakoznak;
- a Német tematikus nap, amikor a német nemzetiség magyarországi jelenlétéről, kultúrájáról, a többségi társadalomban való aktív szerepéről is komoly szó esett;
- a Szent Mihály napi tematikus műsorfolyam, ahol a vidék Magyarországnak bemutatása elképzelhetetlen a nemzetiségek nélkül;

---

⁶⁷ A Kormány B/2160. számú beszámolója a Magyarország területén élő nemzetiségek helyzetéről (2015. február – 2017. február). <http://www.parlament.hu/irom41/02160/02160.pdf>

- a Kommunizmus áldozatainak emléknapja, a német, szlovák lakosságcsere, vagy a kitelepítések kapcsán jóval több csatornán és műfajban jelenik meg a nemzetiségi tematika;
- ugyanez volt jellemző a Gulág Emlékév kapcsán;
- a Házasság Hete évente jelentkező műsorstruktúrájában a nemzetiségi vegyes házasságok, az ilyen típusú együttélés és az egyes nemzetiségek sajátos hagyományainak bemutatása is kiemelt szerepet kap.

A közszolgálati médiaszolgáltató egyedülálló kezdeményezése a Nemzetiségi Kultúrák Napja: az élő közvetítéssel és helyszíni bejelentkezésekkel készülő, egész napos televíziós és rádiós műsorfolyam kifejezett célja, hogy a többségi társadalom jobban megismerje a hazánkban élő nemzetiségeket. Ennek érdekében átfogó képet igyekeznek adni a hazai nemzetiségek kultúrájáról, népszokásairól, gasztronómiájáról és kortárs művészetéről. Zenészek, művészek, színészek közreműködésével készült beszélgetések és produkciók, valamint az ország több pontjáról élő bejelentkezések színesítik ezen a napon a programot 7:25-től 21:05-ig. A dedikált esemény első alkalommal 2015. május 10-én, majd 2016. május 22-én, 2017. május 16-án, legutóbb pedig 2018. május 18-án került megtartásra.

A nemzetiségi adások magazinjelleggel készültek, alkalmanként azonban egy-egy hosszabb lélegzetvételű, jelentősebb produkció, fesztivál-beszámoló, portré, dokumentumfilm is képernyőre került. A műsorok hossza 26 vagy 52 perc, az adásmenet heti struktúrája a következőképpen alakult:

- Hétfő: Roma magazin (roma), Domovina (szlovák)
- Kedd: Srpski Ekran (szerb), Unser Bildschirm (német)
- Szerda: Hrvatska kronika (horvát), Ecranul Nostru (román)
- Csütörtök (kétheti váltásban) a következők alapján:
  - Rondó (?52) – (bolgár, görög, lengyel, örmény, ruszin, ukrán)
  - Slovenski Utrinki (szlovén) + Kvartett (A visegrádi négyek közszolgálati televízióinak magazin-műsora)
  - Rondó (?26) + Alpok-Adria (a bajor, a horvát, a szlovén, az olasz és a magyar televízió közös magazinja)
  - Slovenski Utrinki + Kvartett
  - Rondó (?52)
- Péntek (kétheti váltásban): P'amende – Roma Kultúra, Életkerék (roma)

A nemzetiségi adások a reggeli műsorsávban, általában 7:00 és 8:00 óra között kapnak helyet a Duna TV-n. Az ismétléseket a Duna World csatornán tekinthetik meg a nézők a kora délutáni órákban, 15:00 és 16:00 óra között. Minden műsor visszanezhető továbbá 60 napig a www.mediaklikk.hu weboldalon, azt követően a www.nava.hu-n. Az előbbi honlapon minden műsornak van saját oldala, amelyen információk olvashatóak és láthatóak, illetve megtalálható az egyes adások rövid tartalma is.

A Kossuth Rádió az ország területének 88 százalékán fogható, ezzel a lakosság 90 százaléka képes a tartalom mindennapos követésére, az MR4 Nemzetiségi Rádió lefedettsége pedig ennél is nagyobb, megközelíti a 100 százalékot. Az MR4 Nemzetiségi Rádió – a nemzetiségek anyanyelv-ápolását rendkívüli módon segítve – minden államalkotó nemzetiséget saját anyanyelvén szólít meg: tájékoztat, szórakoztat, kulturális értéket közvetít és teremt. A műsorokban az adott nemzetiség életének, illetve önkormányzatainak hírei mellett szerepeltek

kulturális intézményeinek programjai, hagyományos ünnepei, az egyházi ünnepek, a vallási felekezetek hírei, rendezvényei. Mind a naponta, mind a hetente sugárzott adásokban szerepeltek tematikus műsorok, illetve műsorsorozatok, amelyek az adott nemzetiség kiemelkedő alkotóival, alkotásaival, mesevilágával, népköltészetével, népzenejével foglalkoztak. Az adásokban kiemelten szerepeltek az anyaország hírei, kulturális eseményei.

A horvát, német, román, szerb és a szlovák nemzetiségeknek napi 2 órás, a bolgár, görög, lengyel, örmény, ruszin, szlovén és ukrán nemzetiségek részére heti 30 perces anyanyelvű műsor készült. A roma nemzetiség számára heti 5 alkalommal, hétfőtől-péntekig 60 perces műsor szült „Három szólamra” címmel. A roma műsorok napi egy óras adásidején belül heti két-két alkalommal félórás lovári, illetve beás nyelvű műsorral jelentkezett a magyar nyelvű roma műsorok mellett. A lovári, illetve beás nyelvű műsorok egyik deklarált célja a nyelvvesztés megállítása, az anyanyelv és az ahhoz fűződő különleges kultúra megmentése, az önazonosság megtartásának elősegítése volt. A roma nemzetiség további két műsora volt a Kossuth Rádióan a „Jelenlét” – roma közéleti magazin” minden szombaton 24 percben; illetve szintén a Kossuth Rádióan a „Jelenlét – roma kulturális magazin” minden vasárnap 24 percben. Ezen kívül heti rendszerességgel, vasárnap jelentkezett az 55 perces magyar nyelvű műsormagazin, az „Egy hazában” (Nemzetiségi Adások + Kossuth Rádió), a szintén vasárnap hallható „Gyöngyszemek” című műsor heti 5 percben pedig a nemzetiségek irodalmából válogatott.

A „Nemzetiségek ünnepei” a jeles évfordulók függvényében jelentkezett pénteki adásnapokon, illetve a „Nemzetiségeink zenéje” naponta más-más nemzetiség zenei kultúráját mutatta be.

A DMSZ vezérigazgatójának álláspontja szerint a közszolgálati média a lehető legszélesebb platformon, önálló csatornákon biztosít megjelenést a nemzetiségek és a külföldi, illetve a diaszpórában élő magyarság kultúrájának, hagyományainak. A nemzetiségi és vallási közösségek médiával szemben támasztott igényei a nemzetiségi képviselővel és a nemzetiségi szószólókkal, illetve az egyházi képviselőkkel tartott szoros kapcsolaton keresztül folyamatosan eljutnak a közmédia tartalmi döntéshozóihoz, akik biztosítják a megfelelő megjelenési felületeket ezeknek az igényeknek és csoportoknak.⁶⁸

2.2. Tartalom és műsorszolgáltatási elvekkel kapcsolatos jelzések és problémák

Az országos nemzetiségi önkormányzatok megkeresése alapján mindazonáltal a nemzetiségi közmédia helyzetével kapcsolatos hosszú távú, illetve stratégiai jellegű kifogások között elsőként kell megemlítenem – a valamennyi nemzetiségi közösség részéről kifogásolt – nemzetiségi közmédiára vonatkozó átfogó koncepció hiányát: az érintett nemzetiségi önkormányzatok nem látják azt, hogyan kívánja a közmédia vezetése a magyarországi nemzetiségek médiamegjelenését az egyes nemzetiségek és a többségi társadalom tagjai, mint célcsoportok irányába megvalósítani.

Kapcsolódó probléma a nemzetiségekről kialakított kép: a közösségek tagjainak általában csak a hagyományokhoz kötődő arcát mutatják be (néptánc, viseletek, népszokások, tradicionális ételek), míg a modern művészetekben, tudományos életben, közéletben megjelenő nemzetiségi

---

⁶⁸ Vezérigazgatói Beszámoló a 2010. évi CLXXXV. törvény és a Közszolgálati Kódex előírásainak megvalósulásáról a Duna Médiaszolgáltató Nonprofit Zrt. műsoraiban 2017. (a továbbiakban: DMSZ beszámoló). <http://www.dunamsz.hu/wp-content/uploads/sites/18/2018/10/DMSZ-Vez%C3%A9rigazgat%C3%B3i-Besz%C3%A1mol%C3%B3-2017.pdf>

személyiségek, illetve tartalmak kevésbé jelennek meg. A tartalomfolyam szélesítésével párhuzamosan igényként merült fel a jelenleg hozzáférhető tartalom mélyítése is, így például a magyarországi ruszin közösség részéről speciális igényként fogalmazódott a nemzetiségek kiemelt ünnepeinek a közszolgálati televízió központi csatornáin főműsoridőben való közvetítése is.

Az országos nemzetiségi önkormányzatok vezetői a műsorszolgáltatás tartalmát egységesen úgy értékelték, hogy a többségi társadalom számára készült műsorokból hiányzik a nemzetiségek identitásának, önképének hiteles megjelenítése, a többségi nemzet tagjai számára készült műsorok nem adnak valós képet a nemzetiségek értékeiről, helyette közhelyes, sztereotíp képet sugallnak. Sokak szerint a közmédiában csak a nemzetiségi problémákat tekintik „hírnek”, a pozitívumokról nem számolnak be megfelelő arányban és terjedelemben. Így a többségi társadalom torz képet kap a nemzetiségekről, nem nyernek elegendő teret a nemzetiségek eredményei, programjai.

Több roma nemzetiségű médiaszakember kifogásolta, hogy a roma közösség megjelenítése mind a közmédiának a többségi társadalom tagjai felé sugárzott műsoraiban, mind pedig a roma nemzetiségi műsorokban a korábbi évtizedekben rögzült sztereotíp roma-képet erősíti. A főcsatornák többségi műsoraiban főleg akkor jelennek meg romák (vágóképként), ha szociális problémákról, mélyszegénységről, bűnözésről van szó, a sikeres és a társadalmi előrelépésben eredményes romák pozitív képe sokkal ritkábban szerepel a műsorokban.

A tartalom- és műsorszervezési elvekhez szorosan kapcsolódóan több nemzetiségi önkormányzat is jelezte, hogy a Nemzetiségi Kultúrák Napja pozitív kezdeményezés, de a megvalósítás módja több szempontból is kifogásolható. Tapasztalataik alapján az első években a nemzetiségek javaslatait nem, illetve nem kellő súllyal vették figyelembe, a műsor pedig nem csökkentette, hanem erősítette az egyes nemzetiségekkel kapcsolatos sztereotípiákat. Ez a tendencia 2017-re részben megváltozott: a kritikák hatására a felek több egyeztetést is folytattak, így a műsorok tervezésébe ettől az évtől hangsúlyosabban bevonták az országos nemzetiségi önkormányzatokat és a szószólókat is.

Az országos nemzetiségi önkormányzatok, valamint nemzetiségi médiaszakemberek által megfogalmazott állásponttal szemben, miszerint különösen a többségi társadalom számára készült műsorokból hiányzik a nemzetiségek identitásának, önképének hiteles megjelenítése, az MTVA vezérigazgatója számomra megküldött válaszlevelében markánsan ellentétes véleményt fogalmazott meg. A vezérigazgató szerint a közszolgálati televíziók (M1, Duna, Duna World) és a közszolgálati rádiók (Kossuth Rádió, Nemzetiségi Rádió) alkotóműhelyei a DMSZ szakmai felügyelete, illetve az MTVA szakmai irányítása mellett magas szinten megfelelnek a törvényi előírásoknak. Az előállított autentikus tartalom szakmai színvonalát és a témaválasztás naprakészségét garantálja, hogy a nemzetiségi műsorok szerkesztősegeiben teljes mértékben az adott nemzetiséghez tartozó autonóm alkotók kezében van a szakmai irányítás és végrehajtás. A nemzetiségi műsorok tematikája messze túlmutat a törvényi előírásokban megfogalmazott nemzetiségi kultúra és anyanyelv ápolásának kötelezettségén. A közmédia törekszik a nemzetiségi műsorok minél szélesebb körben történő bemutatására, ugyanaz a műsor több csatornán, több platformon is megjelenik.

A Kormánybeszámoló egyértelműen osztja az MTVA álláspontját. Eszerint az MTVA nemzetiségi koncepciójának lényege volt a nemzetiségeket zárványként, néprajzi kuriózumként, elszigetelt jelenségként megjelenítő műsorkészítés megszüntetése. A beszámolási időszakban a nemzetiségi műsorok tökéletesen illeszkedtek a teljes műsorfolyamba, azok szerves részét

képezték, több csatornán és felületen is megjelentek. A nemzetiségeket érintő információk – tematikától függően – helyet kaptak a közszolgálati médiumok teljes hírfolyamában.⁶⁹

Az elvi állásfoglalás előkészítése során megtartott Nemzetiségi Média Fórum során hozzászóló médiaszakemberek mindegyike jelezte, hogy a közmédia 2010 utáni átalakítását megelőző állapottal összehasonlítva a jelenlegi műsorstruktúrában, illetve műsorkészítési rendben a korábbiakhoz képest visszaszorulnak a regionalitás, a vidéki Magyarország problémái, illetve összességében a közszolgálati szemponjtjai. Ennek a problémának a megoldását a megkérdezett nemzetiségi médiaszakemberek többek között abban látják, hogy szükség volna helyi/regionális szinten, a magyarországi nemzetiségi által lakott területeken működő műsorszerkesztők alkalmazására, akik megfelelő ismeretekkel rendelkeznek az ott élő nemzetiségi közösségekről és a központi stúdióknak folyamatosan „szállítják” az ilyen jellegű helyi/regionális híreket.

Vizsgálatom során természetesen arra is figyelmet fordítottam, hogy a nemzetiségi közösségek miként jelennek meg a helyi médiában. E tekintetben a problémák mellett, miszerint a nemzetiségek megjelenése a helyi médiában nem megfelelő, a helyi televíziók ritkán adnak hírt nemzetiségi témákról, jó példákat is említettek a válaszadók. Így például a Szentgotthárd Városi Televízióban sikeres volt a szlovén tematikájú „Bepillantó” című magazin (a Szlovén-Magyar határmenti Együttműködési Projekt keretében).

A másik kiemelt problémakör, amelyet valamennyi véleményt nyilvánító országos nemzetiségi önkormányzat megjelölt, a nemzetiségi műsorok sugárzási sávjának változása a közmédiában. A válaszadók kiemelték, hogy a nemzetiségi közösségek számára szóló műsorok időpontjának folyamatos változtatása lehetetlenné teszi, hogy a közösségek tagjai megszokhassák, a nekik szóló műsort milyen időpontban találják meg rendszeresen. A nemzetiségi műsorok sugárzási időpontjával kapcsolatos hasonló probléma a műsorok áthelyezése a kora reggeli, hajnali időpontra, illetve az ismétlés kora délutáni műsorsávja. A tipikusan vidéki, nemzetiségi tájterületeken élő nézők életmódja, munkavégzése nem teszi lehetővé, hogy hétköznapi kora délután a televízió elé üljenek. Az ismétlés „nézhetőségét” tovább rontja, hogy arra a Duna World csatornán kerül sor, amely csak kábelhálózaton vagy műholdvevőn keresztül fogható, földi sugárzásban nem.

A nemzetiségi műsorok sugárzási sávjának változásával kapcsolatban az MTVA vezérigazgatója levelében az alábbiakról számolt be: *„A televíziós adások sugárzási helyének és időpontjával kapcsolatban megjegyezni kívánjuk, hogy a messzemenőkig figyelemmel voltunk a nemzetiségek képviselőinek jelzéseire. Ugyanis az ismétlések helyét és időpontját éppen a Duna Médiaszolgáltató Nonprofit Zrt. vezérigazgatója és a nemzetiségi szószólók között folyt parlamenti egyeztetésen elhangzottaknak megfelelően került meghatározásra. (...) Az MTVA nem tervezi a nemzetiségi anyanyelvű műsorok sugárzása, valamint azok ismétlése vonatkozásában változtatást. Természetesen amennyiben a nemzetiségek képviselői konkrét igényt fogalmaznak meg ezzel kapcsolatban, arról nyitottak és készek vagyunk az egyeztetésre.”*

A Nemzetiségi Ügyekért Felelős Tematikus Munkacsoport ülésén az MTVA delegált szerkesztője az adásidőpontokkal kapcsolatban kiemelte, hogy a kutatások és az általános tapasztalatok alapján az emberek többsége napjainkban már nem a tévét nézi, nagyon sok fiatal az interneten tekinti meg az adásokat, ezzel kapcsolatban tőlük is kapnak visszajelzéseket.⁷⁰

⁶⁹ A Kormány B/2160. számú beszámolója. 54. o.

⁷⁰ Emberi Jogi Munkacsoport Nemzetiségi Ügyekért Felelős Tematikus Munkacsoport, 2017. november 8. (a továbbiakban: Nemzetiségi Ügyekért Felelős Tematikus Munkacsoport ülése). 3. o.

Személyes találkozásunk során a nemzetiségi közmédia általános helyzetéről az MTVA vezérigazgatója azt mondta, hogy egyre jobban beépülnek az M1 hírfolyamába is a „nemzetiségi vonatkozású hírek”, de erre vonatkozó statisztikai adatokról sajnos kérésemre sem tudott beszámolni, mivel álláspontja szerint a műsorkészítés technikai jellemzőiből eredően nem is megoldható ilyen statisztika készítése. Hangsúlyozta ugyanakkor, hogy a nemzetiségi műsorok tartalma az egyes szerkesztőségek felelőssége, abba sem az MTVA, sem a DMSZ, sem a nemzetiségi önkormányzatok, a nemzetiségek választott képviselői, szószólói nem szólhatnak bele. A műsorok tartalmát csak a Közszolgálati Testület vizsgálhatja. A nemzetiségek médiareprezentációjára vonatkozó komplex műsortartalom-elemzés az NMHH által utólag lefolytatott, éves gyakorisággal megjelenő – az előbbi fejezetben részletesen bemutatott – tanulmányaiból ismerhető meg.

Az MTVA vezérigazgatója válaszelevelében ugyan elismerte, hogy a rendelkezésre álló forrásokból sokkal jobb színvonalú nemzetiségi műsorokat is lehetne készíteni, de véleménye szerint ez kizárólagosan a nemzetiségi szerkesztőségek feladata, illetve felelőssége. Megítélése szerint egy átfogó nemzetiségi médiastratégia kidolgozásában a meghatározó kezdeményező szerepet nem a közmédiának, hanem a nemzetiségeknek kellene betölteniük. Hozzátette ugyanakkor azt is, hogy az MTVA évek óta szorgalmazza, hogy a helyi televíziók vegyék át bemutatásra a nemzetiségi műsorokat a közmédiától, de sajnos a helyi televíziók részéről erre nincs fogadókészség, annak ellenére sem, hogy ezt az MTVA térítésmentesen kínálja számukra.

3. Szervezeti kérdések, intézményi háttér és infrastrukturális adottságok

A Kormánybeszámoló szerint a nemzetiségi műsorok 2015-től kezdődően kisebb részben belső gyártásban Budapesten, nagyobb részben külső gyártásban, Pécsen, Szegeden, Szombathelyen és Budapesten készültek.

A megkeresésemre választ adó országos nemzetiségi önkormányzatok csaknem mindegyike a nemzetiségi műsorkészítés feltételeinek egyértelmű és jelentős romlásáról számolt be, amit nemzetiségi jogok súlyos sérelmeként értékeltek. A nemzetiségek képviselői szerint a nemzetiségi közszolgálati műsorkészítés jövője szempontjából létkérdés a szervezeti önállóság megteremtése és a személyi feltételek biztosítása.

Több nemzetiség kifogásolta, hogy a műsorkészítés „kiszervezése” külsős műsorgyártó vállalkozások felé azt eredményezte, hogy nem az adott nemzetiséghez tartozó szerkesztő rendelkezik az anyagi erőforrások felett, így előfordul, hogy az adott nemzetiség számára fontos eseményről a lehetőségek szűkössége miatt (stáb, utazás, technikai felszerelések stb.) egyáltalán nem készül beszámoló. A Nemzetiségi Média Fórum alkalmával médiaszakemberek arról számoltak be, hogy a műsorkészítés kiszervezését külső vállalkozások részére két nézőpontból érdemes vizsgálni. Ez a változás egyrészt azzal a pozitív eredménnyel járt, hogy sok esetben valóban javultak a műsorkészítés technikai eszközfeltételei a korszerű digitális eszközök használata révén – így például a Slovenski utrinki magazinműsor a kiszervezést követően jobb technikai feltételek mellett, HD minőségben készülhet –, ez a körülmény azonban nem ellensúlyozza azt a számottevő negatívumot, hogy a kiszervezés által bevont vállalkozások profitorientáltan működnek, vagyis számukra a nyereséges működés az elsődleges szempont, nem pedig az adott nemzetség identitásának megőrzése, támogatása. A német nemzetiségi képviselő a

---

http://emberijogok.kormany.hu/download/d/6d/12000/Emlekezteto_2017_11_08_nemzetisegi%20ugyekert%20f%20elelos%20TMCS.pdf

Nemzetiségi Ügyekért Felelős Tematikus Munkacsoport ülésén és az Országgyűlés Magyarországi Nemzetiségek Bizottsága ülésén is többször tiltakozott a döntés ellen, részletesen felvázolva annak rövid- és hosszú távon egyaránt súlyos következményeit.

Különösen kritikus kérdés és rendszeresen visszatérő aggály a Magyar Televízió Pécsi és Szegedi Körzeti Stúdióinak megszüntetése, illetve munkájuk átszervezése. A nemzetiségi közösségek képviselői, valamint a Nemzetiségi Média Fórumon résztvevő több nemzetiségi médiaszakember a hatékonyságot rontó tényezőként értékelték a regionális stúdiók korábbi működésének radikális átalakítását. Tekintettel a területért korábban felelős MTVA főszerkesztő tiltakozására valamint az érintett médiaszakemberek érdekeinek védelmére – nem volt lehetőségem személyesen is ellátogatni az említett stúdiókba és megismerni azok infrastrukturális, valamint személyzeti helyzetét, így a kérdést Dombai Tünde,⁷¹ valamint Babiczky László és Dunavölgyi Péter⁷² írásai alapján rekonstruálom, akik a változásokat részletesen dokumentálták. Az alábbiakban az ő munkájukra támaszkodva elevenítem fel az eseményeket.

A regionális stúdiók bezárása, illetve tevékenységük átszervezése 2011-ben kezdődött, majd 2012 decemberétől folytatódott. 2015. március 15-én, a magyar sajtó napján búcsúztak a Szent Mór utcai épülettől a pécsi rádió egykori munkatársai: évtizedekig ott volt a Magyar Rádió regionális stúdiójának az épülete és utoljára ezen a napon szólt innen adás. A településen három korábbi újságíró maradt, a tartalomszolgáltatást és a technikai háttérrel attól kezdve az MTVA külsős gyártókkal biztosította. Az archívumok elhelyezésével és hasznosításával kapcsolatban kezdetben komoly vita alakult ki a kezelő MTVA és pécsi partnerei között, ezt azonban viszonylag gyorsan sikerült rendezni. Nem sikerült megoldani azonban a pécsi stúdió technikai adottságaival kapcsolatos helyzetet: az érintett szakemberek, valamint a német nemzetiségi képviselő és Németország magyarországi nagykövete több alkalommal is felháborodásának adott hangot a stúdió helyszínével, állapotával és felszereltségével kapcsolatban. Tapasztalataik szerint az eszközpark elavult, a rendelkezésekre álló helyiségek szűkösek és nem praktikus elrendezésűek. A Magyar-Német Kulturális Vegyes Bizottság ülésén 2017-ben és 2018-ban külön is felvetették a témát.

A Szegeden működő regionális stúdiókat – a Kálvária téri körzeti tévéstúdió és a Stefánia utcán lévő rádió – ugyancsak 2015. március 15-én zárták be. Az épületeket az MTVA visszaadta az államnak, a munkatársak egy részét pedig Budapestre hívták, mások a Kossuth Lajos sugárúton berendezett új tévé- és rádióstúdióban, az úgynevezett „szegedi gyártóbázison” kaptak munkát. A helyszínen két egykori tévés gyártásvezető által alakított cég működik, amelyek külön szerződést kötöttek az MTVA-val. A műszaki szakemberek a vállalkozás alkalmazottai lettek, a szerkesztők pedig – akik román és szlovák nemzetiségi műsorokat gyártottak, illetve hírműsorokhoz szállítottak anyagot – közvetlenül az MTVA dolgozói maradtak.

A leépítések során a két stúdióban összesen 31 alkalmazottnak szűnt meg a korábbi munkaviszonya. A régi technikai berendezések és speciális eszközök a régi stúdiókból Budapestre kerültek, ott szortírozták és selejtezték azokat, a hozzáférhető információk szerint csak egy részük került ismét felhasználásra. Az archívumokat a fővárosba szállították és technikailag megfelelő körülmények között tárolják, digitalizálásukat megkezdték.

---

⁷¹ DOMBAI Tünde: Szegedi körzeti stúdió: „utolsó bástya voltunk”. https://www.delmagyar.hu/szeged_hirek/szegedi_korzeti_studio_utolso_bastya_voltunk/2421270/

⁷² BABICZKY László – DUNAVÖLGYI Péter: Lakat a televízió stúdiókon I. és II. https://dunavolgyipeter.hu/televizio_tortenet/esemenyek_emlekek_dokumentumok_a_hazai_televiziozas_tortenetebol/lakat_a_televizio_studiokon_ii_resz

Jelen elvi állásfoglalásom lezárásának idején mindkét stúdiót a Medimédia Kft. üzemelteti, amelynek fő tevékenysége rádió-és televízió műsorok gyártása, filmkészítés. A társaság 2015. március 16-tól az MTVA egyik vidéki partnere, egyben külső beszállítója. A honlapon található leírás alapján a Medimédia Kft. a Szegedi és Pécsi Regionális Stúdió bezárása után az ott készülő műsorok gyártását és az ott dolgozó munkatársak többségét átvette, „*próbálva a regionalitás és a vidék megjelenési lehetőségeit továbbvinni és lehetőség szerint erősíteni a médiában*”. A leírás szerint jelenleg 20 alkalmazottal és a feladatokhoz mérten külsős vállalkozókkal készítik a műsorokat. Mindkét városban új székhelyen, teljesen új „full HD” technikai rendszert alakítottak ki a mai technikai igényeknek megfelelően.⁷³ A Medimédia Kft. készíti:

- a horvát, német, román, szlovák és szerb nemzetiségi rádióműsorokat (MR4 Nemzetiségi Rádió, 120 perc/nemzetiség/nap);
- a szlovák és román műsorokat Szegeden, a német és horvát műsorokat Pécsen (Duna Televízió, 26 perc/nemzetiség/hét);
- az Alpok-Duna-Adria magazinműsort (Duna Televízió, 2 x 26 perc/hó);
- a Kvartett – a Visegrádi Négyek régióinak magazinműsorát (Duna Televízió, 2 x 26 perc/hó);
- Szegeden az m1 hírcsatorna számára állandó tudósítói stábot biztosít;
- az MTVA vallási és kulturális műsorai, valamint az m4 Sport számára folyamatosan készít anyagokat.

A nemzetiségi közösségek képviselői, valamint a Nemzetiségi Média Fórumon résztvevő több nemzetiségi médiaszakember álláspontja szerint a regionális stúdiók megszüntetésével, összevonásával, átszervezésével olyan nemzetiségi szakmai műhelyek szűntek meg és alakultak át „hírgyártó üzemekké”, amelyek korábban az adott nemzetiségek kulturális identitása megőrzésének, ápolásának valódi központjai voltak. Nem csak hír- és magazinműsorokat készítettek, hanem dokumentumfilmeket is, amelyekkel sokszor az utolsó pillanatban örökítettek meg a kihalás szélén álló nemzetiségi tradíciókat, szakmákat, népszokásokat vagy nyelvemlékeket, nyelvjárási elemeket.

A nemzetiségi stúdiók és szerkesztőségek helyzetéhez kapcsolódóan egyes nemzetiségi közösségek (például a nyugati országhatár mentén élő szlovének, illetve gradistyei horvátok) arról számoltak be, hogy az MTVA forgató stábjai finanszírozási nehézségek miatt több esetben sem tudtak elmenni a helyi rendezvényekre, mert messze voltak a pécsi stúdiótól, a vas-zalai régióban pedig nincs MTVA stáb.

A fentieket az MTVA által delegált nemzetiségi szerkesztő is megerősítette, kijelentve, hogy a kollégák „*rosszabb feltételek között dolgoznak, mint korábban. Annyival jobb helyzetben vannak, mint a pesti kollégák, hogy egy hetes dispojuk van, nem kettő. Nem egyszerű a dolguk, mert nem azonosak a feltételek Budapesten és vidéken.*”⁷⁴

A nemzetiségi közösségek vezetői egyöntetűen kifejezték az igényüket, amely szerint a helyi nemzetiségi közösségből származó tudósítók által, helyi stúdiókban készített műsorokra volna szükség. Jelezték továbbá azt is, hogy az újabb anyagok elkészítése mellett az elmúlt évtizedek során felhalmozott archív anyagok teljes digitalizálását is mielőbb kivitelezni kell.

---

⁷³ <http://www.medimedia.hu/#rolunk>

⁷⁴ Nemzetiségi Ügyekért Felelős Tematikus Munkacsoport ülése. 5. o.

A műsorkészítés „kiszervezése” kapcsán az MTVA vezetői szerint legmagasabb szakmai színvonalú feladatellátás továbbra is biztosított, ennek egyik kiemelt indikátora, hogy az elmúlt években nem történt semmilyen forgatási lemondás vagy meghívás visszautasítása. A belső szerkesztői állománytól az MTVA vezetése felé nem érkezett jelzés a kapacitás elégtelenségére vagy rendszeresen elmaradó forgatásokra. A pécsi és szegedi stúdiók vonatkozásában külön is jelezték, hogy az elmúlt két évben nem volt olyan forgatási igény, amit az MTVA ne teljesített volna. Szombathely vonatkozásában az MTVA vezérigazgatója külön hangsúlyozta, hogy az ottani kollégák számára egy külön autó áll rendelkezésre a forgatásokhoz és terepszemlékhez, így nincs tudomása arról, hogy a vasi régióban forgatást mondtak volna le, vagy forgatási meghívást visszautasítottak volna. *„Az MTVA meggyőződése, hogy a nemzetiségi szerkesztőségek hatékony működéséhez a szükséges erőforrások rendelkezésre állnak, a műsorkészítés kiszervezése óta az infrastrukturális feltételek jobbak lettek, a magas színvonalú műsorkészítéshez szükséges humán és technikai feltételek adottak. Fentiek alapján intézkedést ezzel kapcsolatban az MTVA nem tervez.”*

A szerkesztőségeket érintő létszámleépítések, illetve a stúdiók megszüntetése-összevonása, a technika kiszervezése kapcsán felmerült nemzetiségi panaszokat a közmédia vezetői nem fogadják el, ezeket a lépéseket szerintük gazdasági racionalitás indokolta és nem érintik hátrányosan a műsorkészítés színvonalát.

A Szerb Országos Önkormányzat határozott véleménye szerint az MTVA egyoldalúan felrúgta az MTV és az országos nemzetiségi önkormányzatok közötti 2000/2001-es együttműködési megállapodást ezért a rádió és televízió műsorok helyzete és a műsorkészítés feltételei hosszabb ideje folyamatosan és drasztikusan romlanak. Erre tekintettel a Szerb Parlament illetékes bizottsága már foglalkozott azzal a – szerb-magyar kétoldali kisebbségvédelmi egyezmény végrehajtását ellenőrző Magyar-Szerb Kormányközi Kisebbségi Vegyes Bizottság jegyzőkönyveiben is rögzített – problémával, amely a magyarországi szerb műsorkészítés feltételeinek romlására vonatkozott.

Az országos nemzetiségi önkormányzatok vezetői egybehangzóan kifogásolták a rádiós műsorszórás tekintetében, infrastrukturális hiányosságnak azt, hogy a nemzetiségi műsorok sugárzása olyan középhullámú frekvenciákon történik, amelyek a jelenleg forgalomban lévő rádiókészülékekkel nem, vagy csak rossz minőségben foghatók.

A Nemzetiségi Ügyekért Felelős Tematikus Munkacsoport ülésén az MTVA delegált szerkesztője is kifejtette, hogy a középhullámú frekvenciára sok panasz van, mert nem fogható mindenhol, ezért továbbra is folyamatosan próbálják elérni, hogy az MR4 Nemzetiségi rádió számára egy jobb frekvencia legyen hozzáférhető.⁷⁵

A középhullámú AM adók műszaki jellemzője a nappal stabil vételi lehetőség, napnyugtától napkeltéig azonban távoli adók zavarhatják. Ezért nappal helyi, éjjel távoli vételt tesz lehetővé. Az AM-rádiófrekvenciás hullámok a Föld görbületét követik és visszaverődnek az ionoszféráról, ezért a lefedettség kevésbé érzékeny a földrajzi körülményekre, kevesebb, kisebb teljesítményű adóberendezéssel hatékonyabb vétel érhető el nagyobb területen.

Az URH FM adók ezzel szemben a fényhez hasonló, egyenes vonalban terjedő rádióhullámok miatt a vevőantennának mindig látnia kell az adót, ezért a jó minőségű vételhez minél magasabbra kell helyezni az adóantennát. A Föld görbülete miatt kizárólag 100 kilométeres sugarú körzetnél kisebb területek fedhetők le FM-rendszerrel, emiatt az országos lefedettséghez több, nagyobb teljesítményű, magasra helyezett adóberendezésre van szükség.

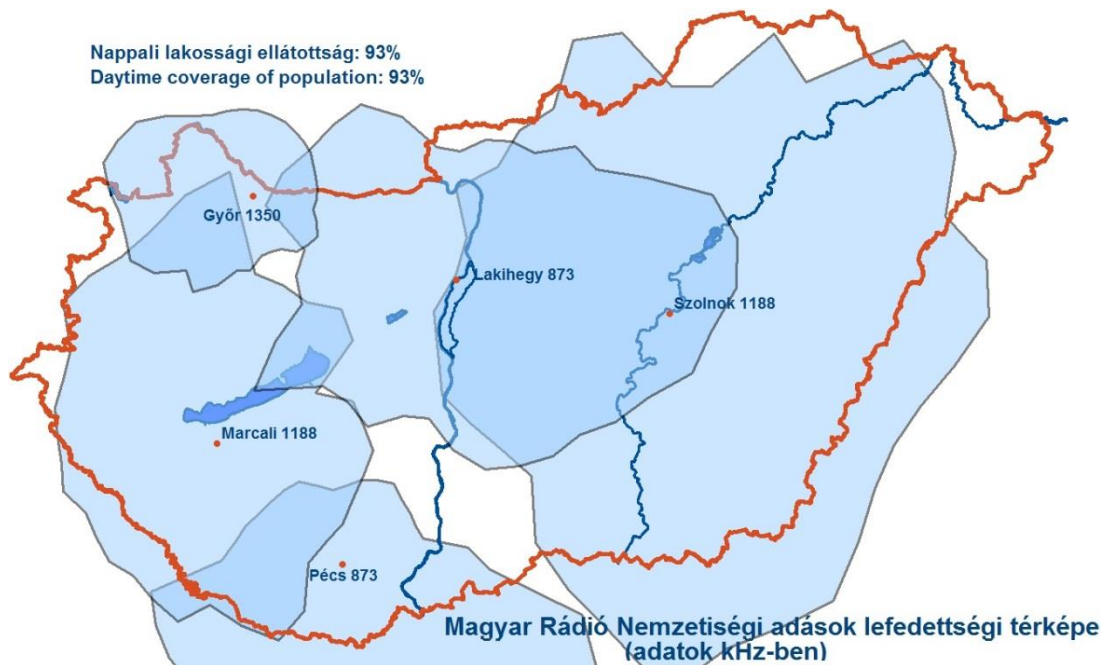
---

⁷⁵ Nemzetiségi Ügyekért Felelős Tematikus Munkacsoport ülése. 3. o.

Az MTVA vezérigazgatója hangsúlyozta, hogy a lefedettség tervezésénél szempont volt az, hogy az alap a határon túl is biztosítani tudja a lefedettséget, erre pedig a középhullámú sáv a legalkalmasabb. Az MR4 Nemzetiségi rádió az analóg földi műsorszórás keretében, a középhullámú sávban, az alábbi frekvenciákon érhető el:

- Szolnok 1188 kHz,
- Lakihegy: 873 kHz,
- Győr: 1350 kHz,
- Marcali: 1188 kHz,
- Pécs: 873 kHz.

Az URH sávban a MR4 Nemzetiségi rádió műsora tehát egyáltalán nem érhető el, a középhullámú terjedés sajátosságai miatt pedig napnyugtától napkeltéig terjedő időszakban a középhullámú vételi lehetőség beszűkül. Fontos azonban hangsúlyozni, hogy nap közben az elérés optimális, és amint az alábbi ábrán is jól látható, a műsorszórási lefedettség közel 100%-os.

Az MTVA vezérigazgatójának véleménye szerint a legtöbb rádiókészülék alkalmas a középhullámú vételre, bár elismeri, hogy az újabb, DAB-vételre (Digital Audio Broadcasting) is alkalmas modern készülékekben már nincs középhullámú sáv. Jelezte ugyanakkor, hogy az MR4 Nemzetiségi rádió műsora egész Európában fogható műholdról, illetve az interneten keresztül az egész világon. Az MTVA jövőre vonatkozó tervei szerint „a Nemzetiségi rádió programjának sugárzása tervezve van a digitális földi műsorszórás (DAB) multiplexébe. A jelenleg működő, Budapest és környékét lefedő (30%-os lakossági lefedettség) teszt-sugárzásba komolyabb műszaki előkészítés nélkül beilleszthető, a hálózat kiépítése után az egész országban elérhetővé válik.”

Személyes megbeszélésünk alkalmával egy további kérdés is felmerült: a Közzolgálati Testület elnöke és a DMSZ vezérigazgatója arról tájékoztatott, hogy a korábbi nemzetiségi műsorok archiválásának nagy a személyi erőforrás igénye, korábban erre a feladatra diplomás közfoglalkoztatottakat alkalmaztak, ezt a konstrukciót megfelelőnek ítélték, és e megoldás további folytatását hasznosnak vélték.

4. Személyi állomány és utánpótlás

Az országos nemzetiségi önkormányzatok válaszleveleiben a legtöbbit említett probléma a nemzetiségi szerkesztőségek munkatársait érintő súlyos létszámcsökkentés, amelyet valamennyi nemzetiség rendkívül negatívan értékelt. Valamennyi válaszadó országos önkormányzat elnöke jelezte, hogy elégtelennek tartják a jelenleg rendelkezésre álló nemzetiségi műsorkészítői létszámkereteket, továbbá hangsúlyozták a személyi feltételek biztosításának fontosságát és annak szoros összefüggését a minőségi és kiegyensúlyozott nemzetiségi műsorkészítéssel, valamint ennek érdekében kiemelték a megszüntetett státuszok visszaállításának, növelésének szükségességét (például ruszin nemzetiségi adások szerkesztői állása). A nemzetiségi közösségek sérelmezték, hogy bár az MTVA vezetőivel voltak egyeztetések e tárgyban, ezek eredménytelenül zárultak. Hiányolták továbbá az MTVA részéről a nagyobb rugalmasságot, a dolgozók képzését, utánpótlásának biztosítását illetően.

A Magyarországi Németek Országos Önkormányzata külön is jelezte, hogy szerkesztőik az MTVA munkatársai, akik nagyon leterheltek. A korábbi hat szerkesztő helyett jelenleg csak négy dolgozik, közülük is csak három foglalkozik szűkebb értelemben nemzetiségi műsorkészítéssel, mert egy fő a közéleti főszerkesztőség munkatársa. A technikai személyzet létszáma szintén rendkívül alacsony.

A Nemzetiségi Média Fórum résztvevői kiemelték, hogy a létszámleépítések és kiszervezések hatásaként összemosódtak a rádió- és a TV műsorok gyártásának keretei, sok esetben egyetlen nemzetiségi munkatárnak kell rádió- és TV műsorokat készítenie, szerkeszteni, vágnia, ami a munkatársak túlterheléséhez és szükségképpen az elkészült nemzetiségi műsorok minőségének, színvonalának romlásához vezet.

Az Nemzetiségi Ügyekért Felelős Tematikus Munkacsoport ülésén az MTVA által delegált nemzetiségi szerkesztő a nemzetiségi közmédia személyi feltételeivel kapcsolatban elmondta, hogy munkatársaik nemzetiségi kötődéssel rendelkeznek, a magyar nyelvet és a nemzetiségi nyelvet ismerniük kell. A szerkesztőségekben azonban arra nincs kapacitás, hogy minden egyes nemzetiséghez kapcsolódóan legyen belső munkatárs, de igyekeznek áthidalni ezt a problémát, hiszen van több, nemzetiségi nyelvet is beszélő munkatársuk. Elmondta továbbá, hogy a nemzetiségi szerkesztőség munkatársainak létszáma a televíziós területen 2011-ig a jelenlegi kétszerese volt, a közszolgálati médiaszolgáltatók összevonásakor azonban csoportos létszámleépítésre került sor, amelynek következtében a televíziós és a rádiós munkatársak állományai összevonásra kerültek. Álláspontja szerint ez az első években okozott némi nehézséget, hiszen a televíziós és rádiós műfaj két önálló szakma. Mára a munkatársak többsége mindkét területen megállja a helyét, a szerkesztőségekben mindenki készít tévé- és rádióműsort is.⁷⁶

Hangsúlyozta, hogy a nemzetiségi média elindult egy hosszú, több évtizedes úton, de az utánpótlással probléma van. Tapasztalatai szerint nehéz olyan fiatalokat találni, akik kommunikáció szakon végeznek és mind a nemzetiségi nyelv, mind a magyar nyelv magas szintű ismeretének birtokában vannak. Míhamarabb továbbképzéseket, kurzusokat kell szervezni olyan fiatalok részére, akiket érdekel az újságírás és a nemzetiségi nyelvet is beszélve/ vagy használva a nemzetiségi közösségekből kerülnek ki.

---

⁷⁶ Nemzetiségi Ügyekért Felelős Tematikus Munkacsoport ülése. 2. o.

A szervezeti és infrastrukturális adottságok nehézségei és hiányosságai mellett, mind a nemzetiségi közösségek vezetői, mind nemzetiségi médiaszakemberek a nemzetiségi filmalkotások (elsődlegesen nemzetiségi dokumentumfilmek) gyártásának hiányát részben a nemzetiségi szerkesztőségek munkatársait érintő súlyos létszámcsökkentésben és a nemzetiségi műsorkészítők szakmai leterheltségében látják.⁷⁷

A közmédia vezetői álláspontjának részletes ismertetése előtt fontosnak tartom hangsúlyozni, hogy az érintettek jelentősen pozitívabbnak tartják a nemzetiségi műsorkészítők helyzetét és lehetőségeit, mint maguk a nemzetiségek képviselői.

Megkeresésemre a nemzetiségi szerkesztőségek és stúdiók alkalmazottainak helyzetéről az MTVA vezérigazgatója az alábbi tájékoztatást adta: „*a Nemzetiségi, Külboni és Kiemelt Projektek Főszerkesztőség nemzetiségi műsorok készítésében résztvevő munkatársainak létszáma két részből áll össze: 38 fő munkavállaló és 20 fő polgári jogi jogviszony alapján kerül foglalkoztatásra. Ez a rádiós és televíziós műsorok esetében a következők szerint oszlik meg: a televíziós műsoroknál 25 fő munkavállalóként, 2 fő polgári jogviszony keretében, a rádiós műsoroknál: 28 fő munkavállalóként, 24 fő polgári jogviszony keretében dolgozik. (...) Az MTVA meggyőződése az, hogy a nemzetiségi közszolgálati műsorkészítés színvonala jelenleg is magas, így nincs szándékában a rendelkezésre álló külső és belső humán erőforrásokon túl további humán erőforrás biztosítása.*”

Az MTVA által a rendelkezésemre bocsátott létszámadatok nehezen értelmezhetők és ellentmondóak: ha feltételezzük, hogy az elsőként megadott 38 fő munkavállaló, illetve 20 fő szerződéses alkalmazott az összlétszámot takarja, akkor a 25 fő és 28 fő televíziós, illetve rádiós munkatárs csak abban az esetben lehetséges, ha bizonyos munkavállalók televíziós és rádiós munkakört egyszerre látnak el, ami alátámasztja nem csupán a nemzetiségek azon panaszait, hogy a műsorkészítő munkatársak túlterheltek, hanem a Tematikus Munkacsoport ülésén az MTVA által delegált nemzetiségi szerkesztő fentebb ismertetett beszámolóját is. Még ellentmondásosabb a szerződéses munkatársakra vonatkozó létszámadat: ha a Főszerkesztőség összesen 20 polgári jogi jogviszonyban álló munkatárssal dolgozik, akkor nem lehetséges a rádiós műsoroknál 24 szerződéses munkatárs alkalmazása.

A DMSZ vezérigazgatójával folytatott személyes megbeszélés során hangsúlyozta a nemzetiségi műsorok megújulásának, a műsorkészítők fiatalításának a szükségességét, abban a formában is, hogy a Közszolgálati Médiaakadémia Alapítvány képzéseire való jelentkezés lehetőségét a nemzetiségi fiatalok körében népszerűsíteni kellene.

A Kormánybeszámoló alapján, az MTVA által alapított Közszolgálati Médiaakadémia Alapítvány az MTVA tartalom-előállító munkavállalói számára esélyegyenlőségi érzékenyítő tréninget tartott,⁷⁸ amelynek fontosságát több, általam a Nemzetiségi Média Fórumra meghívott nemzetiségi médiaszakember is hangsúlyozta.

Kiemelendő, hogy „*2016 márciusában indult a 'Kapcsolódj be a közvetítésbe!' című, egy éves szakmai gyakorlatra szóló ösztöndíjprogram hat fővel. Az ösztöndíj célja, hogy a fiatalok szakmai gyakorlat keretében ismereteket szerezzenek a média világról, betekintést nyerhessenek a televízió munkájába, aktív tagjai lehessenek az ott zajló munkafolyamatoknak. A program hozzájárul a fiatal, leendő roma értelmiség személyes és szakmai fejlődéséhez, identitásuk megőrzéséhez, médiatapasztalataik bővítéséhez. A programot Balog Zoltán, az emberi erőforrások miniszterének kezdeményezésére az MTVA és a Nemzeti Kulturális Alap indította el*

⁷⁷ A nemzetiségi filmalkotásokról részletesen ld. A Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó biztoshelyettes 4/2018. elvi állásfoglalása a nemzetiségi kulturális autonómia érvényesülése a hazai filmművészet és filmgyártás területén.

⁷⁸ A Kormány B/2160. számú beszámolója. 57. o.

*hátrányos helyzetű, elsősorban roma fiatalok számára. Az MTVA a gyakorlati helyet és a képzést biztosította a gyakornokok számára. A gyakornoki program végén két fővel az MTVA munkaviszonyt létesített, ők a beszámoló összeállításakor az M1 Csatornaigazgatóságán végezték munkájukat. Az ösztöndíj összege 200 000 Ft/fő/bónap, melyre 18 és 30 év közötti, középfokú végzettséggel rendelkező, hátrányos helyzetű fiatalok pályázhatnak.*⁷⁹

5. Finanszírozási környezet

A Közzolgálati médiaszolgáltatás támogatására Magyarország 2014-2019 között jelentős anyagi forrásokat bocsátott rendelkezésre.

Közzolgálati médiaszolgáltatás támogatása (M Ft-ban)					
2014	2015	2016	2017	2018	2019
69 861,0	69 861,0	69 861,0	70 140,4	71 262,6	73 044,2

Az érintett költségvetési törvényekben és a nyilvánosan hozzáférhető dokumentumokban nem találtam arra vonatkozó információt, hogy a fenti körben mekkora összeget fordítottak kifejezetten nemzetiségi tartalmak előállítására.

A magyarországi nemzetiségek magas szintű választott képviselői és a Nemzetiségi Média Fórumon részt vevő médiszakemberek is egyhangúan kifogásolták, hogy a közzolgálati médiaszolgáltatás nemzetiségi tartalmára szánt költségvetési források nem jelennek meg önálló költségvetési sorként, illetve a közmédia költségvetésén belül sem kerülnek elkülönítésre. Így nem pontosan átlátható az, hogy az állam milyen forrásokat fordít a nemzetiségek közmédiában történő megjelenésének támogatására. Ez különösen arra tekintettel visszás, hogy az Njt. kifejezetten biztosítandó elemként határozza meg „a nemzetiségi közzolgálati műsorkészítés önálló szervezeti és költségvetési alapját”.⁸⁰

Személyes megbeszélésünk során ehhez kapcsolódva a DMSZ vezérigazgatója elmondta, hogy éves szinten a nemzetiségi műsorok költségvetési kerete meghaladja az 1 milliárd forintot, amely összhangban van a Kormánybeszámoló fent már idézett adataival.⁸¹

Az Nemzetiségi Ügyekért Felelős Tematikus Munkacsoport ülésén a Srpski Forum képviselője kifejtette, hogy annak ellenére, hogy a közzolgálati médiában új csatornák indultak be és ennek következtében megnövekedett a műsoridő, valamint a közzolgálati médiára költött költségvetési források is megsokszorozódtak, a nemzetiségi műsorok terjedelemben, műsorkészítési feltételekben, pénzügyi eszközökben nem fejlődtek arányosan a közzolgálati médiával.⁸²

A fenti problémákkal párhuzamosan komoly kérdésként jelenik meg a „komplementer” nemzetiségi média, vagyis a sajátképzésű és önálló fenntartású médiaszolgáltatás helyzete és finanszírozásának adottságai is. Vizsgálatom során ugyanis több nemzetiségi vezető és médiszakember kifejtette, hogy a nemzetiségi tulajdonú média csak csírájában van meg, amelynek fejlesztése nélkülözhetetlen, azonban tartós állami költségvetési támogatás nélkül, kizárólag nemzetiségi pénzeszközök bevonásával lehetetlen.

⁷⁹ Uo.

⁸⁰ Njt. 45. § c) pont.

⁸¹ A Kormány B/2160. számú beszámolója. 53. o.

⁸² Nemzetiségi Ügyekért Felelős Tematikus Munkacsoport ülése. 5-6. o.

Ezzel összefüggésben a Kormánybeszámolóban az alábbiak olvashatók: „A központi költségvetés továbbra is anyagi forrásokat biztosít a nemzetiségek anyanyelvű újságjainak a megjelenítésére. (...) 2011-től a nemzetiségi lapok – a nemzetiségek országos terjesztésű, anyanyelvű újságjai – állami támogatása beépült az országos nemzetiségi önkormányzatok költségvetésébe, így az egyes médiaműhelyek a költségvetési támogatáshoz közvetlen módon, pályázatás nélkül juthatnak hozzá. A nemzetiségek anyanyelvű újságjai mellett költségvetési támogatást kapott a Barátság című interetnikus – valamennyi nemzetiséggel foglalkozó – folyóirat is.”⁸³

Országos nemzetiségi önkormányzat	Évi költségvetési támogatás (M Ft-ban)					
	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Bolgár Országos Önkormányzat és Média	43,7	55,2	55,2	70,2	70,2	84,2
Magyarországi Görögök Országos Önkormányzata és Média	44,9	62,9	62,9	70,9	70,9	85,2
Országos Horvát Önkormányzat és Média	144,5	178,0	178,0	181,6	181,6	217,9
Országos Lengyel Önkormányzat és Média	47,0	54,0	72,0	84,5	84,5	101,4
Magyarországi Németek Országos Önkormányzata és Média	214,1	256,9	256,9	294,0	294,0	352,8
Országos Örmény Önkormányzat és Média	42,5	52,5	52,5	57,7	57,7	69,2
Országos Roma Önkormányzat és Média	267,2	361,2	361,2	361,2	361,2	433,4
Magyarországi Románok Országos Önkormányzata és Média	89,6	107,5	107,5	137,5	137,5	165,0
Országos Ruszin Önkormányzat és Média	36,1	59,6	59,6	67,3	67,3	80,8
Szerb Országos Önkormányzat és Média	78,7	100,7	100,7	119,8	119,	143,8
Országos Szlovák Önkormányzat és Média	128,0	151,0	151,0	166,0	166,0	199,2
Országos Szlovén Önkormányzat és Média	64,0	80,0	80,0	88,0	88,0	105,6
Ukrán Országos Önkormányzat és Média	36,2	62,2	62,2	77,4	77,4	92,9
Országos önkormányzatok támogatása összesen:	1 236,5	1 581,7	1 599,7	1 776,1	1 776,1	2 131,4

⁸³ A Kormány B/2160. számú beszámolója. 56. o.

6. Párbeszéd a nemzetiségi vezetők és a közmédia vezetői között

Az országos nemzetiségi önkormányzatok elnökei arra az írásbeli megkeresésben feltett kérdésekre, miszerint mit tartanak a jelenlegi helyzetben a legkomolyabb kihívásnak, illetve megoldandó feladatnak a nemzetiségi jogok médiában történő érvényesülésével, illetve a közszolgálati média nemzetiségi műsorkészítésével kapcsolatban, egyöntetűen a következetes, rendszeres és holisztikus szemléletű együttműködés hiányát jelölték meg.

Csaknem minden nemzetiség a fő problémák között említette a nemzetiségek képviselői és az MTVA közötti egyeztetés, a konstruktív párbeszéd hiányát. A nemzetiségek képviselői szerint az MTVA nem vonta és továbbra sem vonja be őket a közszolgálati nemzetiségi médiaszolgáltatással kapcsolatos változások kidolgozásába, így a fent említett stúdió- és szerkesztőség-összevonásokról, létszámleépítésekről, illetve műsorsáv-változásokról kész tényként értesültek, semmiféle lehetőséget nem kaptak az őket érintő tervek véleményezésére, befolyásolására.

A Nemzetiségi Média Fórumon részt vevő nemzetiségi médiaszakemberek is felhívták a figyelmet a valódi párbeszéd hiányára, amelyet konkrét példákkal támasztottak alá. Ismétlődő panaszként fogalmazódott meg, hogy a közmédia vezetése formálisan ugyan kikéri a nemzetiségi önkormányzatok véleményét bizonyos kérdésekben, azonban a tényleges döntések nemzetiségi érdekek, igények valódi meghallgatása nélkül születnek. A Nemzetiségi Kultúrák Napja című műsort például a megjelent médiaszakemberek egyöntetűen úgy ítélték meg, hogy az kizárólag a közmédia vezetésének elképzelését tükrözi és megvalósítás során a nemzetiségi önkormányzatok szerepe pusztán a műsorkészítés infrastrukturális kiszolgálására korlátozódik (helyszín, ellátás biztosítása a műsorkészítők részére stb.).

Az álláspontokban megfigyelhető különbséget jól jelzi, hogy a DMSZ vezérigazgatója személyes találkozásunkkor a fenti műsort a közmédia és a nemzetiségi közösségek közötti hatékony együttműködés sikereként mutatta be. Többek között elmondta, hogy a 2017. május 21-i műsor nagy sikerrel zárult: a felmérések szerint 764 ezer nézője, illetve hallgatója volt. Álláspontja szerint a műsor előkészítése során javaslatokat és együttműködést kértek a magyarországi nemzetiségek választott képviselőitől, és bár nem mindenhol kaptak választ, de voltak sikeres együttműködések. Azt is elmondta, hogy próbáltak a korábbi kritikák alapján azon változtatni, hogy ne csak gasztronómia és folklór legyen a műsorban, így többek között volt művészeti, irodalmi, oktatási téma is (például hírességek, akikről nem közismert, hogy nemzetiséghez tartoznak).

Az Nemzetiségi Ügyekért Felelős Tematikus Munkacsoport ülésén a nemzetiségi és civil társadalmi kapcsolatokért felelős helyettes államtitkár – egyben a Tematikus Munkacsoport elnöke – a jelenlévők konstruktív, megértő és segítőkész hozzászólásait megköszönve megjegyezte, hogy a médiával kapcsolatban folyamatosan fennállnak a nemzetiségek kifogásai az elmúlt időszakban, erre tekintettel a Kormány megpróbálja a témát folyamatosan napirenden tartani.

A Magyarországi Németek Országos Önkormányzatának véleménye szerint a fenti helyzet megoldása érdekében fontos lenne, hogy átfogó és egyúttal hosszú távú kulturális koncepció szülessen, illetve legyen világos „kulturális küldetés” a műsorgyártás mögött, amelyet a közszolgálati műsorszolgáltató szakemberei és az érintett közösségek együtt dolgoznak ki. Az Országos Lengyel Önkormányzat álláspontja szerint a probléma hatékony megoldása érdekében szükséges volna egy megfelelő érdekérvényesítési és egyeztetési mechanizmus létrehozása.

Ilyen egyeztető fórumként kívánt működni az Országgyűlés Magyarországi nemzetiségek bizottsága, amely számos alkalommal tűzte napirendjére a nemzetiségek közmédiában való megjelenésének témáját. Ezen alkalmak során több esetben is sor került a közmédia egyes vezetőinek meghallgatására. Az üléseken a szószólók részéről megfogalmazott nehézségek, panaszok összecsengtek az országos nemzetiségi önkormányzatok által felém jelzett problémákkal, így a bizottsági ülések valóban megfelelő fórumot kínálhattak azok megbeszélésére. A közmédia vezetői által 2015-2018 során a bizottsági üléseken adott tájékoztatások, válaszok tekintetében az alábbi összegző megállapítások tehetők:

- a közmédia vezetői minden esetben támogatásukról biztosították a nemzetiségek képviselőit, panaszaik orvoslását ígérték;
- a nemzetiségek által hiányolt érdemi párbeszédre a közmédia vezetői elvben nyitottak voltak, a gyakorlatban azonban az MTVA által hozott intézkedések előkészítésébe a nemzetiségek képviselőit szervezett formában továbbra sem vonták be.

Megkeresésemre a közszolgálati médiaszolgáltató vezetői az érdemi párbeszéd hiányával kapcsolatban elmondták: megállapítható, hogy az MTVA vezetése e tekintetben is részben a nemzetiségi közösségek vezetőitől eltérően ítéli meg a fennálló helyzetet, részben pedig a nemzetiségek képviselőinek rója fel, hogy az egyeztetési készség az ő részükről nem áll fenn. Kiemelten hangsúlyozták, hogy a közmédia nem kap információt a nemzetiségi vezetőktől az aktuális programokkal, témákkal, rendezvényekkel kapcsolatban, bár az MTVA – a szerkesztői szabadság elsődlegessége érvényesítésének elvét szem előtt tartva – továbbra is nyitott a nemzetiségektől, valamint azok választott vezetőitől érkező információkra és javaslatokra.

Elfogadva azt, hogy az aktuális programokkal, témákkal kapcsolatban valóban javítandó lehet a nemzetiségektől a közmédia felé irányuló kommunikáció, hangsúlyozni kell, hogy a vezérigazgatóhoz intézett írásbeli megkeresésben megfogalmazott kérdés nem az ilyen jellegű (aktuális, műsorkészítési) egyeztetés hiányára irányult, hanem a nemzetiségi közmédia egészét érintő koncepcionális, a műsorstruktúrát, átszervezéseket illető kérdésekre. Bár az MTVA vezetése, a vezérigazgató válasza szerint sem a létszámgazdálkodásban, sem a műsorstruktúrában nem tervez a közeljövőben változásokat, fontos hangsúlyozni, hogy a nemzetiségi önkormányzatok, a nemzetiségi képviselő és a szószólók elsősorban a nemzetiségi közmédiára vonatkozó ezen általános és átfogó jellegű ügyekben igényelnék az MTVA vezetése részéről az egyeztetésre és konzultációra való készséget.

Pozitívumként értékelendő és a nemzetiségek igényeivel is összecseng a DMSZ vezérigazgatójának álláspontja: személyes találkozásunk alkalmával hangsúlyozta a folyamatos párbeszéd szükségességét a közmédia vezetése, a szerkesztőségek, és a nemzetiségi önkormányzatok, nemzetiségi képviselő és a szószólók között. Ezzel kapcsolatban elmondta azt is, hogy a párbeszédhez megfelelő platformokat kell teremteni, illetve kölcsönösen kijelölni a kapcsolattartó személyeket.

Ellentmondásosnak tartom ugyanakkor, hogy a nemzetiségi közmédiát érintő vizsgálatom során a közmédia vezetői nem biztosítottak lehetőséget a közmédiában dolgozó nemzetiségi szakemberek közvetlen megkérdezésére a véleményük megismerése érdekében. A DMSZ vezérigazgatója szerint az erre vonatkozó döntés az MTVA vezérigazgatójának kizárólagos kompetenciája, aki többször is aggályát fejezte ki azzal kapcsolatban, hogy az érintett munkatársaknak van-e joguk véleményt formálni a munkaadójukat érintő kérdésekben.

Válaszában több nemzetiségi közösség választott képviselője kifogásolta azt is, hogy a Közzolgálati Testület működése nem kielégítő, nem foglalkozik kellő súllyal a nemzetiségi média helyzetével, problémáival.

Az Országos Szlovák Önkormányzattól érkezett válasz kifejezetten diszkriminatívnak tartja, hogy az Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetsége (a továbbiakban: ONÖSZ) nem delegálhat külön eljárás nélkül tagot a Közzolgálati Testületbe.

A Közzolgálati Testület működésével kapcsolatban az MTVA vezérigazgatója válaszlevelében hangsúlyozta, hogy a Testület az MTVA-tól függetlenül működik, ellenőrzi a közzolgálati célok érvényesülését, így annak működésével kapcsolatos kérdésekkel közvetlenül a Közzolgálati Testülethez és a Közzolgálati Közalapítványhoz lehet fordulni.

A kérdés kapcsán külön is ki kell emelnem, hogy Közzolgálati Testület tagjainak sorában 2011. és 2014. között a Magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek országos önkormányzatai kategóriában a Szerb Országos Önkormányzat képviselőjében, 2014 – 2017. között pedig az Országos Kisebbségi Önkormányzatok Szövetsége képviselőjében Dr. Pavlov Milica jogász és újságíró, a Szerb Országos Önkormányzat korábbi elnöke vett részt tagként a Közzolgálati Testület munkájában.

A testület tagságának 2017-ben esedékes megújítása során a nemzetiségek képviselőinek delegálására nem került sor. Ennek okaival összefüggésben a szerb nemzetiségi szószóló kérdésére az Országgyűlés Magyarországi nemzetiségek bizottságának 2017. június 7-i ülésén⁸⁴ a Közzolgálati Közalapítvány Kuratóriumának elnöke elmondta, hogy bár a korábbi delegáltat szerette volna újra delegálni, de a jogvesztő törvényi határidőn belül, többszöri felszólítás és figyelmeztetés után sem tudták beadni a megfelelő dokumentumokat, tekintettel arra, hogy az ONÖSZ képviselőjének bírósági nyilvántartásba való átvezetése hiányzott. Emiatt 2017-től nem vesz részt nemzetiségi delegált a Közzolgálati Testület munkájában. Álláspontja szerint ez a helyzet sajnos 2020-ig ilyen formában állandósul, a törvény szigorú és egyértelmű, nincs mód utólagos delegálásra.

VI. MEGÁLLAPÍTÁSOK ÉS SZAKMAI JAVASLATOK

Nemzetiségi ombudsmanhelyettesként elsődleges szakmai feladatom, hogy figyelemmel kísérem a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak érvényesülését, és ezzel összefüggésben szerzett tapasztalataimról rendszeresen tájékoztatást nyújtsak, illetve felhívjam a nyilvánosság és az érintett intézmények figyelmét a nemzetiségeket érintő jogsértések veszélyére. Ennek keretében lehetőségem van arra, hogy a hatályos jogi szabályozás aggályosnak tartott elemeit és a joggyakorlat anomáliáit megvizsgáljam és azokkal kapcsolatban általános vagy konkrét javaslatokat fogalmazzak meg.

A közzolgálati médiumoknak kulcsfontosságú szerepük van a tudatos, jól tájékozott állampolgári mentalitás kialakításában, így az alapvető emberi jogokon alapuló demokratikus értékek közvetítésében is. A véleménynyilvánítás alapjoga esetükben hangsúlyosan eltolódik az intézményi oldal irányába: műsoraikban kevésbé a véleménynyilvánításhoz köthető alanyi jogok kapnak hangsúlyos szerepet, hiszen jelentős szerep hárul rájuk abban, hogy az állampolgárok számára biztosítsák mindazon információkat, amelyek szükségesek a demokratikus közvélemény

---

⁸⁴ <http://www.parlament.hu/documents/static/biz40/bizjkv40/NEB/1706071.pdf>

kialakításához. A közvélemény demokratikus jellegének pedig szükségképpen velejárója az egyenlő méltóság feltétlen tisztelete, a társadalmi problémák árnyalt és az alapjogok szellemiségében történő megközelítése. A közérdeket szolgáló közszolgálati média meghatározó jellegzetessége az univerzalitás és a kulturális felelősség: technikai és anyagi szempontból is lehetővé kell tenni a teljes lakossági hozzáférhetőséget, míg a műsoroknak tájékoztatni, oktatni és szórakoztatni is kell a társadalmi szintű kulturális konszenzuson alapuló értékek és preferenciák mentén.

A közszolgálatosság alappillére, hogy az adott médium köteles független, objektív és értéksemleges tájékoztatást adni a szolgáltatást igénybe vevők számára, valamint mind műsorstruktúrája és tartalmi kialakításában, mind szervezeti politikájában figyelemmel kell lennie a társadalom heterogenitására. A közmédiának a széles körű, szervezett és tartós nyilvánosság révén közvetlen társadalmi szemléletformáló hatása is van, így jelentős a szerepe a társadalmi kapcsolatrendszer alakításában.

A nemzetiségi közösségek esetén különösen fontos egy olyan közvetítő közeg fenntartása, amely egy időben és viszonylag széles körben képes elérni a célcsoporthoz tartozók többségét és akadály nélkül juttatja el a specifikus, a közösség mindennapi tájékozódása és kulturális mintázatok fenntartása miatt különösen jelentős információkat az érintetteknek. Ez fölöttébb fontos akkor, ha – mint hazánk esetében – a közösség tagjai nem tömbszerűen élnek az ország területén, illetve különböző jellegű üzeneteket kell célba juttatni.

A fentiekre tekintettel a közszolgálati médiaszolgáltatással – és annak nemzetiségi tartalmával – kapcsolatban az államnak hármass kötelezettsége van:

- a jogalkotó szerveknek biztosítaniuk kell az Alaptörvénynek és Magyarország alkotmányos hagyományainak megfelelő jogszabályi kereteket, illetve garanciákat, valamint létre kell hozni a fentiek végrehajtásáért felelős intézményrendszert;
- a közszolgálati rádió és televízió szolgáltatóknak a fenti előírásoknak és szakmai sztenderdeknek megfelelően a lehető legmagasabb szakmai színvonalon, az érintettekkel folyamatosan és konstruktívan együttműködve biztosítaniuk kell a nemzetiségi műsorok szakszerű és színvonalas elkészítését;
- az ellenőrző testületeknek biztosítaniuk kell az intézmények jogszerű és szakszerű működését, valamint a szabályozás érvényesülését, bevonva az érintetteket is a folyamatba.

A kisebbségi ombudsman 2004-es Médiajelentésének központi motívuma még a megfelelő jogszabályi háttér és az ebből fakadó garanciarendszer hiánya volt, ajánlásainak többsége is erre a körre vonatkozott. Ehhez képest az elmúlt évtizedben komoly fejlődés volt tapasztalható: a nemzetközi sztenderdek és a vonatkozó hazai szabályozás tételes összevetése jogi szempontból megnyugtató képet mutat.

A nemzetiségek médiareprezentációjával kapcsolatos általános szabályozási környezet megfelel a vonatkozó nemzetközi elvárásoknak és iránymutatásoknak, sőt, több ponton jelentősen többet is nyújt az elvárt szintnél. Így például Magyarország lehetővé teszi, hogy a nemzetiségekhez tartozó személyek saját nyelvükön sugárzó elektronikus médiát alapítsanak és tartsanak fenn, az állam pedig közvetlenül is támogatja a nemzetiségi nyelveken történő műsorszolgáltatást, többek között a sugárzási hozzáféréssel, állami támogatásokkal és kapacitásépítéssel. Érdemi hozzáférést biztosít a nemzetiségi nyelven történő műsorszolgáltatáshoz többek között a frekvenciák elosztása, a műsorszolgáltatók létesítése és

támogatása, valamint a műsorszerkesztés útján. Ezzel párhuzamosan biztosítja az anyaországi műsorokhoz való hozzáférést, illetve annak szervezett módon történő technikai továbbítását az igénybe vevők számára.

Az egyéni és közösségi jogok elvi szintű biztosítása és a saját képű médiaszolgáltatás támogatása mellett a magyar állam – objektív intézményvédelmi kötelezettségét teljesítve – egy összetett, több elemből álló intézményrendszert tart fenn a közszolgálati médiaszolgáltatás céljából.

A közszolgálati médiaszolgáltatás nemzetiségi tartalmához kapcsolódó feladatellátási kötelezettséggel összefüggésben ugyancsak megállapítható, hogy a jogalkotó eleget tett az Alaptörvényből fakadó, az Alkotmánybíróság és a korábbi kisebbségi ombudsmanok által kidolgozott szttenderdeken alapuló jogalkotási kötelezettségének, ezzel egyúttal teljesítette a nemzetközi egyezményekben foglalt elvárásokat is. Magyarország az Njt. és az Mttv. keretein belül megfelelő részletességgel kidolgozta a nemzetiségek közszolgálati médiaszolgáltatásban való reprezentációjára vonatkozó szabályrendszerét, amely figyelembe veszi a nemzetiségekhez tartozó személyek és közösségek identitásuk fenntartására és fejlesztésére irányuló igényeit.

A közszolgálati médiaszolgáltatásban közreműködő intézmények státútumainak része az autonómia, az állami semlegesség és a szerkesztői szabadság elvének deklarálása. A szabályozási környezet szerint biztosított a működéshez szükséges infrastrukturális és finanszírozási környezet is. Garanciaként megjelenik az állami szabályozás megvalósításával és érvényesítésével megbízott független szabályozó testületek és hatóságok létrehozása, amelyekben a nemzetiségi közösségek részvétele biztosított.

Összefoglalva tehát elmondható, hogy a jogi szabályozás rendezett, alaposan kidolgozott és megfelel a legmagasabb szintű nemzetközi elvárásoknak is, így megítélésem szerint a jogalkotónak a garanciarendszer egyes elemeinek finomításán túl nincsen speciális feladata.

Az elvi állásfoglalás elkészítése során feltárt és a korábbiakban bemutatott problémák, illetve visszasságok elsősorban a jogszabályok gyakorlati végrehajtásával, valamint az intézményrendszer működtetésével függnek össze. A gyakorlat ugyanis tapasztalataim szerint nem minden esetben veszi figyelembe, illetve képes megfelelően érzéklni és értékelni a média és a szélesebb társadalmi környezet jellegéhez kapcsolódó speciális tényezőket, amely anomáliákat eredményez a nemzetiségi műsorok tartalmának kialakítása, sugárzási időpontjainak ütemezése, a vétel és a minőség műszaki elérhetősége vagy az érintett nemzetiségi közösségek igényeire és kifejezett kívánságai becsatornázása területén.

1. Koordináció és kooperáció

A vizsgálat során feltárt problémák és hiányosságok közül kétség kívül a legnagyobb jelentőségűnek a közszolgálati médiaszolgáltató vezetése és a nemzetiségek választott testületei, illetve tisztségviselői közötti érdemi és konstruktív párbeszéd hiányosságait tartom. Valamennyi megállapítás, illetve általam javasolt intézkedés fontos eleme és egyben alapfeltétele az, hogy megtervezésük, kialakításuk és megvalósításuk a DMSZ, az MTVA, valamint az országos nemzetiségi önkormányzatok, ezek szövetsége, és az Országgyűlés Magyarországi nemzetiségek bizottsága közötti valódi egyeztetés, érdemi konzultáció útján történjen. Ha sikerül hatékony és eredményes párbeszédet kialakítani a felek között, az már önmagában jelentős előrelépést jelenthet az alábbiakban jelzett problémák jelentős részének megoldása irányában.

Annak ellenére, hogy az érintettek között az elmúlt években időről-időre sor került szakmai találkozókra, ezek nem eredményeztek tartós párbeszédet. Kétségtelen, hogy egyes műsorokkal, dedikált tartalmakkal vagy technikai körülménnyel kapcsolatban történtek jelentős előrelépések, amelyek a felmerült konkrét problémát megoldották, de ezek inkább eseti jellegűek és reaktívak voltak. A nemzetiségek képviselői elsősorban a proaktív fellépést hiányolták: egy olyan átfogó koncepciót, amely hosszú távon, értékalapon rendezi a közszolgálati médiaszolgáltatás nemzetiségi tartalmának kulturális küldetését és az ennek eléréséhez szükséges módszeres intézkedéseket.

A komplex közösségi igények figyelembevételének elmaradásával kapcsolatos problémák esetén a közszolgálati médiaszolgáltató képviselői általában azt hangsúlyozták, hogy nyitottak a konstruktív megoldások kidolgozására, gondot okoz azonban, hogy nem minden esetben kapnak megfelelő információt a nemzetiségi vezetőktől az aktuális programokkal, témákkal, rendezvényekkel összefüggésben. Emellett együttműködési akadályként jelezték azt is, hogy az egyeztetési készség a nemzetiségek képviselőinek részéről sem áll fenn minden alkalommal.

A nemzetiségi közösségek képviselői szerint a jelenlegi problémák és kommunikációs deficit alapja egy korábbi súlyos konfliktus: a DMSZ és az MTVA nem vonta be őket a közszolgálati nemzetiségi médiaszolgáltatással kapcsolatos változások kidolgozásába, így a fent említett stúdió- és szerkesztőség-összevonásokról, létszámleépítésekről, illetve műsorsáv-változásokról kész tényként értesültek, semmiféle lehetőséget nem kaptak az őket érintő tervek véleményezésére, befolyásolására. Tekintettel arra, hogy vizsgálatom során nem nyert megerősítést ennek ellenkezője, vagyis az, hogy a közmédia koncepcionális átalakítási folyamatában a nemzetiségek képviselőit előzetes konzultációk útján bevonták volna a nemzetiségi közmédiát illető kérdések rendezésébe, a nemzetiségi közösségek fenti panasza jogosnak tekinthető. Értékelésem szerint ez az esemény alapvetően megbontotta a nemzetiségi közösségek, nemzetiségi szerkesztők és a közszolgálati médiaszolgáltató közötti finom egyensúlyt, amely a maga érzékeny mechanizmusaival, kapcsolataival és organikus dinamikájával az elmúlt évtizedek nehéz – sokszor forrás vagy szabályozás hiányos – időszakában is képes volt biztosítani a hatékonyságában ugyan nem minden esetben optimális, de szakmailag eredményes működést. Az új rendszer kiépítésére szükség volt és amint az néhány év távlatából felmérhető, kétséget kizárólag számos szempontból hatékonyabban is működik. Az átalakítás traumája azonban továbbra is része a közös munkának, amelyből csak hosszú rehabilitáción keresztül vezet ki az út. A kölcsönös gesztusok részeként az elmúlt két-három évben sor került apróbb tartalmi, illetve technikai korrekciókra és az eredmények kölcsönös elismerésére, ám továbbra is erősen jelen van az igény a kapcsolat átfogó, mélyreható rendezésére.

Álláspontom szerint a fenti helyzetet csak egy hosszú távú és több szakterületre kiterjedő nemzetiségi stratégia kidolgozásával és egy stabil garanciarendszer megteremtése révén lehetne érdemben rendezni, amelyeket a felek szoros együttműködésben és egymás értekeit, valamint érdekeit figyelembe véve alakíthatnak ki. Tapasztalataim szerint a DMSZ és az MTVA vezetői, valamint a nemzetiségi közösségek képviselői is nyitottan és jószándékúan gondolkodnak a változásokról, így meggyőződésem, hogy a kívánt partneri együttműködés kialakítása hamarosan megtörténhet. A partneri együttműködés részeként azt is rögzíteni kellene, hogy a DMSZ és az MTVA vezetői milyen időközönként, hogyan, milyen formában találkoznak és működnek együtt a nemzetiségi képviselőkkel és szószólókkal, valamint az országos nemzetiségi önkormányzatok képviselőivel a közszolgálati nemzetiségi médiaszolgáltatás folyamatos figyelemmel kísérése, értékelése és továbbfejlesztése céljából.

2. Médiakép

A közszolgálati médiaszolgáltató jogszabályi kötelezettsége, hogy sokszínű és értéket közvetítő módon mutassa be a hazánkban élő nemzetiségi közösségek tagjait. Ez a gyakorlatban is érvényesül, hiszen ahogyan azt az NMHH tanulmányával kapcsolatban is jeleztem, a különféle háttérű nemzeti és etnikai kisebbségi szereplők, a nemzetiségek megjelenésének aránya a közszolgálati médiaszolgáltatók esetén határozottan jobb, mint a kereskedelmi csatornáknál. Ez a kötelezettség és adottság azonban egyben teher is: a szolgáltatónak összetett módon kell teljesíteni feladatát, amely egyaránt kielégíti a nemzetiségi közösségek és a többség igényeit, valamint segíthet a társadalmi szemléletformálásban is.

Vizsgálatom alapján nyilvánvaló, hogy a nemzetiségi közösségek és az MTVA vezetése egyetértenek a hiteles nemzetiségi médiatartalom-szolgáltatás kiemelten fontos szerepével és szükségességével, de eltérő állásponton vannak a jelenlegi helyzet megítélését illetően, különös tekintettel a jelenlegi adottságok optimális kihasználására.

A közösségek kritikaként fogalmazták meg, hogy a nemzetiségekről etnicizáló képet alakítanak ki az érintett magazinok: a közösségek tagjainak általában csak a hagyományokhoz kötődő arcát mutatják be (néptánc, viseletek, népszokások), míg a modern művészetekben, tudományos életben, közéletben megjelenő nemzetiségi személyiségek, illetve tartalmak elsikkadnak. A passzív médiakép kapcsán megfogalmazódott az az aggály, hogy a többségi nemzet tagjai számára készült műsorok nem adnak valós képet a nemzetiségek értékeiről, illetve közhelyes, sztereotip üzenetet sugallnak. Tapasztalati tény, hogy a kereskedelmi médiához hasonlóan gyakran a közmédiában is csak a nemzetiségi problémákat tekintik „hírnek”, a pozitív tartalmakról nem számolnak be megfelelő arányban és terjedelemben. Így a többségi társadalom torz képet kap a nemzetiségekről, nem nyernek elegendő teret a nemzetiségek eredményei, programjai.

A DMSZ ezzel párhuzamosan – egyébként helyesen, a függetlenség biztosítékeként – nem enged közvetlen befolyásgyakorlást a műsorszerkesztési elvekre és a tartalom kialakítására, és határozottan jelezte, hogy a közösségtől érkező, segítő vagy figyelemfelhívó jellegű tájékoztatás nem jut el a szerkesztőkhöz, így a kollégák reagálni sem tudnak az esetlegesen felmerülő igényekre.

Álláspontom szerint a nemzetiségek által kívánatosnak tartott tartalmaknak, témáknak a közmédiában való hangsúlyosabb megjelenésnek eléréséhez elengedhetetlen lenne az, hogy az egyes nemzetiségek képviselői (önkormányzatok, képviselő és szószólók) markánsan, egyértelműen és jól dokumentálható módon fogalmazzák meg a műsorkészítők felé – adott esetben az MTVA, illetve a DMSZ vezetésének is – az igényeiket, elvárásaikat. A hiteles nemzetiségi médiatartalom, illetve annak hiánya ugyanis csak akkor kérhető számon hatékonyan a közmédia vezetőitől, ha dokumentáltan igazolható, hogy a nemzetiségek választott képviselői által megfogalmazott konkrét kérdésekben nem voltak készek az egyeztetésre.

A fentiekhez azonban elengedhetetlen a nemzetiségi tartalom sajátosságainak mérése, hiszen csak a részletek ismeretében lehet változást javasolni, a beavatkozási irányokat szakszerűen meghatározni és indikátorok segítségével mérni az eredményeket. Ez azonban a jelenlegi rendszerben csak részben biztosított.

A DMSZ vezérigazgatójának éves jelentésében tételesen megjelenik a nemzetiségi tartalmak bemutatása, különösen az érintett főszerkesztőségek tevékenységéről szóló részekben. A tartalomszűrés és elemzés más, így különösen a szélesebb közönséget elérő hír- és magazinműsorok esetében azonban csak a kimeneti oldalon történik meg, a feladatot rendszeresen az NMHH végzi el. Az elemzés módszertana és generalizált adatai azonban nem adnak lehetőséget arra, hogy a megállapításokat hatékonyan és gyorsan be lehessen építeni a műsorszerkesztés folyamatába.

Emellett megkérdőjelezhető az a kategorikus állítás is, mely szerint a nemzetiségi műsorkészítők minden esetben az adott nemzetiséghez tartozó alkotók. Az MTVA ugyanis nem vezet a munkatársak nemzetiségi hovatartozására vonatkozó nyilvántartást, ráadásul arra, hogy minden nemzetiség reprezentálva legyen a műsorkészítők között a nemzetiségi szerkesztők nyilvánvaló létszámbeli szűkössége miatt jelenleg köztudottan nincs is lehetőség.

3. Infrastruktúra, szervezet és finanszírozás

Az államnak és a közszolgálati médiaszolgáltatóknak lehetősége van arra, hogy viszonylag széles körben meghatározza a médiaszolgáltatás technikai és szakmai kereteit, ennek csak más jogok érvényesülése, adott esetben a nemzetiségi jogok érvényesülésének minél magasabb színvonalú biztosítása lehet a korlátja.

A közmédia rendszerének 2010 után kezdődött átalakítása jelentős hatást gyakorolt a nemzetiségi műsorkészítés és műsorszórás korábban kialakult rendszerére, gyakorlatára. A szervezeti átalakítások tagadhatatlanul számos pozitív eredménnyel is jártak a nemzetiségi műsorkészítés terén, az új szervezeti keretekhez való igazodás azonban elkerülhetetlenül felvetett olyan gyakorlati kérdéseket, amelyeket az érintett nemzetiségek problémaként élnek meg.

A korábbi regionális nemzetiségi stúdiók és az ott működő szakmai műhelyek felszámolása és átalakítása, illetve az ezzel járó létszámcsökkentések és a munkatársak leterheltségének hatásaként az a veszély fenyeget, hogy fokozatosan „hírgyártó üzemekké” alakulnak át azok a szervezeti egységek, amelyek korábban az adott nemzetiségek kulturális identitása megőrzésének, ápolásának valódi központjai voltak. Ez azzal járhat, hogy a jelenlegi műsorstruktúrában, illetve műsorkészítési rendben a korábbiakhoz képest visszaszorulnak a regionalitás témakörei, a vidéki Magyarország adottságai vagy éppen problémái, illetve összességében a közszolgálati szemponthoz.

A műsorkészítés átszervezése, a korábbi stúdiók megszüntetése, a létszámleépítések és kiszervezések hatásaként összemosódtak a rádió- és a TV műsorok gyártásának keretei is, valamint csökkent a műsorok előállítására fordítható erőforrás, ami a munkatársak túlterheléséhez és szükségképpen az elkészült nemzetiségi műsorok minőségének, színvonalának romlásához vezethet.

Bár a műsorkészítés kiszervezése külsős vállalkozások részére egyrészt azzal a pozitív eredménnyel járt, hogy sok esetben valóban javultak a műsorkészítés technikai eszközfeltételei (pl. korszerű digitális eszközök, stúdióberendezések használata által), ez azonban nem ellensúlyozza azt a számottevő negatívumot, hogy a kiszervezés által bevont vállalkozások profitorientáltan működnek, számukra a nyereséges működés az elsődleges szempont, nem pedig az adott nemzetiség identitásának megőrzése, támogatása.

A fentiek körében ki kell emelnem, hogy a pécsi stúdió jelenlegi működési körülményeit rövid időn belül és jelentősen javítani kell, hiszen hosszú távon a jelenlegi állapotok a minőségi munkavégzést nagymértékben veszélyeztetik.

A fentiekkel kapcsolatos megkeresésünkre adott válaszukban a közszolgálati médiaszolgáltató vezetői a nemzetiségi adásokban dolgozó munkavállalói státuszok és a szerződéses munkatársak létszámával kapcsolatban ellenmondó adatokat közöltek, továbbá a nemzetiségi testületek által kezdeményezett, a nemzetiségi közmédiában dolgozó munkatársak szükséges létszámával kapcsolatos kérdések rendezésével összefüggő párbeszéd is rendre sikertelenül zárult.

A tervezhetőség, végrehajthatóság és átláthatóság gyakorlati megvalósítását jelentősen segítené, ha a nemzetiségi közmédiára szánt költségvetési források önálló költségvetési sorként jelennének meg Magyarország éves költségvetésében, illetve a közmédia költségvetésén belül elkülönítésre kerülnének. Ez a nemzetközi sztenderdekkel és a hazai alkotmányos gyakorlattal egyező módon garantálhatná a nemzetiségek médiajogainak biztosítására és a nemzetiségi közmédiára fordított állami erőforrások átláthatóságát is. A nemzetiségi médiajogok közszolgálati médiában történő megvalósulásának támogatására biztosított állami költségvetési források elkülönült megjelenítése nemzetközi szinten is fontos tényező lehet, akár a külföldi magyar média számára, a szomszédos országok által biztosított forrásokkal való összevetéshez is.

4. Technikai hozzáférhetőség és nézettségi szokások

A nemzetiségi közösségek sajátos igényeinek figyelembevételére, mint elvire tekintettel megalapozottak az országos nemzetiségi önkormányzatok által megfogalmazott azon észrevételek, amelyek szerint a nemzetiségi közösségeknek szánt műsorok reggeli sugárzása alkalmatlanná teszi a széles körű igénybevételt, azok többszöri változtatása pedig lehetetlenné teszi, hogy a közösségek tagjai megszokhassák, hogy a nekik szóló műsort milyen időpontban találják meg rendszeresen. Az ismétlés nézhetőségét tovább rontja, hogy arra a Duna World csatornán kerül sor, amely csak kábelhálózaton vagy műholdvevőn keresztül fogható, földi sugárzásban nem. Az online felület az elérhetőség és a tetszőleges hozzáférhetőség ezekre a kérdésekre valóban jó technikai választ jelent, számolni kell azonban azzal a ténnyel, hogy a közszolgálati médiaszolgáltatás elsődleges felhasználói – más műsorához hasonlóan – a hagyományos televíziózáson szocializálódott idősebb generáció tagjai. Ők a leghűségesebb nézői bázis, ők ragaszkodnak a leginkább a csatornamárkákhoz, azon belül pedig igénylik a választékot, a kínálat tematikai és műfaji gazdagságát.⁸⁵

A rádió- és televízióadások jelenlegi vételi lehetőségei néhány speciális helyzettől eltekintve optimálisak, ám lehetőség volna a rendszer fejlesztésére és átalakítására is a változó hallgatói igényekre és technikai anomáliákra tekintettel.

A nemzetiségi műsorok sugárzása napjainkban is olyan középhullámú, illetve URH frekvenciákon történik, amelyek a jelenleg forgalomban lévő rádiókészülékekkel változó technikai minőségben foghatók. Ennek szakpolitikai indokai érthetőek: az URH rezsim esetén a lefedettség kevésbé érzékeny a földrajzi körülményekre, így kevesebb, kisebb teljesítményű adóberendezéssel hatékonyabb vétel érhető el nagyobb területen, másrészt a középhullámú adás a határon túl is biztosítani tudja a lefedettséget. A fentiekén túl azonban fontos lenne megfelelő technikai

---

⁸⁵ DMSZ beszámoló. 3. o.

megoldást találni a jelenleg is fennálló technikai problémákra, amelyek épp a technikai szempontból kevésbé rugalmas korosztály hallgatói élményét rontják. A középhullámú terjedés sajátosságai miatt napkeltétől napnyugtáig a vételi lehetőségek beszűkülnek. A napnyugta időpontjának éves periódusára és az évenkénti óraátállítás időpontjára is tekintettel ez sajnos azt jelenti, hogy a 16 órától 18 óráig fogható román nemzetiségi rádióadás jelentős része évente három hónapon keresztül (október végétől január végéig), a 18 óra és 20 óra közötti szlovák nemzetiségi rádióadás pedig több, mint fél éven át (szeptember közepétől március végéig) a korlátozott vételi időszakba esik. Hiába készülnek bármilyen színvonalas nemzetiségi rádióműsorok, ha azok a műszaki adottságok miatt csak korlátozottan juthatnak el a célcsoportjukhoz.

A magyarországi lakossági rádiózási szokásokra általánosan a rövidhullámú (FM) frekvencián fogható műsorok hallgatása a jellemző. Nem véletlen, hogy a magyar nyelven sugárzó közszolgálati és kereskedelmi adók szinte kizárólag FM hullámsávon sugároznak. Erre tekintettel a nemzetiségi adások középhullámon történő sugárzása – amely az MTVA által is elismerten egyrészt egyes napszakokban, illetve bizonyos rádiókészülékeken korlátozottan vagy egyáltalán nem fogható – a nemzetiségi közösségeket hátrányos helyzetbe hozza a többségi társadalom tagjaival szemben. A műholdon, illetve interneten keresztül történő rádióhallgatást a gyakorlati tapasztalatok alapján a magyar lakosságnak csak elenyésző része alkalmazza, így ez a nemzetiségi közösségek tagjai esetén sem tekinthető életszerű megoldásnak.

Az MTVA jövőre vonatkozó tervei a legtöbb fenti visszásságra elfogadható választ adhatnak: amennyiben a digitális földi műsorszórás (DAB) multiplexébe való beillesztés technikailag azt jelenti, hogy a MR4 Nemzetiségi Rádió adása FM frekvencián elérhető lesz az ország teljes területén, akkor ez a fejlesztés mindenképpen támogatandó és sürgetendő. A DMSZ és az MTVA sajnos nem adott meg várható vagy tervezett időpontot a fejlesztés megvalósulására.

5. Átfogó koncepció hiánya

A nemzetiségi közmédia helyzetével kapcsolatos hosszú távú, illetve stratégiai jellegű kifogások között kiemelten fontos a nemzetiségi közmédiára vonatkozó átfogó koncepció hiánya, a közmédia vezetése részéről is érkeztek jelzések a nemzetiségi tartalom komplexebb megközelítésére, sajnos azonban az átfogó koncepció nemzetiségi közösségek képviselőivel történő átgondolására, közös kidolgozására mind ez ideig nem került sor.

Álláspontom szerint a koncepciónak részletesen kellene foglalkoznia a következő kérdésekkel, problémakörökkel:

- a) A magyarországi nemzetiségek államalkotó tényezőik, így – a DMSZ és az MTVA céljaival egyező módon – a nemzetiségekre vonatkozó műsorokat, híreket elsősorban nem elszigetelt jelenségként, zárványként, esetleg néprajzi kuriózumként kell bemutatni, hanem a magyar társadalom egészének kontextusába illesztve. E szemléletnek meg kell jelennie egyrészt a nemzetiségek tagjai részére készített nemzetiségi anyanyelvű műsorokban, másrészt a többségi társadalom tagjait célzó nem kifejezetten nemzetiségi műsorokban is. Ebben a tekintetben fontos azt is megjegyezni, hogy a többségi társadalomhoz és a nemzetiséghez tartozó műsorfogyasztók nem élesen elválasztható halmazok, hiszen egy adott nemzetiség tagja a többségi (magyar nemzetiségű) nézővel vagy hallgatóval azonos pozícióból viszonyul egy olyan műsorhoz, amely egy másik magyarországi nemzetiségről szól.

- b) A nemzetiségi anyanyelven készült műsorok a családon belüli és az iskolában gyakorolt nyelvhasználat mellett a nemzetiségi identitás megőrzését biztosító anyanyelvi kommunikáció legfőbb eszközei. Ahhoz, hogy ezek az anyanyelvi műsorok a nemzetiségi identitás megőrzésében játszott pótolhatatlan szerepüket betölthessék, az szükséges, hogy ezek a műsorok a nemzetiségi nyelvhasználók számára stabilan és kiszámíthatóan, a mindennapi életritmusokba beilleszthető módon (a számukra elfogadható műsorsávban) és technikailag elérhetően (elérhető TV csatornán, illetve az általánosan használt rádiókészülékekkel jó minőségben fogható frekvencián) álljanak rendelkezésre.
- c) A nemzetiségi médiakoncepció elengedhetetlen, szerves része az a felismerés, mely szerint a nemzetiségi műsorkészítő műhelyek, stúdiók sokkal több és fontosabb funkciókkal bírnak, mint pusztán egy-egy helyi, vidéki rádió vagy TV stúdió. Ezek a nemzetiségi stúdiók a legtöbb esetben az adott nemzetiség vagy nemzetiségek számára olyan szellemi alkotóműhelyek, amelyek lehetőséget adnak a nemzetiséghez tartozó helyi, térségi értelmiség számára a nemzetiségi identitásuk megőrzésére és kifejezésére. Erre tekintettel alapvető fontosságú a nemzetiségi stúdiók, szerkesztőségek anyagi és személyi működési feltételeinek hosszú távú, stabil és kiszámítható biztosítása az egyes nemzetiségek választott testületeivel egyeztetett módon.
- d) Hasonlóképpen fontos a hosszú távú működés biztosítása érdekében a nemzetiségi műsorkészítők továbbképzésének és a műsorkészítők új generációja képzésének garantálása.
- e) A nemzetiségi stúdiók által készített műsorok olyan néprajzi, anyanyelvi, hagyományőrző jelenségeket is dokumentálnak, amelyek az utolsó pillanatban elvégzett értékmentésnek minősülnek, és így az egyetemes magyar kultúrát gazdagítják pótolhatatlan kincsekkel. Ez az értékőrzés azonban csak akkor tölti be feladatát, ha az elmúlt évtizedekben készített és a jelenleg készülő nemzetiségi műsorok digitális archiválása a kor legmagasabb technikai színvonalán folyamatosan biztosított.

A Kisebbségi Keretegyezmény Tanácsadó Bizottságának tematikus kommentárjaiból és a harmadik, illetve a negyedik monitoring ciklusban készített országjelentéseiből megállapíthatjuk, hogy a nemzetiségek és a közszolgálati média kapcsolata tekintetében a magyarországi helyzetképet a Tanácsadó Bizottság hasonlóan ítéli meg, mint ahogyan azt teszi a jelen elvi állásfoglalás. Kritikus kérdésként jelennek meg a nemzetiségi műsorok sugárzási időpontjai, a digitális átállással kapcsolatos technikai problémák, a nemzetiségek bemutatásának etnicizáló szerkesztési gyakorlata, illetve a nemzetiségeket érintő kérdések beillesztése igénye a mainstream médiafolyamba. Másrésztől azt láthatjuk, hogy ezek a kérdések szinte minden szomszédos ország esetében – eltérő hangsúllyal ugyan, de – megjelennek a Tanácsadó Bizottság munkadokumentumaiban, vagyis a megoldandó problémák nem pusztán magyarországi sajátosságok: régióink országaiban hasonló kihívásokkal szembesülnek mind a közszolgálati médiaszolgáltatók, mind pedig a nyelvi és médiajogaik érvényesítéséért küzdő nemzetiségi közösségek.

Megalapozottan állítható a fentiekben részletezett tények és körülmények miatt is, hogy a jelen állásfoglalásban szorgalmazott párbeszédnek nem csak a magyar közmédia és a magyarországi nemzetiségek választott képviselői között lenne helye, hiszen valamennyi nemzetiség érdekét szolgálná az is, ha a DMSZ és a hazánkkal szomszédos országok közszolgálati médiaszolgáltatói között kialakulna a nemzetiségi média- és nyelvi jogok biztosításával kapcsolatos nemzetközi egyeztetés és párbeszéd.

A fentiek alapján, a jelen elvi állásfoglalással érintett téma kiemelt fontosságára és a szabályozás módosítási igényeire, illetve lehetőségeire tekintettel fontosnak tartom és javasolom a következőket.

- 1) Javasolom, hogy a **közszolgálati médiaszolgáltató vezetése és a magyarországi nemzetiségek reprezentatív testületei** között induljon valós és érdemi párbeszéd a helyzet áttekintése, a nemzetiségek részéről felvetett problémák érdemi vizsgálata és a megoldási lehetőségek megvitatása érdekében. Ennek keretében indokoltnak tartom:
  - a) egy operatív bizottság létrehozását, amelyben az adott témában szakértelemmel rendelkező szakemberek, képviselők vesznek részt és célja a jelenleg aggályosnak tartott kérdések pontos feltérképezésére, a valós helyzetet tükröző tényadatok és a felek ezzel kapcsolatos álláspontjainak rögzítése, a felek által javasolt megoldási módok felvázolása, a lehetséges döntések előkészítése;
  - b) vezetői szintű találkozók megszervezését a szükséges korrekciók operatív előkészítése és megtárgyalása érdekében;
  - c) a felek közötti párbeszéd folyamatos fenntartására tekintettel rendszeres időközönként felső szintű konzultációk szervezését a stratégiai döntést igénylő kérdések megvitatására;
  - d) ugyancsak a felek közötti párbeszéd folyamatos fenntartására tekintettel hivatalos, mindkét fél számára folyamatosan rendelkezésre álló kapcsolattartó személy kijelölését;
  - e) hosszú távon speciális együttműködési megállapodás kidolgozását, amely szabályozza a kapcsolattartás, szakmai együttműködés és tervezés, valamint az esetleges vitarendezés intézményesített formáit.

- 2) Javasolom, hogy az **Országgyűlés Magyarországi nemzetiségek bizottsága** – az országos nemzetiségi önkormányzatok vezetői és az érintett szakértők bevonásával – **tekintse át a közszolgálati médiaszolgáltatással kapcsolatos jelenlegi helyzetet és**
  - a) vegyen részt a helyzet rendezésében, valamint a változások előkészítésében, amelyeket a Duna Média Szolgáltató Nonprofit Zrt. és a Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap vezetői kezdeményeznek az állásfoglalásban megfogalmazottak végrehajtására;
  - b) fontolja meg az Mttv. módosításának kezdeményezését annak érdekében, hogy a nemzetiségi műsorok készítésére rendelt főszerkesztőség speciális szervezeti és a költségvetési önállóságot élvezzen;
  - c) fontolja meg az Mttv. módosításának kezdeményezését az 1) pontban javasolt konzultatív fórumok intézményesítése érdekében;
  - d) fontolja meg az Njt. módosításának kezdeményezését annak érdekében, hogy a nemzetiségi közszolgálati műsorkészítés önálló szervezeti és költségvetési alapjának jelenleg is előírt biztosítása hangsúlyosabban történjen meg, különös tekintettel annak garanciális jellegű előírására, hogy a nemzetiségi közszolgálati médiaszolgáltatás támogatása a Magyarország központi költségvetéséről szóló törvényben a releváns címen belül önálló költségvetési sorként kerüljön feltüntetésre;

- e) fontolja meg az Mttv. módosításának kezdeményezését annak érdekében, hogy az Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetsége kiemelt jelölő szervezetként feltétel nélküli delegációs jogosultsággal rendelkezzen a Közszolgálati Testület vonatkozásában.
- 3) Javasolom, hogy a **Duna Média Szolgáltató Nonprofit Zrt. és a Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap vezetői** – a fenti pontban javasolt konzultatív fórumokat folyamatosan működtetve, véleményüket, javasolataikat figyelembe véve – tekintsék át a közszolgálati médiaszolgáltatással kapcsolatos jelenlegi helyzetet és
- a) valamennyi érintett fél bevonásával dolgozzák ki a nemzetiségi tartalomszolgáltatással kapcsolatos átfogó és hosszú távú koncepciót;
  - b) tegyék meg a nemzetiségi műsorok szakmai színvonalának megőrzése, illetve továbbfejlesztése érdekében szükséges intézkedéseket, így különösen optimális mértékben biztosítsák a műsorkészítés tárgyi és személyi feltételeit, valamint alakítsák át a finanszírozás rendjét;
  - c) készítsenek átfogó felmérést a pécsi és szegedi gyártóbázis nemzetiségi tartalomszolgáltatással kapcsolatos munkájáról és annak megállapításai alapján fontolják meg a strukturális átalakítások szükségességét;
  - d) tegyék meg a pénzügyi átláthatóság megteremtése érdekében szükséges lépéseket;
  - e) tegyék meg a szükséges intézkedéseket annak érdekében, hogy nyomon követhető legyen valamennyi műsorba kerülő adás esetleges nemzetiségi tartalma;
  - f) dolgozzanak ki belső minőségbiztosítási rendszert, amelynek segítségével rendszeresen és anonim módon felmérhetik az érintett munkavállalók szakmai elégedettségét;
  - g) a nemzetiségi műsorok alkotóinak, valamint a nemzetiségek reprezentatív vezetőinek bevonásával rendszeresen szervezzenek olyan szakmai tanácskozásokat, amelyeken áttekinthetőek a nemzetiségi műsorkészítés aktuális kérdései, valamint a nemzetiségi adások fejlesztésének koncepciója;
  - h) fontolják meg együttműködés kialakítását az illetékes intézményekkel annak érdekében, hogy az újságírói képzések és továbbképzések során jelenjen meg a nemzetiségi, illetve esélyegyenlőségi és integrációs tartalmak szerepét egyaránt bemutató elem;
  - i) bátorítsák az anyaországi tartalmak átvételét és sugárzását, valamint a hazai gyártású nemzetiségi tartalmak anyaországi terjesztését.

Budapest, 2019. február 28.

Szalayné Sándor Erzsébet

a Magyarországon élő nemzetiségek
jogainak védelmét ellátó biztoshelyettes